

DÜNYADA YARGI KURULLARI Webinar Serisi

Tüm webinarların başlama saati: **20:00**

Av. Mehmet Gün

Av. A. Niyazi Ülkü

Av. Havva Yıldız

Av. Dilara Kaçar

Av. Bengü Şen

Av. Hande Hançar

Av. Utku Süngü

Av. Zübeyde Çapar

Av. E. Melis Özsoy

Yargı'da Yapısal Reformlar Niçin ve Nasıl?	Av. Mehmet Gün	05 Ocak 2021	ID: 973 3294 4617
ABD	Av. A. Niyazi Ülkü	06 Ocak 2021	ID: 984 2204 5273
İngiltere - İskoçya	Av. Havva Yıldız - Av. E. Melis Özsoy	08 Ocak 2021	ID: 928 3221 0924
Fransa - İspanya	Av. Utku Süngü	11 Ocak 2021	ID: 997 0668 8244
Almanya	Av. Havva Yıldız	12 Ocak 2021	ID: 952 6707 5607
İtalya - Romanya	Av. Hande Hançar	13 Ocak 2021	ID: 967 9283 9168
İsveç - Norveç	Av. Zübeyde Çapar	14 Ocak 2021	ID: 965 8579 3869
Danimarka - Finlandiya	Av. Dilara Kaçar	15 Ocak 2021	ID: 975 3317 0912
Avusturya - Macaristan	Av. E. Melis Özsoy - Av. Havva Yıldız	18 Ocak 2021	ID: 978 4874 5953
Rusya	Av. Bengü Şen	19 Ocak 2021	ID: 988 6650 6605
Polonya - Slovakya	Av. E. Melis Özsoy - Av. Dilara Kaçar	20 Ocak 2021	ID: 971 8480 4754
G.Kore - Japonya - Singapur	Av. Bengü Şen - Av. Dilara Kaçar - Av. Zübeyde Çapar	21 Ocak 2021	ID: 919 8268 6176

daha iyi yargı

Daha İyi Yargı Derneği Hakkında

Daha İyi Yargı Derneği, Türk yargısının sorunlarını tespit etmek, sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek, öneriler üzerinde toplumsal mutabakat sağlanması ve çözümlerin hayata geçirilmesi yönünde çalışmak amacıyla kurulmuş olan siyaseten tarafsız bir sivil toplum düşünce kuruluşudur.

Dernek bu çerçevede, Türk Yargı'sının sürekli olarak gelişmesi, çağdaşları ile rekabet edebilmesi ve bu rekabette öne geçebilmesi için, yargı ile ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşlar ile toplumu ortak bir zeminde bir araya getirmeyi, fikirler ve öneriler geliştirerek mutabakat ve uzlaşma sağlamayı, üzerinde uzlaşılan önerileri hayata geçirmek için gerekli çabaları göstermeyi amaçlamaktadır.

Daha İyi Yargı Derneği'nin Türk Yargı sistemi için en kritik önerisi, yola çıkma sebebi de olan "yargılama gerçeği ve delillerin tam ve doğru ifşası ve ibrazı" önerisidir. Bu öneri Yargı Reformu Stratejisi 2019 belgesinde Hedef 8.2'de yer almıştır. Derneğin çalışmalarının en kapsamlısı ise "Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolu: Yargı, Hesapverirlik ve Temsilde Adalet" kitabıdır. Kitap, 2020 yılında "Turkey's Middle - Democracy Issues and How to Solve Them" ismi ile İngilizce'ye çevrilmiştir. Derneğin "Adalet Yüksek Kurumu" adını verdiği ve yargının etkinliği ve bağımsızlığı için gereken reformların özünü oluşturan yargı üst yapılanması önerisi de bu kitapta yer almaktadır.

Dernek, 2014 yılından bu yana yaptığı reform çalışmalarını "A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu Tasarımı ve Taslakları" ismi ile bir kitap halinde önümüzdeki aylarda yayınlamak üzere Türkiye ve dünya kamuoyuna sunacaktır.

Daha İyi Yargı Derneği Çalışmalarından...

Uyuşmazlıkta Dürüstlük
Tam ve Doğru İfşa

Yargı Hizmetlerinde
Kalite ve Unsurları

Yargı Reformu Stratejisi
2019 Belgesi Hakkında
Görüş ve Öneriler

Avukatlık Kanununda
Yapılması İstenen
Değişiklikler Hakkında
Görüşlerimiz

Türkiye'nin Orta
Demokrasi Sorunları
ve Çözüm Yolu

Adalet Yüksek
Kurumu Önerisi

Türkiye'nin İkilemi:
Orta Gelir ve Orta Demokrasi
Tuzakları

Orta Gelir Tuzağından Çıkış

Orta Gelir - Orta Demokrasi Tuzakları
Yapısal Reform Konferansları

İzmir Karabük
Denizli Ankara
Antalya Kars
Hatay - Isken-
derun Zonguldak
Konya Adana
Kapadokya Samsun
Canakkale Sivas
Eskişehir

Yapısal Reformlarda Avukatların Rolü Webinamları

Üyelerimiz moderasyonunda Av. Mehmet Gün ve Baro Başkanları'nın bulunduğu webinamlarımızın her biri 3000'in üzerinde izlenmelere ulaştı

Antalya Barosu, 4 Ocak 2021
Gaziantep Barosu, 23 Kasım 2020
Sivas Barosu, 4 Haziran 2020
Eskişehir Barosu, 28 Mayıs 2020
Mersin Barosu, 25 Mayıs 2020
Samsun Barosu, 4 Mayıs 2020
İzmir Barosu, 30 Nisan 2020
Adana Barosu, 29 Nisan 2020
Hatay Barosu, 24 Nisan 2020

dahaiyyargi

dahaiyyargi

dahaiyyargidernegi

dahaiyyargi

Yargı performansına özet bakış

Adli sicil istatistiklerine göre ilk derece mahkemeleri işlerinin % 59'unu, İstinaf mahkemeleri % 54'ünü, Temyiz mahkemeleri ise % 56'nı bitirebilmektedir. Mahkemelere gelen 7,7 milyon işin 3,2 milyonun halledilmesi sonraki yıllara kalmakta; bu zamanla yığılmaya neden olmakta; yığılmalar af çıkarılması, alternatif uyuşmazlık çözümünün zorunlu kılınması gibi palyatif yöntemlerle giderilmektedir. Ancak bu çözümler ileride başka ve daha derin sorunlara neden olmaktadır. Öte yandan Yargıtay'ın incelediği dosyaların sadece % 50,2'inde onama kararı verilmekte; bu da istinaf mahkemelerinin yargılamalarının % 49'undan fazlasının hatalı olduğuna işaret etmektedir. Aynı durum; uzmanlıkları başlangıç seviyesinde olan ilk derece mahkemelerinde hata oranının çok daha yüksek olabileceğine işaret etmektedir. Hali hazırda kamuoyunun genel kanaati mahkemelerin davaları incelemeye ve isabetli karar vermeleri için gereken zamanı ayıramadığı, özeni gösteremediği kararlarındaki isabetsizlik

oranının istatistiklerin ortaya koyduğundan çok daha yüksek olduğu yönündedir. İstatistiklerin ortaya koyduğu tabloya göre mahkemelerin isabetsiz de olsa çıkardığı iş kapasitesine göre bir hesaplama yapıldığında Türkiye'de bütün mahkemelerin sayısını yaklaşık olarak iki katına çıkarmak gerekecektir. Eldeki verilere göre mahkemelerin isabetli karar verme kapasitesini artırmak sayısını artırmaktan daha iyi sonuç verecektir. Bir yandan adalet güven artarken toplam iş sayısını azaltacak; diğer yandan isabetli karar verilmesi bir mahkemenin bir kere incelediği davayı tekrar açmasını ve tekrar zaman harcamasını önleyecektir.

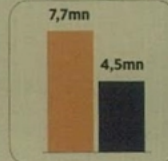
Almanya'nın, hukukun üstünlüğü, demokrasi endeklerinde Türkiye'nin ilerisinde olması, paralel olarak milli gelirinin Türkiye'nin 8 - 9 katı fazla olmasının temelinde yatan uyuşmazlıkların çözümünde Türkiye'nin iki katı etken olmasının büyük etkisi vardır.

	2019'da bozular ve yeni davalar toplam iş sayısı	2019'da karara bağladığı dosya sayısı	2019'daki mahkeme sayısı	Kapasiteye göre olması gereken mahkeme sayısı	Açılması gereken yeni mahkeme sayısı
İlk Derece	7.724.535	4.529.019	7.769	13.251	5.482
İstinaf	1.760.952	977.969	651	1.201	550
Temyiz	1.188.537	659.787	53	95	42
Toplam	10.674.024	6.166.775	8.473	14.547	6.074

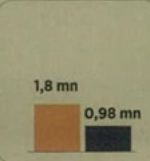
Yeni gelen ve karara bağlanan dosya sayısı karşılaştırma - 2019

Yeni Karara bağlanan

İlk Derece Mahkemeler

İstinaf Mahkemeleri

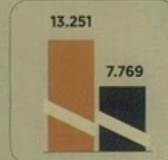

Temyiz Mahkemeleri

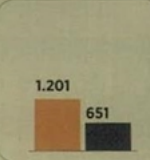

Olmaması gereken ve mevcut mahkeme sayısı karşılaştırma - 2019

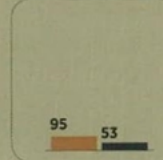
Olmaması gereken Mevcut

%59

%54

%56

Mevcut faaliyet modeli kapasitesinin ihtiyacı karşılama oranı - 2019

Gelişmiş Ekonomi, İleri Hukuk ve İleri Demokrasi için 8 Başlıkta 80 Öneri

BAŞKANI olduğum, siyaseten tarafsız bir düşünce kuruluşu olan Daha İyi Yargı Derneği'nin gündemdeki ekonomi, hukuk ve demokrasi konusunda detaylı önerilerini ilgili makamlara sunmaktan mutluluk ve gurur duyuyoruz.

Hukukun üstünlüğüne ulusal ve uluslararası güvenin güçlendirilmesi, yargının adalete erişimi kolaylaştırma, hızlı, kaliteli ve ekonomik hizmet üretmesi, şeffaflık ve hesapverirliğin güçlendirilmesi, temel haklar ve özellikle fikir ve ifade özgürlüğü konusunda mevcut endişe ve şikayetlerin giderilmesi, ülke kaynaklarını en etkin olarak kullanırken bilgi ve tecrübe birikiminin, ve bu birikimin nesiller arasında aktarımının güçlendirilmesi, ve en nihayetinde yargı teşkilatının hukukun üstünlüğünü sağlama, hukuk güvencesini güçlendirme yetkinliğinin artırılması, çağdaş sistemlerle karşılaştırılabilir seviyelere getirilmesi konusunda somut önerilerimizi ve çalışma konularını toplam (8) ana başlık altında 80 adet somut aksiyon önerisini tahmini termin planları ile birlikte ekte sunmaktayız.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın "Ekonomi, Hukuk ve Demokrasi" konularında gerekenin yapılacağını söylemiş akabinde sayın bakanlıklarınızın iş dünyasının görüşlerine başvurmuş olmasını ülkemizin en önemli meselesinin köklü bir çözüme kavuşturulması yolunda önemli bir fırsat penceresi olarak görmekte; umut verici bulmaktayız.

Bununla birlikte tek başına yürütmeyi temsil eden Sayın Cumhurbaşkanı'nın ve diğer yürütme unsurlarının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) ülkemizi bağlamadığına dair beyanatta bulunması, Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) kararına diğer bir mahkemenin uymamış olması hukuk ve demokrasi konusunda samimi, kararlı bir siyasi iradenin olmayabileceği yönünde umutsuzluğa sevk etmektedir. Ülkemizin bu önemli konuda açılan fırsat penceresini iyi değerlendirmek için kötümser ve eleştirel olanların da itimadını

Av. Mehmet GÜN

Daha İyi Yargı Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

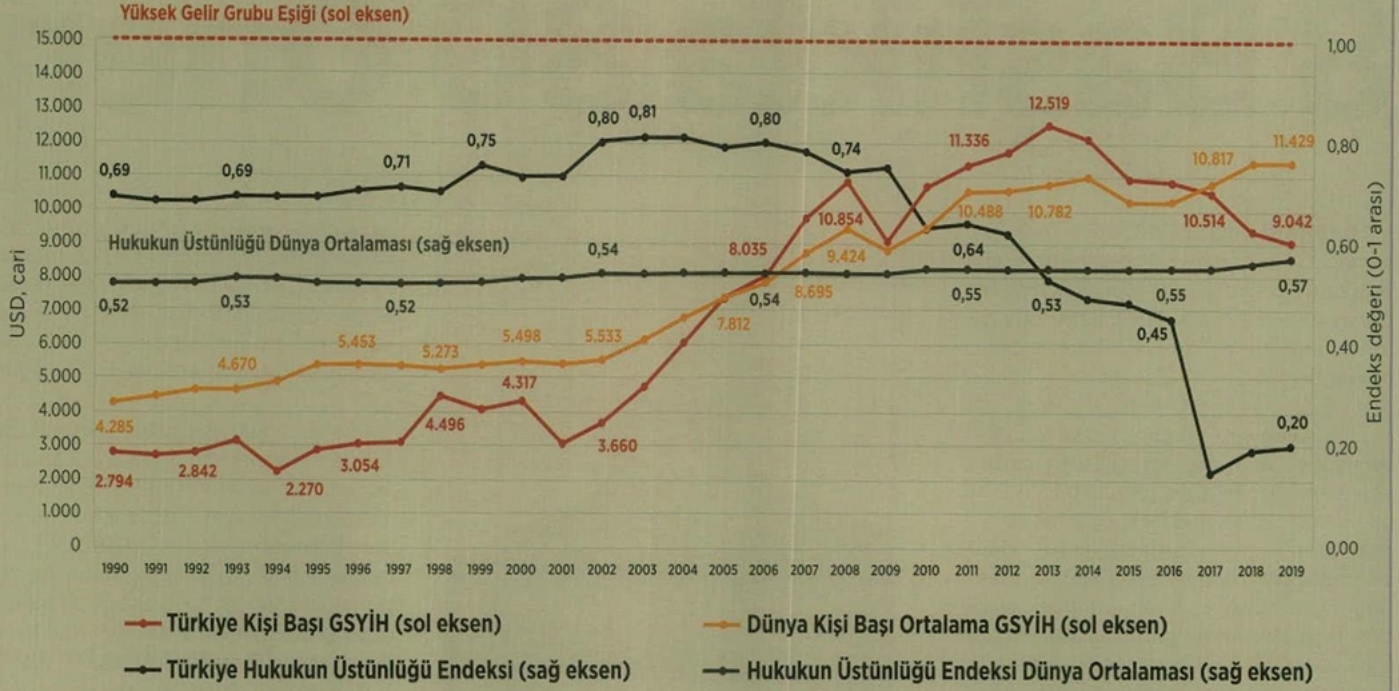
kazanacak ve sürece katılımlarını güçlendirecek olan "hâkimlere coğrafi teminat verilmesi", AİHM'nin veya AYM'nin kararlarının -yanlışlığı serbestçe eleştirilirken -geciktirmeden uygulanması gibi, küçük ama manalı tedbirler alınması yararlı olacaktır.

Üyesi olduğu anlaşmalarla uluslararası hukuk camiasının bir üyesi olan ülkemizin bu anlaşmaları ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'ni, bu sözleşme gereğince kurulmuş olan AİHM'nin kararlarını ve bu sözleşmeyi iç hukuka üstün olarak kabul eden Anayasa m. 90 hükmü gereğince AYM kararlarını derhal uygulamasının, ülkemizin içeride ve dışarıda hukuk itimadı oluşturmadaki önemini anlatmaya sayfalar yetmez. Küçük bir örnek vermek gerekirse; AİHM kararlarının Türkiye'yi bağlamadığına dair beyanat hemen uluslararası ekonomi çevrelerinde yansıma bulmakta, ülke Kredi Temerrüt Takası risk puanımızı (CDS) yükseltici etki göstermektedir. Diğer bir örnek ise Papaz Brunson davası sırasında yürütmenin yargı süreci

hakkındaki beyanları ile aynı zamanda yargılamanın sürekli olarak erteleniyor olması bir araya geldiğinde 2018 ekonomik krizine neden olmuş; sadece USD kurunun olağanüstü artması, Ağustos 2018 ile Ekim 2018 arasındaki 3 aylık dönemde ithalatlar sebebiyle ülkemizin dışarıya 57 milyar TL (11 Milyar USD) fazladan değer akıtmasına neden olmuştur.

Ekonomi, ulusal ve uluslararası itimada, ekonomik ilişkiler kurmak isteyenlerin yek diğerine güvenerek kredi açmasına, borç vermesine, sipariş vermesine, peşin ödeme yapmasına ya da veresiye mal satmasına ve türlü şekillerdeki ilişkilerde karşılıklı itimat oluşturulmasına bağlıdır. Hukuk bu itimat ortamını, deryalar ötesindeki insanların birbirlerine itimat edebilmesini sağlar. Milli gelirinin önemli bir kısmı dış ticaretten gelen ülkemizin uluslararası alanda itimat telkin edebilmesi hukukun bu işlevini yerine getirebiliyor olmasına bağlıdır. Başka bir deyişle ekonomi ve hukuk aynı şeyin

Hukukun Üstünlüğü Seviyesi ile Milli Gelir Artışı İlişkisi

Kaynaklar: Dünya Bankası, The Economic Risk-wire ve Demokrasi Endeksi; The Economist Demokrasi Endeksi Dünya ortalaması 2005 ve sonrası; ve 2005 öncesi v-dem Liberal Demokrasi Endeksi (Veriler Daha İyi Yargı Derneği uyarlaması)

iki değişik görünümüdür: Mal ve hizmet üretimini sağlayan ilişkilerin tabi olduğu kuralların tamamı hukuk; bu ilişkilerin sonucunda üretilen mal ve hizmetler de ekonomiyi teşkil eder.

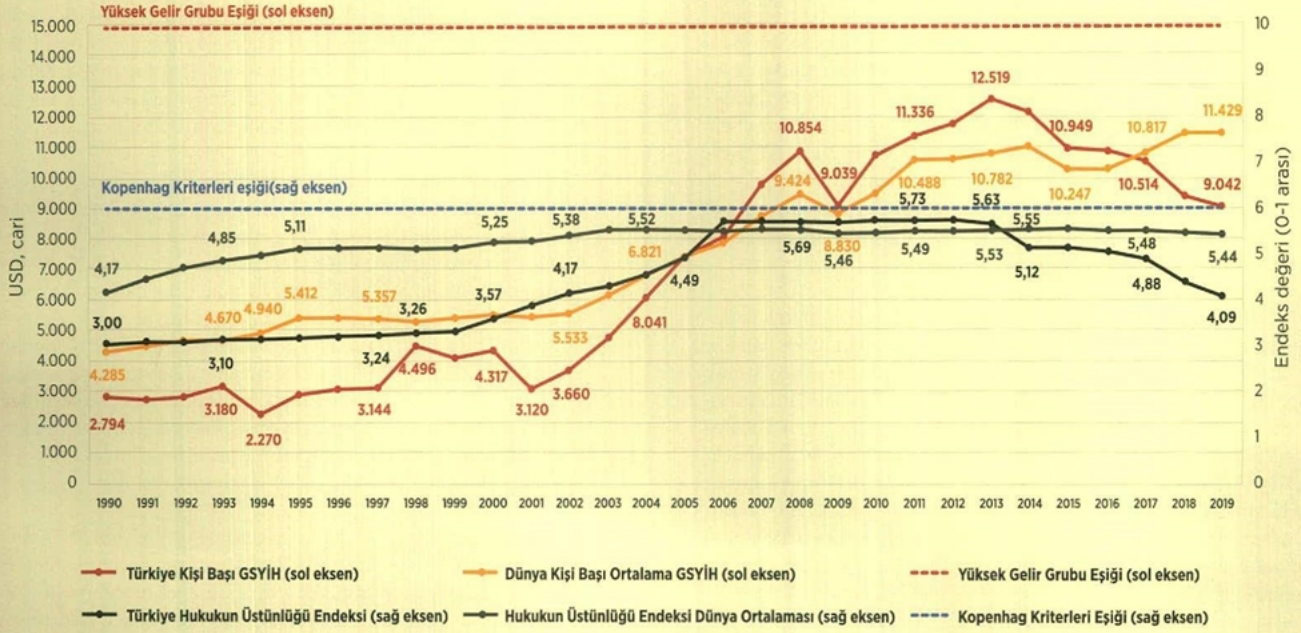
Hukukun üstünlüğü seviyesi ile milli gelir seyri yukarıdaki tablolardan görülebilmektedir. Hukukun üstünlüğü sabit kaldığında bile milli gelir artmakta; endeks düştüğünde bir süre sonra milli gelirde düşüş görülmektedir.

Demokrasi de esasında hukukun üstünlüğü demektir ve hukukun temelinin üzerinde yükselir. Demokrasinin ekonomi ile özel ilişkisi ise; demokrasinin bir yandan hukukun üstünlüğüne güveni perçinlerken, diğer yandan da ekonominin aktörlerinin en yüksek derecede mal ve hizmet üretmesini sağlamasıdır. Dolayısı ile hukuk, mal ve hizmet üretiminde doğrudan ve demokrasi yoluyla dolaylı olarak katmanlı etki üretir. Nitekim dünyada ve Türkiye’de milli gelir ile demokrasi ve hukukun üstünlüğü seviyelerinin seyri; bu ilişkiyi net olarak gözler önüne sermektedir.

Takdir edileceği üzere ekonomide olumlu etkilerini göreceğimiz hukuk ve demokrasi konularındaki geliştirme ve iyileştirmeler, bu iki mefhumun doğaları gereğince uzun soluklu, sabırlı ve kararlı çalışmayı, kanaksanmış ve kökleşmiş olan sorunlar hakkında eskiden denenmiş ve bırakılmış yöntemler arasında ileri geri gitmek yerine köklü ve yenilikçi çözümler geliştirmeyi, konunun tüm paydaşlarının tartışmalarına dahil edilmesini gerektirir. Bu bakımdan bu süreçte bakanlıklarınıza iletilen tüm önerileri dikkate alıp değerlendirecek, etkin çalışarak hızlı sonuç alabilecek nispeten küçük boyutlu bir çalışma ekibi kurmanın ve bu ekibin sürekli çalışmasının yararlı olacağını düşünüyoruz. Bu çalışma ekibinin her iki bakanlıktan da yetkin ve siyasi yetkililere kolayca erişebilen bir ekip olmasının yararlı olacağını düşünüyoruz. Bizler derneğimiz bünyesinde reform konusunda çalışmakta olan ekibimizle, bakanlıklarınızın oluşturacağı ekip veya komisyonlarla birlikte çalışmaktan mutluluk duyarız.

Türkiye Barolar Birliği’nin (TBB) Adalet Bakanlığı’na ilettiğini duyurduğu öneriler arasında yer alan, Hâkimler ve Savcılar Kurulu

Dünyada ve Türkiye'de Demokrasi Endeksi ile GSYİH Artışı ve Azalışı Arasındaki Doğrudan İlişki

Kaynaklar: Dünya Bankası, The Economic Risk-wire ve Demokrasi Endeksi; The Economist Demokrasi Endeksi Dünya ortalaması 2005 ve sonrası; ve 2005 öncesi v-dem Liberal Demokrasi Endeksi (Veriler Daha İyi Yargı Derneği uyarlaması)

lu'nu (HSK) (i) Hâkimler Kurulu ve (ii) Savcılar Kurulu olarak ikiye ayırma önerisini, yargı yapılanmasında reform ihtiyacını gündeme getirmesi nedeniyle ilginç buluyoruz.

Bu ikili yapılanma 1971 ve 1981 yılları arasında Türkiye'de "Yüksek Hâkimler Kurulu" ve "Yüksek Savcılar Kurulu" adlarıyla uygulanmış; yararlı bulunmadığı için 1981'de Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu altında birleştirilmiştir. Keza HSK'nın üyelerinin yüksek yargı üyeleri olması uygulaması da Türkiye'nin tecrübe ettiği ve iyi sonuç alamadığı bir uygulamadır. İtalya'da, Fransa'da, Romanya'da ve diğer ülkelerde yaşanan tecrübeler bu tür yöntemlerin yargı içinde bağımlılıklar oluşturabildiğini, hizmet kalitesinin düşmesine neden olduğunu ve kolayca düzeltilemediğini göstermektedir.

Bu kısa notlarımız TBB'nin bu önerisinin hemen reddedilmesi için değildir. Bu önerinin diğer önerilerle birlikte geniş kapsamlı olarak tartışılması gerektiğinin altını çizmek amaçlıdır. Yargı kurullarının geliştirilmesi dünyada hali hazırda tartışılan ve gelişmelerin ya-

şandığı önemli bir konudur. Son 20 yılda özellikle AB üyesi ülkelerde yapılan değişikliklerle yargı kurulları, topluma kaliteli hizmet üretmesi odağında evrilmektedir. Türkiye de konuya bu yönden yaklaşmalı ve yargıyı topluma kaliteli hizmet üretir şekilde yapılandırmak için, dünyadaki örnekleri de değerlendirerek kendine en uygun yöntemi oluşturmalıdır.

Bunun için derneğimizin Eylül 2020'de yeni adli yıl başlangıcı vesilesiyle yaptığı samimi özeleştiri çağrısını dikkate getirmek, ekonomimizi güçlendirmenin ve refahımızı sürekli olarak artırmanın hukukun üstünlüğü ve yargı yoluyla mümkün olduğuna, bunun için ise yargının tüm organ ve unsurları ile yargı ile ilgili tüm tarafların samimi bir özeleştiri yapmalarına ihtiyaç olduğunu belirtmek isteriz.

Sevinerek ifade etmek isteriz ki; Daha İyi Yargı Derneği 2014 yılından bu yana yaptığı çalışmalarda; yargı teşkilatını kaliteli hizmet üretimine odaklı, verimli, şeffaf ve hesapverir hale getirmeyi amaçlayan; bu amaca hizmet edecek mahkeme yapılanmasını 26 kalkınma

bölgesi bazında optimum uzmanlıkları merkezlerde biriktirirken, hızlı ve acil hizmet veren birimleri vatandaşın ayağına götürecektir. Hukuk mesleklerini bu yeni mahkeme yapılanmasına paralel olarak yapılandıran ve yeknesak bir kariyer planına kavuşturan, şeffaflık ve hesapverirliği kimi gelişmiş ülkelerde bile yaşanan kötü tecrübelerin yaşanmayacağı şekilde geliştiren yenilikçi bir öneri geliştirmiştir. Derneğimiz bu önerinin kabul görmesi üzerine, önerinin hayata geçirilmesi için gereken tasarımları yapmış ve ilk taslakları oluşturmuş bulunmaktadır. Derneğimiz son rötuşları yapılmakta olan bu kapsamlı yeni ve ileri öneriyi çok yakın bir zamanda Türk ve dünya kamuoyu ile paylaşacaktır. Daha İyi Yargı Derneği'nin tasarımını ve ilk taslağını yaptığı önerinin ve yapılacak diğer önerilerin tüm paydaşların ve uzmanların katılımı ile tartışılmasını, ortak akıl ile ortaya çıkacak sonucun hayata geçirilmesinin Türkiye için en uygunu olacağını düşünüyoruz.

Yazımızın en başında belirttiğimiz üzere "ekonomi, hukuk ve demokrasi" birbirinden ayrılmaz bütündür. Ancak bunların hepsini makul bir çerçevede ve öncelik sıralaması içinde gerçekleştirmek gerektiğini düşünüyoruz. Burada öncelik elbette "hukuk" unsuruna verilmelidir. İlk önce yargının iyi hizmet verir, verimli, temel hak ve özgürlükleri koruyarak geliştirir, şeffaf ve hesapverir hale getirilmesi gerekir. Yargı böylelikle topluma katma değer üreterek organ, unsur ve hizmetlerine itimadı güçlendirecek, tam bağımsızlığı ve kendi kendini yönetebilir olmayı hak edecektir. Bu gerçekleştirildiğinde bir yandan ekonomik başarımız yükselirken diğer yandan demokrasi seviyemiz çağdaşlarıyla yarışabilir seviyelere gelebilecektir. Dolayısıyla hukuk konusunda yapılacak iyileştirmelerde yargının önce kaliteli hizmet üretir, şeffaf ve hesapverir hale getirilerek tarafsızlığı ve etkinliği ile hukukun üstünlüğüne dair güvence vermesi; bağımsız ve kendi kendini yönetebilir hale getirilmesi meselesinden daha önce ve öncelikle çözümlenmelidir. Bunun için yargının hizmetinin kalitesi yükseltilmeli, arkasından yargının olağan işlevini göstermesine engel olan kısıtlar kaldırılmalı, kamu görevlileri ile sıradan vatandaş arasında kanun önünde eşitlik ilkesi hayata geçirilmelidir. Hukuk konusunun halledilmesi ile eş zamanlı olarak demokrasi ayağındaki sorunlar çözümlenmelidir.

Demokrasi konusu da aslında hukukun üstünlüğü ile yakından ilgilidir. Ancak bu alanda hukukun üstünlüğü siyasi faaliyetleri yakından ilgilendirmektedir. Çünkü halkın, kendi devletinin yönetimine katılma hakkı bir yandan siyasi parti üyelerinin parti yönetimine katılımı, diğer yandansa ülke içinde her seviyede yapılan seçimler ile yakından ilgilidir. Ülkemizde bu husustaki tartışmalar

hakkında olgunlaşmış öneriler de içeren geniş bir literatür bulunmaktadır. Öneriler temel olarak: (i) parti içi demokrasiyi sağlayan, siyasi haklar ile parti yasakları arasında demokratik dengeyi sağlayan yeni bir siyasi partiler kanunu hazırlanması; (ii) seçim sisteminin temsil adaletini gerçek anlamda sağlayacak, şeffaflık ve hesapverirliği artıracak, seçmen-milletvekili bağına kuvvetlendirecek şekilde geliştirilmesi; (iii) İfade, basın, toplantı ve gösteri yürüyüşü ve örgütlenme özgürlüklerini kısıtlayıcı mevzuatın ve uygulamaların iyileştirilmesi; ve (iv) çoğulcu, hukuka uyarlı ve mali hürriyet de dahil olmak üzere basın hürriyetinin sağlanması konularında toplanmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında da geçerli olan delegelik sistemi, siyasi parti içi seçimler, siyasi partilerin adaylarını belirlerken uyguladığı seçim yöntemleri, seçimlerde kullanılan blok liste, merkez yoklaması ve benzeri vasıtaların hepsinin gözden geçirilmesine ve halkın ve her bir bireyin yönetime katılma haklarının (hukukunun) geliştirilip güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Keza uluslararası alanda gelişmiş ülkeler arasında girmenin diğer bir gereği ve aynı zamanda halkın yönetime katılmasının önündeki bir fiili engel de siyasetin şeffaf ve hesapverir finansmanı konusudur. Bu konu devlet yönetimine katılmak isteyen, yetkin ve değerli kişilerin siyasetten uzak durmasına neden olmaktadır. Derneğimiz bu konuda ayrıca öneriler geliştirmeye, çözüme katkı vermeye hazırdır.

Demokrasi konusunda halkın yönetime katılma hakkını halledildikten sonra Türkiye'nin tam bir ileri demokrasi haline gelmesi için, hukuk ve demokrasi reformlarını taçlandırarak olan hususa; yeni ve sivil bir anayasa oluşturulmasına geçilmelidir. Esasen yargı reformu ile yönetime katılma hakkı - siyasi partiler meselesi - ıslah edildiğinde Anayasa'nın büyük bir kısmı üzerinde toplumsal mutabakat zaten oluşmuş olacaktır. Böylelikle anayasa yapımında zor alanlar izole edilmiş ve kolayca çözüm bulunabilir küçüklüğe indirgenmiş olacaktır.

Yeni ve sivil bir anayasa yapılması için ise öncelikle bir metodoloji, çerçeve ve sekretarya yasası çıkarılmalıdır. Halkın tercihi gereken konularda halkın nasıl bilgilendirileceği, tercihinin nasıl öğrenileceği, tartışılan konularda görüşlerin nasıl telif edileceği, mutabakat, uzlaşma ve ikna yöntemlerinin kullanımı bu yasa ile belirlenmelidir. Tartışmalara tüm paydaşların katılımı sağlanmalı, görüşleri değerlendirilmeli, kabul edilme, diğerleriyle birleştirme, tevildilme veya reddedilme durumlarında mutlaka geri bildirim yapılarak sivil toplum ve paydaşların katılımı teşvik ve motive edilmelidir.

Saygılarımızla, değerlendirilmesi için arz ederiz.

Hukukun üstünlüğü alanında somut aksiyon önerilerimiz

(kısa ve öz gerekçeleri ve ilgili madde taslakları ile birlikte)

A- Mahkemelerin ve süreçlerinin verimli çalışacak ve kaliteli yargı hizmeti üretecek şekilde geliştirilmesi, iyileştirilmesi hakkında önerilerimiz:

1.

KISA VADE

Ülkemizde uzlaşmadığı takdirde mahkemelere intikal edebilecek bütün hukuk, ceza, idare ve vergi uyuşmazlıklarının kaydedileceği, uyuşmazlıkların etkin olarak çözümü için ileriye yönelik vizyon ve çözüm önerileri geliştirmeye imkan verecek bir büyük veri tabanı - **Milli Uyuşmazlık Veri Tabanı- UYAP üzerinde oluşturulmalı ve kişisel veriler hariç olmak üzere kamuoyuna açıklanmalıdır.**

Bu amaçla ihtarname keşidesi, avukat mektubu yazılması, şikayet dilekçesi verilmesi, savcılık veya kolluk tarafından resen soruşturma başlatılması, idari makamların işlem ve kararları üzerine ilgililer tarafından yeniden inceleme ve değerlendirme başvuru yapılması veya yeniden işlem tesisi istenmesi gibi her olay UYAP'ta oluşturulacak Milli Uyuşmazlık Veri Tabanı'na kaydedilmeli ve **uyuşmazlık tamamen çözümlenip ortadan kalkıncaya kadar yapılacak her işlem UYAP'tan verilecek tek bir dosya numarası üzerinden işlem görmelidir.**

Özgün numara yıl, sektör, coğrafi bölge ve ilgili diğer bilgi sahalarına dair verileri içeren T.C. Kimlik numarasındaki benzer bir sistem olmalıdır.

2.

KISA VADE

Yargılamalarda, oluşturulmasını önerdiğimiz yargı hizmetlerini düzenleyici kurum veya yine önerdiğimiz "Daimi Hukuk Şurası" tarafından belirlenen ve öncelik verilen hususlara; örneğin aile, çocuk ve iş mahkemelerindeki ilk derece, istinaf ve temyiz işlerine öncelik verilebilir; kaynaklar ona göre artırılabilir.

Aynı şekilde bir davanın makul bir sürede sonlandırılmasını sağlamak, yargılamalarda yapılan hataların giderilmesi için işletilen süreçlerin neden olduğu gecikmeyi en aza indirebilmek için istinaf ve temyiz bozmalarından sonra yargılaması yeniden yapılan dosyalara dava ve işlere öncelik verilebilir.

Gerçekten de yargılaması bittikten sonra bir sebepte bozularak ilk derece mahkemesine geri gönderilen bir dosya daha yeni açılan bir dosya imiş gibi numara almakta ve sıradan işlem görmektedir. Keza istinaf ve temyiz mahkemesini bozması üzerine yapılan yargılama sonucunda dosya tekrar istinaf veya temyiz mahkemesine intikal ettiğinde o dosyanın önceden bozulmuş olan dosya olduğunun temyiz süreci bittikten sonra anlaşılmaktadır.

Bilindiği üzere nüfus ve pasaport işlerinden, doktor tedavilerine kadar hemen hemen her türlü kamu hizmetlerinde bir kere sıraya girmiş olanın sırası geldiğinde işlemleri tamamlanması esastır. Eksiklik ve hatalar olması durumunda bunların giderildiğinde vatandaşın tekrar sıraya

girmesi istenmez. Çünkü aynı iş için ikinci kere ve tekrar sıraya girmek haksızlık ve adaletsizlik olarak görülür. Eksikliğini tamamlayan vatandaş ilk fırsatta sıranın en başına alınır ve işi hızla görülür. Bu örneklerde hata ve eksiklik vatandaşın kendi kabahati olabilir ancak yine de vatandaşın anlayış gösterilir ve süreç adaletsizliği olmamasına özen gösterilir.

Yargılamalarda bozma kararı verilerek dosya geriye döndürüldüğünde vatandaşın bir kabahati yoktur. Çünkü bozma kararı yargılamada yargı makamının yaptığı hatanın düzeltilmesi istenmektedir. Vatandaşın kabahati olmadığı bu durumda vatandaşın sanki davasını yeni açıyor gibi tekrar normal sıraya sokmak oldukça adaletsizdir. Üstelik bu adaletsizlik katmerlidir: çünkü hâkimin kabahatinin cezası olarak hem vatandaşın hakkı teslim edilmemekte; hem de hâkimin kabahatinin cezasını vatandaşın çekmektedir.

Dolayısıyla bozma kararları üzerine dosyalar ilgili mahkemelere iade edildiğinde yani ilk seferde normal yoldan geçmiş olan bir dosya bozularak geri geldiğinde yargının kendi hatasını, vatandaşın daha fazla bekletmeden, kendisi lehine vatandaşın haksızlık yapmadan hızla tamamlaması gerekir.

Bu da bu tür dosyalara her aşamada en öne almakla sağlanabilir. Bunu sağlayacak diğer bir kilit kurum ise uyuşmazlıklara önerildiği gibi ilk andan itibaren YIL bilgisini de içeren özgün bir numara verilmesi ve bunun uyuşmazlık kesin olarak sonlandırılmaya kadar asla değiştirilmemesidir. Bir örnek vermek gerekirse 20 yıl önce açılan bir dava 2-3 kere bozma sonucunda bu senenin numarasını aldığı anda o dosyayı ele alan hâkim dosya numarasından o davanın 20 sene önce açıldığını, 3 kere bozulduğunu ve en son olarak elinde aldığı dosya numarasını

Hukuk uyuşmazlıklarında modern yargılama süreci

Aşağıdaki adımlardan birinin atılması ile bir uyuşmazlık çıkmış sayılır:

- Avukatın mektup yazması
- Noterden ihtarname çekilmesi
- Ya da doğrudan mahkemeye başvurulması, ihtiyati tedbir, tespit ve ihtiyati haciz vs. talep edilmesi

Uyuşmazlık çıkması ve UYAP'ta kayda geçirilmesi:

Uyuşmazlık UYAP'ta Milli Uyuşmazlık Veri Tabanı'na kaydedilir; özgün bir sıra numarası verilir, yılı, tarafların ikametgah şehirleri, ilgili sektör kodları ilave edilir. Bu işlemler zamanaşımını ve dava açma sürelerinin işlenmesini "İfşa, Hazırlık ve Uzlaşma" süresi boyunca durdurur.

- Uyuşmazlık konusu vakia ve deliller ifşa ve ibraz edilir.
- Avukatlar diğer delilleri toplar.
- Tanıklar; avukatlar tarafından doğrudan ya da noterler veya Adli Hazırlık Mahkemesi huzurunda dinlenir ve sorgulanırlar.
- Gerekliyse bilirkişileri avukatlar bulur, raporlarını alır, karşı tarafın sorularını cevaplandırır.
- Taraflar, tanıklar ve bilirkişiler bildiklerini ve bilmesi gerekenleri açıklamak zorunda.
- Süreçte anlaşmazlıkları Adli Hazırlık Mahkemesi evrak üzerinde çözer.
- 6 ayda bitirilir, taraflar isterse uzatır.
- Bir taraf istediği zaman dava aşamasına geçebilir.
- Karşılıklı uzlaşılır. Uzlaşma olmazsa arabulucu yolu şartı tüketilir.

DAVA

SAVUNMA

TEK CELSE

KARAR

İSTİNAF

TEMYİZ

Tamamen tarafların kontrolünde - sulh ve uzlaşmayı teşvik eder

Tarafların ve mahkemenin kontrolünde

aldığını bilemez. Bunu bilse elbette içindeki adalet duygusu ile öncelik vermek için çalışır.

3.

ORTA VADE

Hukuk, Ceza, İdare ve Vergi uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin usul kuralları; mevcut usul yöntemlerinde önemli bir değişiklik yapılmadan yeniden ve modern bir şekilde düzenlenmeli; uyuşmazlık süreci, tarafların maddi gerçeği tam olarak ortaya koyacakları, uzlaşmalarını teşvik edecek şekilde iletişimde bulunacakları bir hazırlık dönemi ve uzlaşmadıkları takdirde mahkemeye tekamül etmiş dosya ile başvurabilecekleri yargılama dönemi olmak üzere iki ana sürece ayrılarak yeniden düzenlenmelidir. **Yargılama süreçleri sırasıyla şu aşamalardan oluşmalıdır:**

1. Uyuşmazlık olduğunu netleştiren işlemler ve UYAP'ta uyuşmazlık özgün numarasının verilmesi.

2. Tarafların uyuşmazlıkla ilgili bilgi ve belgeleri birbirlerine açıklayacakları maddi gerçeği ortaya çıkarma ve aynı zamanda uzlaşma imkanlarını araştırabilecekleri ifşa, hazırlık ve uzlaşma dönemi.

3. Tek Celse yargılaması, istinaf ve temyiz dönemi.

Yukarıda belirtilenlerden 2. sıradaki süre; tarafların uzlaşma imkanlarını araştırmaları, dosyalarını hazırlamaya yeterli olmalı; müştereken bu süreyi uzatabilmelilerdir. Ancak bilgi ve belgeler tekamül ettiğinde taraflardan herhangi biri istediği zaman (3.) sırada açıklanan yargılama sürecini başlatabilmelidir.

Böyle bir tasarım yapılması halinde mahkemeler önlerine gelen uyuşmazlıklarda sadece iddia ve savunmayı inceleyerek tek celse yargılama yapacak, hali hazırdaki birçok emek, zaman, dilekçe ve sair işlem den kaynaklı zaman israfı önlenecek; **en karmaşık davalar bile 75 - 80 günde karara bağlanabilecektir.** Hâkimlerin rotasyonu nedeniyle yaşanan doğal hâkim ilkesi aksamaları ise büyük oranda ortadan kalkacak, her hâkim kendi huzuruna getirilen davaları başka bir yere tayin olmadan karara bağlayabilecektir.

4.

KISA VADE

Yaşadıklarımız, "adil yargılanma hakkı" ile "nitelikli yargılanma hakkı"nın birbirlerinden ayrılamayacağını ve nitelikli olmayan yargılanmanın adil de olamayacağını ortaya koymaktadır.

Bu nedenle adil yargılanma hakkını "Nitelikli Yargılanma Hakkı" ile birlikte düşünerek, bireylerin nitelikli hukukçular tarafından yargılanma isteklerini insan hakkı boyutunda kabul edip tanımak gerekir. Bu anlayışa ulaşılabilirdiğinde zaten yargı reformunda büyük yol alınmış olacaktır. Bu nedenle "hızlı" yargı gibi tehlikeli bir saplantının peşinden koşmak yerine niteliği yükseltmenin peşinden koşmak gerekir.

Mahkemelerin işleyişinin, yargı görevlilerinin meslek performans-

larının, nitelikli yargılama amacına uygun olarak belirlenecek ölçütlere göre değerlendirilmesi sağlanmalıdır. **Bu amaçla derneğimizin üyelerinin katkıları ile 2014 yılında oluşturulan, TÜSİAD tarafından yayınlanmış "Yargı Hizmetlerinde Kalite Talebi ve Kalite Unsurları" isimli belgedeki hususlar da dikkate alınarak nitelikli yargılama hizmetinin unsurları belirlenmeli, kamuoyuna ilan edilmeli ve bunları gerçekleştirecek uygun tedbirler alınmalıdır.**

Sözü edilen belgede belirlenmiş olan kalite unsurları ana başlıkları ile aşağıdaki gibidir:

1. *Yargı hizmetleri mutlaka yargı unsurları tarafından verilmelidir.*
2. *Yargı hizmeti görevlileri bilgili, tecrübeli ve yetkin olmalıdır.*
3. *Yargılama, maddi gerçeği tam olarak ortaya çıkarmalı ve tamamen gerçeklere dayanmalıdır.*
4. *Adalet mutlaka gerçekleşmelidir.*
5. *Çekişmeli yargılamada silahların eşitliği ilkesi sağlanmalıdır.*
6. *Yargısal hizmetlerin maliyeti makul olmalıdır.*
7. *Yargısal hizmetler makul süre ve hızda verilmelidir.*
8. *Yargısal süreçler ve kararlar anlaşılabilir ve öğretici olmalıdır.*
9. *Yargı ihtiyaca uygun, etkin ve verimli hizmet verilmelidir.*
10. *Yargısal süreç, işlem ve kararlar belirli ve öngörülebilir olmalıdır.*

Kaynak: TÜSİAD, *Yargı Hizmetlerinde Kalite ve Kalite Unsurları*, 2014

5.

ORTA VADE

Yargıya ve dolayısıyla hukuka güvenin arzu edilen seviyede olmamasının nedeni sadece nicelik olarak hukukçu eksikliğinden kaynaklanmamaktadır. Nitekim 50 Milyon nüfusa ülkemizin 3-4 katı milli gelire sahip olan Güney Kore'de ülkemizdekini 10'da 1'i kadar hâkim görev yapmaktadır. Uyuşmazlıklarda %98 oranında sulh olunmasını sağlayan Birleşik Krallık'ta 100.000 kişiye düşen hâkim sayısı 3,5; ülkemizde ise 20 civarında ve halen artmaktadır.

Yargının hukukun üstünlüğünü temin edemeyeceğine dair inancın yüksek olduğu ülkemizde uyuşmazlık sayısının artma eğilimi göstermesi ve AB ortalamalarından %50 kadar fazla olması hem hukuk eğitiminin yeterli ve iyi olmaması hem de yeterli eğitime sahip olmayanların hukuk mesleklerine kabul edilerek görev ve sorumluluk vermesi nedeniyledir. Haksız olduğunu bilen birisinin haklı çıkma ihtimalinin olduğunu düşündüğü durumda yargı yolunu suistimale kalkışması son derece doğal değil midir?

Bu nedenle hukuk eğitimi ile hukuk uygulamasının, birbirleriyle yakın ve doğal etkileşim içinde olacağı şekilde ve ülkenin tamamına minimum standartların belirlendiği bir yoğunlaşma sağlanarak yayılması gerekir. **Hem hukuk fakültelerinin hem de mahkemelerin ülkemizdeki 26 kalkınma bölgesinde optimum sayıda ve kalitede olacak şekilde açılması uygun olacaktır.**

Nitelikli eğitim veremeyen, öğretim kadrosu "boş" sayılabilecek hukuk fakülteleri açarak mezun sayısını çoğaltmak iyilikten çok kötülük doğurmaktadır. Bir yandan eğitimin kalitesi sadece sınavları geçme

Bölge adliye mahkemelerinin yargı çevresi kalkınma bölgeleri çevreleri ile uyumlaştırılmalıdır.

Renkli sınırlı bölgeler:
Bölge Adliye Mahkemeleri
ve Çevreleri

İl arka alan renkleri:
Kalkınma Bölgeleri
ve Çevresi

amacına indirgenmekte, diğer yandan düşük kaliteli hukuk mezunların sayısı hızla arttığı için diploma verilen insanlar arasından tek bir sınav ile bir seçim yapılmaya çalışılmakta; sorun giderek büyümekte ve hem mahkemelerde hem de avukatlık, hukuk danışmanlığı gibi konularda toplumun gerçek hukuktan uzaklaşmasına neden olunmakta; hukuk kişiden kişiye farklılaşmakta bu da ekonominin güdük kalmasına neden olmaktadır. Hukuk eğitimi oldukça yüksek kalitede olan Birleşik Krallık'ta hukuk ekonomisinin 2,5 milyar USD civarında kalmasının sebebi elbette hukuk eğitiminin kalitesi ile çok yakından ilgilidir. Kaldı ki hukuk sektörü ekonominin ve toplumun bütün kesimlerini doğrudan etkilemekte ve bir çarpan etkisi taşımaktadır. Dolayısı ile hukuk sektörünün küçüklüğü diğer sektörlerin de küçük kalmasında önemli etki göstermektedir.

6.

KISA VADE

Mahkeme yapılanması 26 kalkınma bölgesine göre heyet, tek hâkimli mahkeme gibi daha verimli ve optimum hizmet üretimini ve hizmette kalite unsurlarını sağlayacak şekilde geliştirilmelidir.

Böylelikle mesleki ve uzmanlaşma birikimleri bölgeler bazında geliştirilmeli, hem mahkemelerde hem de avukatlık hizmetlerinde insan, emek ve zaman kaynaklarının etkin kullanılması, maliyetler düşürülürken hizmet kalitesinin artırılmasına imkân verecek şekilde dağılması ve yoğunlaşması sağlanmalıdır.

7.

KISA VADE

Heyet halinde çalışan mahkemeler kalkınma bölgeleri merkezindeki il merkezinde kurulmalı, yetki sahaları kalkınma bölgesinin tamamını kapsamalıdır.

Örneğin Ağır Ceza mahkemeleri, Asliye Ticaret mahkemeleri ve heyet halinde çalışan İdare mahkemeleri ile uzmanlık mahkemeleri kalkınma merkezlerinde kurulup bölgenin tamamındaki meselelere bakmaya yetkili olabilir. Bunun örnekleri İstanbul, Ankara ve benzeri büyük şehirlerde uzun zamandır tecrübe edilmiştir.

8.

KISA VADE

Ekonomik merkezlerde heyet mahkemeleri, halka yakın yerlerde tek hâkimli mahkemeler kurulmalıdır.

Nüfusu, ekonomik faaliyetlerinin büyüklüğü belli kriterlerin üzerinde bulunan mülki idare merkezlerinde (iller, ilçelerde) ve heyet mahkemelerinin görevli olacağı büyük metropollerde idari birimlerde (veya demografik, ulaşım ve sair şekillerde bütünlük arz eden birimlerinin tamamını kapsayacak şekilde) vatandaşın isteğine hızlı cevap verilmesi gereken hususlarda görevli tek hâkimli, mahkemeler kurulmalıdır.

Bölgesel uzmanlaşma, halkın ayağına hizmet:

Her türlü hizmet ülkenin her tarafına yayılabilir; kolay planlama yapılır.

İl ve ilçe merkezlerinde açılacak mahkemeler nüfus büyüklüğü, ekonomik büyüklük ve yöreye özgün işlerin niteliğine ve miktarına göre belirlenir.

Asliye Ceza, Asliye Hukuk ve İcra Mahkemeleri ile İcra Daireleri il merkezlerinde kurulmalıdır. Kadastro, Tüketici ve İnfaz Mahkemeleri bölge merkezinde kurulmalıdır.

Mahkeme: 6.971 v. 7.922

Hâkim: 8.385 v. 9.534

Kalkınma Bölgesi	26	
Ağır Ceza M.	498	520
Çocuk Ağır C. M.	22	26
Ticaret M.	187	260
Fikri ve Sınai H. Hukuk	14	26
Fikri ve Sınai M. Ceza	13	26
İdare M	138	
Vergi M	72	
Tüketici M.		520
İnfaz M.		150
Kadastro		248
Toplam Mahkeme	944	1.776

İl Merkezleri	81	
Asliye Ceza M.	1.758	810
Asliye Hukuk M.	1.125	810
Kadastro M.	248	0
İcra M.	258	258
Tüketici M.	108	0
İnfaz M.	150	0
Toplam Mahkeme	3.647	1.878

İlçeler	911	
Sulh Ceza M.	732	
Sulh Hukuk M.	803	
Hazırlık (Ceza ve Hukuk)		1.535
Aile M.	380	911
Çocuk M.	111	911
İş Mahkemesi	354	911
Toplam Mahkeme	2.380	4.268

□ Sulh Hukuk ve Ceza Mahkemelerinin Adli Hazırlık Mahkemesine dönüştürülmesi bölge ve il merkezlerindeki ağır ceza, ticaret, asliye ceza ve hukuk mahkemelerinde kapasite artışı sağlar; iş yığılması olan mahkemelerin kapasitesi artırılabilir.

İş mahkemeleri, aile mahkemeleri gibi mahkemeler bunlara örnektir. Ayrıca kurulması önerilen aşağıdaki Adli Hazırlık Mahkemeleri de bu idari birimlerde kurulmalı ve vatandaşın basit ve çabuk görülmesi gereken işleri buralarda hızlıca görülmeli, merkezlerdeki heyet mahkemelerinin bakacağı davalara ilişkin hazırlık işlemleri de mahallinde Adli Hazırlık Mahkemeleri tarafından hızlıca yerine getirilmelidir.

9.

KISA VADE

Adli Hazırlık Mahkemeleri kurulmalı ve bu mahkemeler vatandaşın adliyeye gittiğinde bütün dertlerini dinleyen en uç yargı mercileri olmalıdır.

Bu mahkemeler hukuk, ceza ve nispeten de idare ve vergi mahkemelerinin işleri olmak üzere adli işlemlerin ön ve hazırlık aşamalarını gerçekleştirmelidir. Delillerin tespiti, toplanması, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, yürütmenin durdurulması, yakalama, tutuklama gibi ön tedbirlerin alınması, tanıkların, bilirkişilerin ön ifadelerinin alınması, avukatların delil toplamalarının kolaylaştırılması, karşılaştıkları engellerin hızlı kararlarla giderilmesi gibi hususlarda yetkili olmalıdır. Kararları nihai nitelikte olmamalı, karar verdikleri hususta yetkili ve görevli heyet mahkemelerine itiraz edilebilir olmalıdır.

Bu mahkemeler hızlı ve etkin hizmet verme esası üzerine çalışmalı, normal yargılamalardaki usullere tabi olmadan, evrak üzerinde, görüntülü veya görüntüsüz iletişim ve gerekirse hazırlık duruşması gibi yöntemlerle önlerine gelen konuları en hızlı şekilde halleden mahkemeler olmalıdır.

10.

KISA VADE

Yargı işlemleri için ödenmesi gereken harç ve sair yargılama giderlerinin, avukatların kredi kartı veya banka hesabından doğrudan ödenmesi gibi yöntemlerle işlemler kolaylaştırılmalıdır. Bu hususta kuruşluk işlemleri bile isabetle yapan çok gelişmiş sistemler mevcut ve yaygın olarak kullanılmaktadır.

Vekaletname suretlerine veya yetki belgelerine yapıştırılması öngörülen baro pulu gibi yükümlülüklerin getirdiği yükten avukatlar kurtarılmalıdır. Bunlar için damga pulu defteri tutulmasındaki benzer basit yöntemler geliştirilmelidir. Yargı hizmeti salt bu ve benzeri sebeplerden dolayı aksamamalıdır.

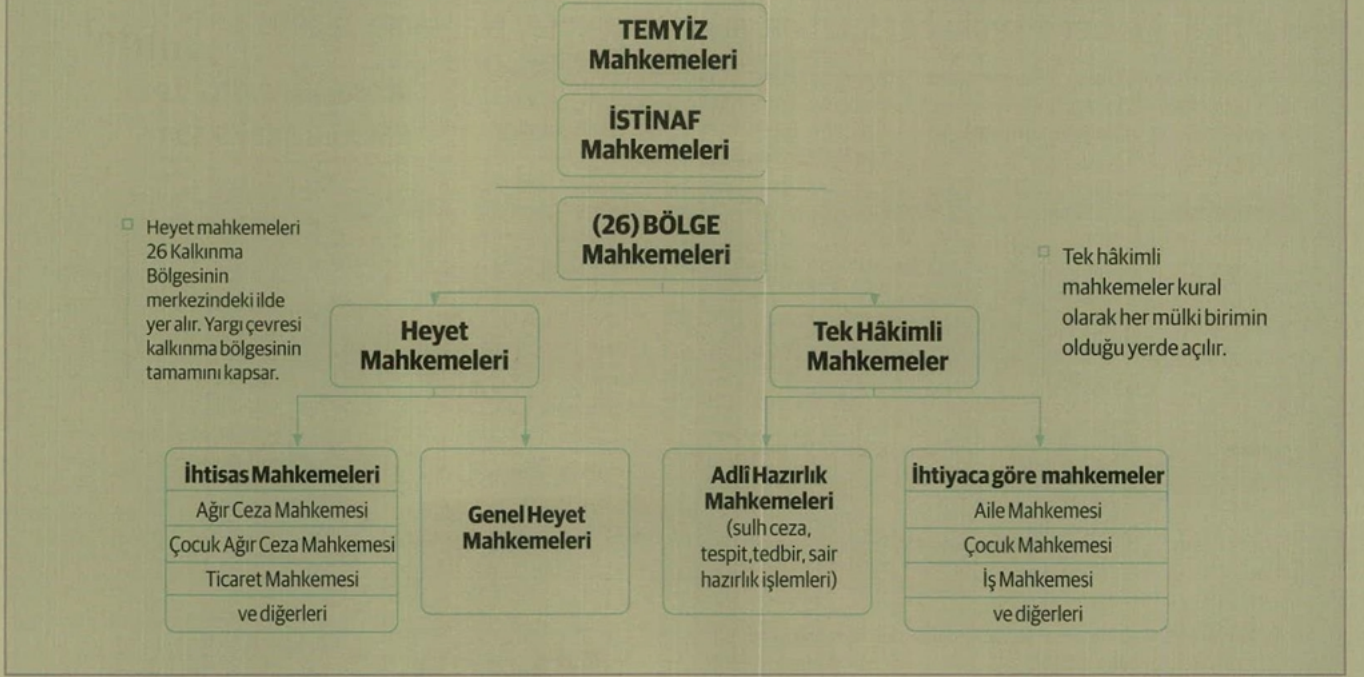
11.

KISA VADE

Mahkemelerde alınmakta olan dava harçları basitleştirilmeli; maktu hale getirilmelidir. **Bir kısım davalar harçsız, bir kısmı düşük harçlı olmalıdır.**

Bu amaçla Harçlar Kanunu'na göre çıkarılan tarifedeki yargı harçları aşağıdaki şekilde basitleştirilerek değiştirilmelidir:

26 Kalkınma bölge bazlı mahkeme yapılanması

“YARGI HARÇLARI:

Yargı mercilerine yapılan başvurularda başvuru ücreti ve celse harcı alınmaz.

Bir kereye mahsus olarak, kesin irat kaydedilmek ve davanın sonucuna göre iadesi mümkün olmamak kaydıyla aşağıdaki şekilde ilam harcı peşin olarak alınır ve hazineye irat kaydedilir:

a) Aile hukukuna, İş hukukuna ilişkin olan her türlü davada ilam harcı alınmaz.

b) Her türlü ticari davalarda, gayrimenkul mülkiyetine ve üzerindeki haklara ilişkin davalarda dava konusu maddi değere bağlı olmaksızın bir seferlik olmak üzere XXXX TL harç alınır. Dava konusunun değerinin hâkimin kendi kanaatine göre yyy’den düşük olduğunu takdir edildiği durumda hâkim; harç miktarının yarısının alınmasına ya da hiç harç alınmamasına karar verebilir.

c) Diğer uzmanlık mahkemelerinde ve genel yetkili heyet mahkemelerinde açılacak davalarda, ticari davalarda alınan harcın yarısı kadar harç alınır.

d) İstinaf ve temyiz harçları dava açılırken ödenen yargılama harcı ile aynı miktardadır.

e) Yargılama harcı ödenmemiş olması yargılamanın, istinafin veya temyiz başlatılmasına ve görülmesine engel değildir. Harç ödenmiş gibi işlemlere devam edilir; harcın tahsil edilmesi için mahkeme ilgili makama talepte bulunur ve Kamu Alacaklarının Tahsil Usulüne göre tahsil edilir.”

12.

KISA VADE

Harç meselesinin neden olduğu tespit ve eda davası ayrımı ortadan kaldırılmalı; hakkını arayan vatandaş davasındaki talebinin isterse hakkının varlığını ve miktarının tespiti olarak isterse buna ilaveten yerine getirilmesini talep edebilmelidir.

Bu amaçla Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)’nun tespit davalarına ilişkin “Tespit Davaları” başlıklı 105. maddesi; “Belirsiz Alacak Davası” başlıklı 106. maddesi ve “Kısmi Dava” başlıklı 109. maddesi ilga edilmeli; ilgili diğer kanun hükümleri buna göre uyarlanmalıdır.

HMK’nın “Eda Davası” başlığını taşıyan 104. maddesi madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

“TARAFLARIN TESPİT VEYA EDA TALEP ETMEKTE SERBESTLİĞİ

Madde 104 : Herhangi bir hakkı ile ilgili olarak dava açmak isteyen bir taraf, tespit, tespit ve kısmi eda veya tespit ve tam eda veya belli bir miktar talep ederek doğrudan eda davası açabilir. Mahkeme davacının talebine uygun olarak hakkın varlığını ve miktarını tespit eder; eda kararı verilmesini isteyen tarafın isteğine uygun olarak karar verir. Davacı yargılama-

Yargının sorunu: Mahkeme, hâkim, savcı sayısında değil; kaliteli hizmet üretmeye uyarsız yapılanmasında ve işlevinde!

	2019'daki Mahkeme Sayısı	Kapasiteye göre olması gereken Mahkeme Sayısı	Açılması Gereken Yeni Mahkeme Sayısı
İlk Derece	7.769	13.251	5.482
İstinaf	651	1.201	550
Temyiz (Y+D)	53	95	42
Toplam	8.473	14.547	6.074

2019 Yılı Sayıları	2019'daki Mahkeme Sayısı	2019'da bozular ve yeni davalar toplam iş sayısı	2019'da Karara Bağladığı Dosya Sayısı	Mahkeme Başına Ortalama Kapasite	Kapasiteye göre olması gereken Mahkeme Sayısı	Açılması Gereken Yeni Mahkeme Sayısı
İlk Derece	7.769	7.724.535	4.529.019	583	13.251	5.482
Bölge Adliye Ceza Daireleri	264	774.716	402.745	1.526	508	244
Bölge Adliye Hukuk Daireleri	292	720.507	367.924	1.260	572	280
Bölge İdare (+Vergi) Daireleri	95	265.729	207.300	2.182	122	27
İstinaf	651	1.760.952	977.969	1.656	1.201	550
Yargıtay Ceza Daireleri	22	550.439	291.448	13.248	42	20
Yargıtay Hukuk Daireleri	20	362.775	232.416	11.621	31	11
Danıştay (İdare+Vergi) Daireleri	11	275.319	135.923	12.357	22	11
Temyiz	53	1.188.537	659.787	37.225	95	42
Toplam	8.473	10.674.024	6.166.775	39.464	14.547	6.074

nın her aşamasında, mahkeme nihai kararını vermeden önceki herhangi bir aşamada, istinafta ve temyiz aşamasında eda talebinin miktarını serbestçe ve ilave herhangi bir harç veya bedel ödemeksizin değiştirebilir. Davacının talebine uygun olarak karar verilir.

Davacının talep ettiği alacağın varlığının mevcut olması, alacak iddiasının hukuki temelinde haklı bulunması halinde, alacağının veya hakkının miktarını isabetli olarak bildirmemiş, hükmedilenden çok talep etmiş olması halinde diğer taraf yararına yargılama ve avukatlık ücreti takdir edilmez.”

13.

KISA VADE

Hukuk davalarında davanın hukuki **sebebi konusunda haklı çıkan ancak talep konusunun miktarını isabetli olarak belirleyememiş olan taraflar aleyhine avukatlık ücreti ve yargılama gideri yükletilmesine hükmedilmemelidir.**

Bu amaçla HMK'nın 326. maddesinin (2) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmeli; ilgili diğer hükümler de uygun olarak değiştirilmelidir:

“(2) Davada dava konusu hukuk sebebi bakımından haklı çıkan tarafa, o sebebe dayalı olan maddi talebi miktar bakımından kısmen kabul edilirse diğer taraf lehine yargılama giderine hükmedilmez. Ancak davada iddia ve savunmada dayanılan hukuki sebepler bakımından karşılıklı haklı çıkma durumu oluşursa yargılama giderleri taraflar arasında adilane

bir şekilde dağıtılır. Davaya sebebiyet veren taraf lehine takdir edilecek miktar davacı yan lehine takdir edilen miktardan fazla olamaz. Karşılıklı dava ve defilerinde haklı görülen davalı ve karşı davalı yan yararına yargılama giderine hükmedilirken de bu esasa uyulur.”

14.

KISA VADE

HMK m. 29'da ifadesini bulan dürüstlük kuralının hayata geçirilmesi 2019 yılı Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde 8.2 no'lu amaç olarak belirlenmiştir. Kanun bunun hayata geçirilmesi için bir mekanizma ve yöntem öngörmemiş; HMK m. 220 ve devamında ise delillerin mahkemeye ibrazından kaçınılması halinde işletilmesi mümkün olmayan bir sonuç öngörülmüştür. HMK m. 220'deki elindeki “belgeyi ibraz etmekten kaçınan kişinin o belge ile ispat edilmek istenen hususu kabul etmiş sayılma” yaptırımının icra edilmesi için belgenin ele geçirilmiş olması gerekir ki; belge ibraz edilmediğinde bu hükmün uygulanması imkansızdır.

Bu yüzden ülkemizde hukuk uyumsuzluklarının toplumsal ahlaki bozucu, toplumu mahkemeye yalan söylemeye yönlendirici etkisi vardır ve hukuk mesleklerinin de gerçekleri ortaya çıkaran olmak yerine hâkimi çarpıtılmış gerçeklerle kandırmaya çalışan meslek görüntüsü olarak saygınlığını yitirmesine ve yargıya ve hukuka güvenin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu husustaki olumsuz etkiler saymakla bitmeyecek kadar çoktur denilebilir. Daha İyi Yargı Derneği'nin web sitesinde bu hususta

Verimli çalışmayan, topluma katma değer üretmeyen hiçbir kurum saygınlık ve bağımsızlık kazanamaz!

Toplumun ihtiyacına uygun, katma değer yaratan kaliteli yargı hizmeti üretmek; yargının meşruiyet sebebi ve borcudur. Yargının kurucu unsurları olan hâkim, savcı ve avukatlar bu borcun asli mükellefleridir. Ancak onların verimli işlemesini sağlayacak düzenlemeleri yapmak politikacıların millete doğrudan borcudur.

İlk Derece Mahkemeleri (Hukuk, Ceza, İdare, Vergi)		İstinaf Mahkemeleri (Bölge Adliye ve İdare)		Temyiz Mahkemeleri (Yargıtay ve Danıştay)	
Yeni Dava/İş	7.724.535	İstinaf	1.760.952	Temyiz	1.188.537
Karar	4.529.019	Karar	977.969	Karar	659.787
İsabet %	%??	İsabet	%??	Onama %	50,80%
Yanlış %	%??	Yanlış	49,20%	Bozma, vs	49,20%

Kaynak: Adalet Bakanlığı Adli Sicil Genel Müdürlüğü 2019 yılı istatistik verileri. ?? İşareti yerler yayınlanan istatistikte bulunamayan bilgilerdir.

Not: Temyiz onama dışında kalanlar İstinaf'ın isabet oranı olarak kabul edilmiştir.

önerisi; Köksal Bayraktar'a Armağan isimli eserde ise Av. Mehmet Gün tarafından yazılmış kapsamlı bir makale bulunmaktadır.

Oysa bu husus, kaynak aldığımız Kıta Avrupası hukukunda ve Anglo-Sakson hukukunda çok ciddi olarak düzenlenmiş; mahkemeye giden taraflarca maddi gerçeği hem vakıaların beyanı hem de delillerin ibrazı bakımından tam ve doğru ifşası müessesesi hayata geçirilmiştir. Bu konuda daha ileride olan Anglo - Sakson sisteminin kurumları Kıta Avrupası hukuklarına geçmiş; ülkemizin de tarafı olduğu TRIPS hükümleri de bu yönde oluşturulmuştur.

Bu sebeplerle HMK m. 29 hükmüne aşağıdaki gibi bir fıkra ilave edilmelidir:

“(X) Doğruluk ilkesini hayata geçirmek için, taraf olan asiller veya kanuni temsilcileri dilekçelerde açıklanan vakıaların uyumsuzluk ile ilgili bildikleri gerçeklerin tam ve doğru olarak açıklaması olduğuna, ibraz ettikleri delillerin de tam, eksiksiz ve doğru olduğuna dair; kendi avukatının yazılı tanıklığı ile yemin eder. Avukat da bu ifadenin kendi huzurunda yeminli olarak verildiğini, müvekkilinin maddi vakıaları ve müvekkili nezdinde ve kontrolünde bulunan delilleri tam, eksiksiz ve doğru olarak ifşa etmesi için elinden gelen gayreti ve özeni gösterdiğini kendi yazılı yemin beyanı ile doğrular. Taraflar ve vekilleri mahkemede yapılan sözlü duruşmada beyanlarının doğruluğunu sözlü olarak yemin ederek teyit ederler. Karşı tarafın sorularına doğru olarak cevap vermek zorundadırlar. Bilerek maddi gerçekleri açıklamayan, bildiklerinden farklı şekilde veya eksik olarak açıklayanlar ile yalan açıklamalarda bulunanlar yalan tanıklığına ilişkin hükümlere göre cezalandırılır. Haklı çıksalar bile tüm yargılama giderleri üzerlerinde bırakılır.”

HMK m. 219 ve m. 220 hükümleri de aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

“TARAFLARIN BELGELERİ İBRAZI ZORUNLULUĞU

MADDE 219- (1) Taraflar, uyumsuzluğun konusu maddi gerçeğin tam olarak tespiti için gerekli ve yararlı olan, kendi ellerinde veya kontrol-

lerinde bulunan her türlü delili mahkemeye ibraz etmek, karşı tarafın incelemesine açmak ve karşı tarafın isteyeceği diğer belgeleri vermek zorundadırlar. Elektronik belgeler belgenin çıktısı alınarak ve talep edildiğinde incelemeye elverişli şekilde elektronik ortama kaydedilerek mahkemeye ibraz edilir.

(2) Ticari defterler gibi devamlı kullanılan belgelerin sadece ilgili kısımlarının onaylı örnekleri mahkemeye ibraz edilebilir. Ticari defterler ve yardımcı defterlerin ön büro veya resmi muhasebe yazılımları gibi elektronik sistemlerle tutulduğu durumlarda elektronik kayıtlar, programlar ve veri tabanlarının mahkemeye ve karşı tarafın incelemesine açılması zorunludur.”

“TARAFIN BELGEYİ İBRAZ ETMEMESİ

MADDE 220- (1) İbrazi istenen belgenin, dava konusu olaydaki maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için gerekli ve yararlı olduğuna mahkemeye karar verilmesine rağmen delilleri ibraz etmeyen ya da ortaya çıkan delil durumuna göre vakıalara ilişkin beyanlarında dürüst olmadığı ve mahkemeye bilerek gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu ortaya çıkan taraf; karşı tarafın iddia ve savunmasını aynen kabul etmiş sayılır. Bunun için karşı tarafın dilekçesinde bu hususta yapmış olduğu beyanın doğru olduğu kabul edilir.”

15.

KISA VADE

Mahkemeye getirilen dava malzemesine hâkimin itibar etmesini sağlamak için dürüstlük kuralı hayata geçirilmeli, bu doğrultuda hukuk ve ceza mahkemeleri kanunlarına aşağıdaki gibi bir madde eklenmelidir:

“Dilekçelerde vakıaların ve hukuk tartışmalarının sırası ve şekli:

Madde xxx: Hukuk ve ceza davalarında taraf dilekçelerinde maddi vakıalar öncelikle tarihsel sırası içinde, her bir vakıaya ayrı bir madde numarası verilerek açıklanır; hukuki çıkarım ve tartışmalar maddi vakıalardan açıkça ayrılarak ve sıra numarası takip edilerek açıklanır. Maddi vakıalara ilişkin açıklamaların dürüstçe yapılması, tam ve doğru olarak ifşa edilmesi ve varsa delillerinin gösterilmesi zorunludur.

Dilekçelerin altına maddi vakıa açıklamalarının doğru olduğuna, gerçeklerin tam ve doğru olarak ifşa edilmesi ve ortaya çıkartılması için her türlü çabanın gösterildiğine, bilerek gerçeğe aykırı maddi vakıa beyan edilmesi halinde hukuki ve cezai sorumluluğun ne olduğunun bilindiğine ve aykırılığın disiplin cezasına tabi olduğunun bilindiğine dair bir yeminli beyan yapılması ve avukat huzurunda imza edilmesi avukat tarafından da tasdik edilmesi zorunludur.

Avukatlar mahkemeye verilen bu beyanın sahih olmasından sorumludur, ihmal ve ihlal etmesi halinde benzer veya daha ağır yaptırımlar uygulanır.”

Ayrıca iddia ve savunma ile bağlılık ve genişletme yasağı, 1950’li yıllardaki bir kolaylaştırmanın yanlış gelişmesi sonucunda yargılamalarda maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemekte, tarafların dava konusunda tasarruf etmelerine ve yargılama giderleri bakımından haksızlıklara neden olmaktadır.

İddia ve savunma genişletilmesi yasağının aşağıdaki gibi bir hükümle düzeltilmesi ve gerçek amacına kavuşturulması gerekir:

“VAKIALARIN GETİRİLM ZAMANI:

Madde xxx: Davalarda taraflar iddia ve savunmalarında beyan ettikleri maddi vakıalarla sınırlı ve bağlı değildir. Dava konusu ile ilgili maddi vakıaları Tek Celse duruşmasının sonuna kadar mahkemeye getirebilirler.

Ancak dilekçe teatisi ve delillerin toplanması aşamasında ortaya çıkarılması mümkün olmamış veya varlığı hakkında beyanda bulunulmamış olan delillerin sonradan mahkemeye getirilmesi hâkimin iznine tabidir. Bu iznin verilmesi söz konusu delilin yargılamanın konusunda mahkemeye getirilen maddi gerçeğin gerçekten ciddi biçimde farklı olacağına ispatına tabidir.”

16.

KISA VADE

Talep konusunun değerini (müddeabihi) artırma yasağını amacından farklı bir şekilde iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağına dönüştüren dava niteliğini değiştirme yasağı; nitelik değiştirme yasağı ile sınırlı olarak net bir hale getirilmelidir.

Nitekim AYM dava konusunu artırma yasağını kısmen iptal etmiştir. HMK’ya aşağıdaki gibi bir hüküm eklenmelidir:

“DAVA NİTELİĞİNİ DEĞİŞTİRME YASAĞI, VAKIALARI GENİŞLETME VE TALEP KONUSUNU ARTIRMA SERBESTİSİ:

Madde xxx:

Davalarda davacı tek başına veya taraflar anlaşarak davanın niteliğini değiştiremezler.

Ancak taraflar davaya esas olan maddi vakıaları genişletebilirler ve daha detaylandırabilirler.

Taraflar, davanın niteliğini değiştirmemek kaydıyla talep sonuçlarını iddia ve savunma yasağına tabi olmaksızın artırabilirler.

İddia ve savunmayı değiştirme yasağı sadece iddia edilen vakıalarla ilgili olarak ve açıklanan vakıaların tartışma sırasının geçmiş olması durumunda uygulanır.”

17.

ORTA VADE

Ceza ve hukuk mahkemelerindeki yargılamalarda, yargılamada tartışılacak delillerin duruşma öncesinde tam olarak toplanması sağlanmalıdır. Bilirkişi görüşlerini taraflar kendileri edinmeli, bilirkişi karşı tarafın sorularını cevaplandırmalı, hem bilirkişilerin hem de duruşmada dinlenecek **tanıkların ön ifadelerinin bir hazırlık mahkemesi önünde – Adli Hazırlık Mahkemesi- alınması sağlanmalı, mahkeme deliller toplandıktan sonra tek bir duruşma açmalı, duruşma Tek Celse’den ibaret olmalı, ve bu duruşmaya tüm tarafların, tanıklar ve bilirkişilerin katılımı zorunlu olmalı, bilirkişilerin ve tanıkların çapraz sorguları bu tek celsede bitirilmeli, karar bu duruşmanın sonucunda açıklanmalıdır.** Bilirkişi raporu veya tanık gelmediğinden, mahkemenin gönderdiği teskereye cevap verilmediğinden ya da eksik cevap verildiğinden gibi sebeplerle yargılamaların aylar, yıllar boyunca ertelenmesinin önüne geçilmelidir.

Bu amaçla HMK ve Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK)’na aşağıdaki gibi Tek Celse maddesi eklenmelidir.

“DURUŞMANIN TEK CELSE’DE BİTİRİLECEĞİ

Madde XXX. Yargılamada tüm deliller toplandıktan, varsa tanıkların ve bilirkişilerin ön ifadeleri Adli Hazırlık Mahkemeleri huzurunda alındıktan sonra ve duruşmanın açılmasına ve tek celsede karar verilmesine yeterli olarak dosyanın tekamül etmesinden sonra duruşma açılır.

Adli Hazırlık Mahkemeleri’nde avukata vekalet veren taraf asiller veya asillerin gerçek kişi temsilcileri, bilirkişi görüşü alınmışsa bilirkişiler ve tanık beyanları bunları gösteren tarafların vekillerinin katılımı ile yapılır. Taraflar dilerlerse karşı tarafları da ifade alınmasına davet edebilirler. Asiller, tanıklar ve bilirkişilerin uyuşmazlık konusu ile ilgili bildiklerini dürüstçe tam ve doğru olarak açıklamaları, bilmesi gereken hususları bilmiyorlarsa neden bilmediklerini tatmin edici olarak açıklamaları, ellerinde, kontrolleri ve etkileri altındaki kişi ve yerlerdeki delilleri ibraz etmeleri, edemiyorlarsa nasıl temin edileceğini Adli Hazırlık Mahkemesi’ne bildirmeleri zorunludur.

Tek Celse’lik duruşma mahkeme ve taraflarla birlikte belirlenir. Anlaşma olmadığı takdirde mahkeme duruşmanın tarihini, tahmini süresini de belirleyerek belirler ve taraflara tebliğ eder.

Mahkeme kalemi taraflardan ayrıca, duruşmaya çağırılması istenen tüm tanıklar ve bilirkişi görüşü vermiş olan kişileri belirlenen günde duruşmada hazır bulunmaya davet eder ve duruşma boyunca mahkeme binasından ayrılmamaları hususunda ihtar eder. Gelmeyerek, duruşma sırasında hazır bulunmayarak duruşmanın ertelenmesine neden olmaları

halinde o duruşma ile ilgili olarak tarafların ve diğer kişilerin katlandığı her türlü ulaşım, konaklama, işten mahrum kalma, avukatlık ücretinin o duruşmaya isabet eden kısmı dahil olmak üzere tüm zarardan sorumlu tutulacakları ihtar edilir. Bu tür zararlar mahkemenin hemen vereceği bir ara karar icra edilerek hemen tahsil edilir. Yargılamanın düzeni amacıyla verilen bu kararlara karşı itiraz ve temyiz yolu yoktur.

Tek Celse'de iddia ve savunma olarak taraflar sırası ile 2 kere konuşur; öncelikle taraf olan asiller veya tüzel kişiler adına hareket ederek avukata vekil tayin eden kişiler dinlenir ve sorguya çekilir. Her taraf önce karşı tarafın asilini sorguya çeker. Asilin vekili karşı taraftan sonra sorguya çekilir. İki tur sorgudan sonra eksik kalan veya muğlak olan hususlar var ise hâkim/mahkeme sorabilir.

Asiller sorgulamaları sırasında bildikleri hususları dürüstçe, tam ve doğru olarak açıklamak, bilmeleri gereken hususları bilmiyorlarsa neden bilmediklerinin makul sebebini açıklamak zorundadırlar. Taraflar, tanıklar ve bilirkişiler yargılama konusu uyuşmazlığın çözülmesi için ellerinde, herhangi bir şekilde kontrollerinde bulunan başka yer ve kişilerde (başka ülkelerde olsa dahi) olan delilleri temin ederek ibraz etmek; kendileri yapamıyorsa sebepleriyle bunların nasıl elde edilebileceğini açıklayarak mahkemenin yardımını istemek zorundadırlar.

Bilahare tanıklar önce karşı tarafın soruları olmak üzere hazırlıkta verdikleri ön ifadeler üzerinden çapraz sorguya çekilirler.

Bilerek gerçeğe aykırı beyanda bulunanlar hâkimin duruşmada hemen vereceği bir kararla uygun bir süre disiplin ve tazyik hapsine mahkum edilirler ve bu karar derhal infaz edilir.

Duruşma Tek Celse'de sonlandırılır. İstisnai hallerde taraf vekillerine son diyeceklerini hazırlayarak bildirmeleri için 3 günden fazla olmayan süre verilebilir. Dilekçelerini önce yazılı olarak mahkemeye verirler. Bu dilekçelere karşı ayrıca cevap verilmez. Her taraf kendi son dilekçesini hazırlar, duruşmadan en az 1 gün önce mahkemeye sunar; duruşmada iki kere söz alarak Tek Celse'nin hülasasına göre iddia ve savunmalar açıklar. Mahkeme hemen akabinde duruşmaya ara vermeksizin kararını açıklar.

Mahkeme duruşmanın sonunda kararının özünü özet olarak açıklar ve zapta geçirir. Gerekçelerini yazılı olarak 15 gün içinde yazılı olarak açıklar, gerekçelerini içeren karar yazılı olarak taraflara tebliğ edilir."

18.

KISA VADE

Ekonomik uyuşmazlıklarda tacirler için uzun bir yargılama sonucunda en isabetli kararın verilmesinden; iki tarafın kendi arasında bir uzlaşmaya varacağı şartların kısa sürede oluşturulması çok daha önemlidir.

Mahkemeler bunu uyuşmazlığı hızlıca kavrayıp, uyuşmazlık konusunun hızfedilerek korunması için ön tedbirler olarak taraflara gösterir. Gelişmiş ülke mahkemeleri bu yöntemle mahkemeye gelen uyuşmazlıkların %98'e varan oranlarda uzlaşma ile çözülmesini sağlamaktalar. Kıta Avrupa sisteminde oldukça ileri hukuk sistemi sayılan Almanya'da bile bu oran %38 düzeyindedir. Türkiye hâkimlerinin mevcut durumu muhafaza, uyuşmazlık konusunu koruma ve mahkemenin uyuşmazlı-

ğa bakışını gösteren gerekçeli ihtiyati tedbir kararları vermesi suretiyle bunu sağlayabilir. Bu konuda etkili olan diğer bir husus ise mahkemelerin verdiği ihtiyati tedbir veya esas hakkındaki kararların aynen yerine getirilmesine verilen önemdir. Usul yasaları bu yönde geliştirilmeli, kararları aynen yerine getirmeye zorlayan tazyik ve disiplin cezaları ile çekişmeli, konusu edilmiş malları edinenlerden bu hakların geri alınması gibi etkin icra edilebilirlik yolları geliştirilmelidir.

19.

ORTA VADE

İstanbul Tahkim Merkezi tahkiminin özellikle seri tahkim yolunun ticari sözleşmelerde tercih edilmesi teşvik edilmeli; İSTAÇ kuralları vakıaların ve delillerin tam ve doğru ifşası hususunda kolay anlaşılıp uygulanabilir şekilde geliştirilmeli ve böylece İSTAÇ tahkiminin ticari uyuşmazlıkları 3-4 ay içinde makul bir şekilde sonlandırması mümkün hale getirilmelidir.

20.

ORTA VADE

İSTAÇ bünyesinde hemen görev alabilecek ve uyuşmazlıkları hızlı, etkin ve makul isabetle çözebilecek hakem ve bilirkişi stoku oluşturulmalıdır. Hakem ve bilirkişi stokuna dahil olmak isteyenler; tahkim konusunda uzman ulusal ve uluslararası tecrübesi olan uygulayıcılar, akademisyenler, barolar ve yargı temsilcileri tarafından seçilmeli; adaylar arasından seçileceklerin bu kriterleri taşıdığı, belge incelemesi, yazılı sınav ve geniş katılımlı mülakat komisyonu tarafından belirlenmelidir.

Tarafların hakemi seçmemiş veya anlaşmamış olduğu hususlarda kimin hakem seçileceğine güvenilir bir sivil veya yargı kurumu tarafından karar verileceği bir sistem getirilmelidir. Bununla birlikte İSTAÇ'ta hakem veya bilirkişi olarak görev yapan kişilerin hâkimler kadar ve daha sıkı derecede etik, disiplin ve tarafsızlık denetimine tabi olması sağlanmalıdır.

Bu hususta Sigorta Tahkim Kurulu'nun tecrübelerinden yararlanılabilir ve bu kurulun oluşturmuş olduğu başarıdan örnek alınabilir.

21.

KISA VADE

Hali hazırda Ticaret mahkemelerinde görülmekte ve birikmiş olan ticari davaların İSTAÇ tahkimine aktarılması teşvik edilmelidir.

Bu hususta davasını İSTAÇ'a aktarmak isteyen tarafın yargılama giderlerinden sorumlu tutulmaması gibi teşvik tedbirleri getirilebilir.

22.

KISA VADE

Arabuluculuk kurumu uyuşmaz tarafların uzlaştırılması için önemli bir fırsat sunmakta ve davaların mahkemeye gitmeden çözülmesine imkân vermektedir. Bu yönü ile gelişmiş ülkelerdekine benzer bir şekilde arabuluculuk kurumunun teşvik edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Arabuluculuk kurumunun zorunlu olmasını ise "adalet hizmetine her an erişilebilir olması" ilkesi bakımından yargı teorisine uyarlı buluyoruz.

Arabuluculuk, uyuşmazlıkları erken aşamada sonlandırarak masraftan ve zamandan tasarruf sağlamakta; zorunlu olduğunda ise, arabuluculuk ile çözülmemiş olan uyuşmazlıklarda hem süreyi uzatan hem de masrafları artıran bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Süreyi uzatma, masrafları artırma faktörü olmasının dikkate alınarak, bir konudaki uyuşmazlıkların %70 - %80 gibi bir oranda çözümünü sağladığından emin olmadan arabuluculuğun zorunlu olmaması gerektiğini düşünüyoruz.

Fakat arabuluculuk; bu yola başvuranların zamanaşımı süresini kesmesi, harç ve giderlerde indirim yapılması gibi yöntemlerle teşvik edilmesini öneriyoruz.

Zorunlu kalmak yerine teşvik edildiğinde arabuluculuk ve (özel ve kurumsal - İSTAÇ) tahkimin tercih edileceğini ve bu alanda büyük gelişme gösterileceği tahmin edilebilir.

23.

KISA VADE

Avukatlara vekaletname aldıkları davalarla ilgili belgeleri ve kayıtları inceleme, gerektiğinde bilirkişi görevlendirme, raporlar alma yetkileri verilerek yargıdaki iş yükü insan kaynakları arasında dengeli dağıtılmalı, hâkimlerin üzerindeki yük avukatlara kaydırılmalıdır. Bununla birlikte avukatların iddia ve savunmalarına dair dosyalarını tam ve tekamül ettirmiş olarak mahkemeye getirmeleri sağlanmalıdır.

Bu amaçla Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesinin son fıkrası hükmü 2/A Maddesi olarak aşağıdaki şekilde genişletilmelidir:

"AVUKATIN YETKİLERİ, KAMU KURUMLARI İLE İLGİLİ KİŞİLERİN YARDIM, İFŞA VE İBRAZ SORUMLULUĞU:

Madde 2/A: Avukatlar vekil olmayı kabul ettikleri uyuşmazlıklar ve işlerle ilgili olarak mahkemelere açacakları davalarda, yapacakları savunmalarda ve sair hukuksal işlemlerde, bu maddede belirtilen yetkileri çerçevesinde dosyalarını tam olarak tekemmül ettirmekle; tekemmül etmemiş durumda başvurular yaptıkları takdirde bunun sebebini açıklamak ve eksiklikleri yine burada tanınan yetkileri kullanarak en kısa zamanda ve yargılamaların uzamasına ve gecikmeye neden olmaksızın yerine getirmekle yükümlüdürler.

Yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri, özel ve kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıflar avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde

yardımcı olmak zorundadır. Kanunlarındaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu kurumlar avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri incelemesine sunmakla yükümlüdür. Bu belgelerden örnek alınması vekaletname ibrazına bağlıdır. Derdest davalarda müzakereler duruşma günü beklenmeksizin mahkemeden alınabilir.

Avukatın üstlendiği dava ve işlerin muhtemel karşı tarafları, avukatın işini layık olduğu şekilde yapabilmesi, uyuşmazlığın çözülebilmesi için elinde veya kontrolünde belge veya bilgi bulunan kişiler avukatın talebi üzerine bu belge ve bilgileri avukata vermek ve açıklamak zorundadırlar. Bu belge ve bilgilerin birer sureti noterliklerde muhafaza edilir; aleni yargılamaya başlayınca kadar bu belge ve bilgilerin taraflar dışındakilere açıklanması yasaktır.

Kamu kurumları, yetkilileri ve özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri avukatın taleplerini gerçekleştirilmesi mümkün olan en kısa zamanda gerçekleştirmek; avukatın sorularına dürüstçe tam ve doğru olarak cevap vermek ve ellerindeki veya kontrollerindeki belge ve bilgileri veya tasdikli suretlerini derhal takdim etmek zorundadır.

Avukat, vekilliğini üstlendiği dava veya işteki iddia ve savunmasının kanıtlanması veya güçlendirilmesi için gerekli gördüğü takdirde kendi müvekkilinin, karşı tarafın ve ilgili diğer şahısların ellerindeki bilgi ve belgeler ile defter ve kayıtlar üzerinde inceleme yapılması suretiyle bilirkişi görüşleri edinebilir. Avukatın, bulacağı bilirkişilerin konunun gerçekten uzmanı olmasını temin etmesi; tarafsız olarak görüş vermesi gerektiğini ve açılan dava ile ilgili olarak görev yaptığını ve dava bilirkişisi olarak görev yapması nedeniyle özel hukuk ve ceza sorumlulukları olduğunu açıklaması ve bilirkişinin de raporunun en başında bu husustaki sorumluluklarını bildiğini yazılı olarak ve şüpheye yer vermeyecek şekilde ifade etmesini sağlaması gerekir.

Avukat bu şekilde alacağı bilirkişi görüşünü dilerse davayı açmadan diğer tarafa tebliğ eder ve onun ileri süreceği itirazların giderilmesi için ek rapor alarak karşı tarafa tebliğ eder. Karşı taraf talep ederse bilirkişilerin Adli Hazırlık Mahkemeleri önünde çapraz olarak ön sorguları yapılır.

Avukat iddia ve savunmasını kanıtlamak için gerekli gördüğü takdirde ilgili tanıkların yazılı ve sözlü ifadesine başvurabilir. Tanık öncelikle avukatın yazılı sorularına yazılı olarak cevap verir. Yazılı ifade verdikten sonra taraflardan birisinin avukatının talep etmesi halinde tanık Adli Hazırlık Mahkemesi huzurunda çapraz sorguya çekilir; böylelikle yazılı cevaplarındaki hususlar giderilerek tanığın ön ifadesi ortaya çıkarılır.

Uyarıya rağmen bu maddede avukatların taleplerini yerine getirme yükümlülüğü yerine getirmeyen veya geciktiren kişiler, kamu veya özel hukuk tüzel kişilerinin yetkili temsilcileri (...) gün tazyik hapsine mahkum edilirler. Yükümlülüğü yerine getirdikleri takdirde bu ceza kaldırılır.

Avukatın belge ve bilgi verilmesini talep ettiği kurumlar ve kişiler kendi bilgileri dahilinde olan hususları dürüstçe, tam ve doğru olarak açıklamak zorundadırlar. Cevap vermeyi reddedenler veya geciktirenler (...) gün tazyik hapsine mahkum edilirler; yerine getirdiklerinde bu ceza kaldırılır. Bilerek gerçeğe aykırı bilgi ile cevap verenler verdikleri bilgilerin doğruluğunu teyit ve temin edecek belge ve kayıtları yok edenler veya gizleyenler hakkında ..... gün hapis cezası verilir. Bilgiyi ve belgeleri dürüstçe açıkladıkları takdirde cezanın 2/3'ü kaldırılır; 1/3'ü ise ertelenir.

Yargılamanın disiplin içinde, nizam ve intizam içinde ve etkili olarak yürütülmesini engelleyen, zorlaştıran bu tür durumlarda verilen tazyik hapislerine karşı temyiz yolu yoktur."

Hâkimlik ve savcılık mesleğine kabul ve atamalar

■ Hâkim ve savcılar liyakat esasına göre atanırlar.

➢ Liyakatin gerekleri ihtiyaca göre belirlenir.

➢ Liyakatin belirlenmesinde mesleki bilgi, tecrübe ve uzmanlık, kişisel ve sosyal yetkinlikler ile performans değerlendirme sonuçları

ile yazılı sınav puanları ile sözlü mülakat sonuçları dikkate alınır.

■ Liyakati sağlayanlar açık yarışma usulüyle seçilirler.

■ Mahrumiyet bölgelerinde görev yapmak teşvik edilir.

■ Revaçta olan görevler için ilave nitelikler getirilir.

Yargı hizmeti için ihtiyaç duyulan görevler ve aranan liyakat nitelikleri ilan edilerek başvurular alınır.

Başvuranlar arasından aranan nitelikleri en iyi karşılayan adaylar belirlenerek ilan edilir.

İtirazlar giderildikten sonra en nitelikli aday göreve atanır.

24.

ORTA VADE

Avukatlık kanunu meslekte kurumlaşmayı, avukatlık bürolarının sürdürülebilir kurumlaşmasını sağlayacak şekilde geliştirilmelidir. Bu amaçla **avukatlıkta şirketleşme yasağı kaldırılmalı; yöneticilerinin çoğunluğu avukat olmak kaydıyla anonim veya limited şirket statüsünde avukatlık şirketleri kurulması mümkün olmalıdır.**

Avukatlık mesleğinde reklam yasağı tüketicilerin bilgilendirilmesini ve hizmet sağlayıcıları hakkında bilgi sahibi olmasını önlemektedir. Avukat sayısı büyük illerde de uygulanma kabiliyeti kalmamıştır. Reklam yasağı kuralı haksız ve aldatıcı reklam yasağı olarak değiştirilmeli, her meslek mensubuna doğrudan dava etme hakkı verilerek uygulanması geliştirilmelidir.

Meclis gündemine gelmiş ve kadük olmuş olan avukatlık kanunu tasarısı bu yönde değiştirilerek kabul edilmelidir.

25.

ORTA VADE

Hukuk ve ceza yargılama süreçleri Covid-19 ve benzeri durumlarda, hukuk meslekleri mensuplarının zamanlarının en iyi şekilde değerlendirilmesi ve insan gücü kaynaklarının işlerin yoğunluğuna göre dengeli dağıtılabilmesi için yeniden tasarlanmalıdır.

Yargılamayı ilgilendiren delillerin ve görüşlerin en kısa zamanda ve tarafların iddia ve savunma haklarına müdahale etmeksizin, tersine yardımcı olarak kendileri tarafından önceden toplanması ve mahkemeye getirilmesi, getirilen malzemenin tam ve doğru olması sağlanmalıdır.

Bu amaçla **hukuk ve ceza muhakeme kanunları duruşmanın, bütün malzemeler hazır olduktan sonra Tek Celse'de bütün deliller tartışılarak yargılamanın bitirileceği şekilde yeniden YENİLİKÇİ ve de HUKUK YAPAY ZEKASINA alt yapı oluşturacak şekilde tasarlanmalı ve modern bir şekilde oluşturulmalıdır.**

UYAP'ın ticaret sicili, nüfus idaresi, tapu gibi resmi veri tabanları ile ara işlerliği güçlendirilmeli, mahkemelerin veya avukatların bu mercilerden delil toplama faaliyetleri için sarf edeceği emek, zaman ve masraf minimuma indirilmelidir. Bu hususlarda avukatlara tanınan yetkiler genişletilmeli, suistimalleri önleyecek tedbirler alınmalıdır.

Resmi veri tabanlarına ilaveten kamu güven kurumları tarafından tutulan ve delil olarak dayanan bir kısım veri tabanlarına da UYAP vasıtası ile hâkimin gözetiminde erişilebilir olması düşünülebilir. Ancak bu hususlarda erişimin bir davaya dayanması, kişisel verilerin ve mahremiyetinin korunmasına ve erişimin takip edilen hakkın derecesi ile sınırlı olmasına özel dikkat gösterilmelidir.

Bu yasaların tasarımında yargılama ile ilgili olmayan hususlar ayıklanmalı, herkesin kolayca anlayacağı yalın bir kanun ortaya çıkarılmalıdır.

26.

KISA VADE

Uyuşmazlıkların teknolojinin ve yapay zekanın getirdiği imkanlardan daha yüksek derecede yararlanarak daha isabetli, daha hızlı ve daha kaliteli olarak çözümünü amacıyla TÜRK HUKUK YAPAY ZEKA PLATFORMU oluşturulmalı; HSK, Barolar ve Adalet Bakanlığı, üniversitelerin yapay zeka merkezleri, yönetim bilimciler, yazılımcılar, uygulama geliştiriciler ve hukuk vizyonerlerinin katılacağı bir platform olmalı; Adalet Bakanlığı bu platformun yer ve insan kaynağı desteklerini sağlamalıdır.

TÜRK HUKUK YAPAY ZEKA PLATFORMU, süreç yönetimi, veri madenciliği, doğal dil işleme, makine öğrenmesi, iletişim, siber güvenlik, veri tabanı işleticiliği ve benzeri disiplinlerin katkıları ile kapsamlı algoritmalar oluşturmaktadır.

27.

ORTA VADE

UYAP'ın gelişme hızı katlanarak ivmelenmelidir; bu amaçla ülkedeki bütün yazılımcıların ve uygulama geliştiricilerin temel alt yapısı haline getirilmelidir.

Bu amaçla UYAP'ın ara işlerliği geliştirilmeli, kolaylaştırılmalı ve UYAP dışı uygulamalarla birlikte çalışması kolaylaştırılmalıdır.

Avukatların bürolarındaki büro yönetim sistemleri ile UYAP entegre edilebilir olmalı; bu sağlandıktan sonra ortaya çıkan sinerjilerin gerçekleştirilmesi için serbest yazılımcılar arasında bir yarışma ortamı oluşturulmalı; UYAP buna liderlik ve önderlik etmelidir. Yarışma ve teşviklerle yazılımcıların ve yenilikçi düşüncenin bu alana ilgi duyması, çözümlerin hızlandırılması ve böylelikle UYAP'ın kullanıcı dostu haline getirilmesi sağlanmalıdır.

Bu bir çeşit UYAP geliştirme seferberliği gibi olmalıdır.

B- Fikir ve ifade özgürlüğünü dolayısıyla yenilik ve buluş geliştirme ortamını olumsuz etkileyen, hukuk güvenliği algısını olumsuz etkileyen hususların giderilmesi hakkında önerilerimiz:

28.

KISA VADE

Sulh Ceza hâkimlerinin kararlarına itirazlar, sıradaki diğer Sulh Ceza hâkimine değil; bir üst mahkemeye yapılmalı; üst mahkemenin kararının da denetimi İstinaf Mahkemesi tarafından yapılmalıdır.

Bu amaçla CMK'nın 268. maddesinin 2. fıkrası ile 3. fıkra (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

"İTİRAZ USULÜ VE İNCELEME MERCİLERİ

Madde 268 -

(1)

(2)

(3) İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir:

a) Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, ağır ceza mahkemesine; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde en yakın ağır ceza mahkemesine yapılır."

29.

KISA VADE

Cumhurbaşkanına hakaret suçu, cumhurbaşkanının tarafsız olmaktan çıkarılıp siyasi partili olabilmesi, yürütme üzeri bir mevki olmaktan çıkarılıp yürütmenin başı haline getirilmesinden sonra KADÜK olması gereken bir suçtur. Yürütmeyi eleştirme söylemleri suç konusu hale gelebilmekte; soruşturulması fikir ve ifade hürriyetinin kısıtlanması veya tahdit altına girmesi ile sonuçlanmaktadır.

Hakaret suçu Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 125'te zaten düzenlenmiş bulunan bir suçtur. Cumhurbaşkanına hakaret suçu olarak ayrıca düzenlenmesine gerek de yoktur ve hali hazırda meşruiyeti de kalmamıştır.

Bu amaçla Cumhurbaşkanına hakaret suçunu tanımlayan TCK'nın 299. maddesi ilga edilmelidir.

30.

KISA VADE

TCK m. 265'te düzenlenen kamu görevlisine direnme suçu varlık sebebi tartışmalı bir suçtur.

Çünkü kamu görevlisi güç kullanma hakkına ve yeterli imkanlara her zaman sahiptir. Bu suçun uygulaması vatandaşın, medeni haklarını kullanmasına engel olmaktır; kamu görevlilerinin ve özellikle emniyet güçlerinin hukuka uyarlılığının sağlanmasında vatandaşın zayıf düşürmekte; basit bir kabahat nedeniyle tartışan vatandaş çok daha ciddi bir suç olarak düzenlenen bu suç kapsamında tutulmakta, soruşturulmakta ve yargılanmaktadır. Hukuka veya kanuna aykırı bir eylemi olmadığını düşünen ve kendisine haksızlık yapıldığını düşünen vatandaşın kamu görevlisine karşı direnmesi onun savunma hakkının bir gereğidir. Kamu görevlisinin hukuka aykırı da olsa özgürlük kısıtlama, vatandaşın zahmete sokma ve normal günlük yaşamını aksatma gibi işlemlerine itiraz edilemez olması kişilerin savunma hakkını kısıtladığı gibi, hukukun üstünlüğünün de ciddi şekilde aksamasına neden olur.

Direnen kişilerin suçlu olmaları halinde ise kamu görevlilerinin zaten zor kullanma yetkisine sahip oldukları durumda, kişiler hakkında ikinci ve ilave bir suç daha yaratılması adaletsizdir.

Kişilerin bir suçu olmadığı durumlarda direnme suçlaması hiç olmamalıdır. Direnen kişilerin başka bir suçu olduğu takdirde ise direnme ancak esas suça verilen cezanın artırılma sebebi olabilir. **Daha insancıl olanı ise suç işleyen kişinin kamu görevlisine direnmesini bir indirim sebebi olarak düzenlemek olacaktır.**

Bu suçun getirdiği toplumsal fayda olmadığı gibi, neden olduğu zarar oldukça büyüktür.

Bu amaçla TCK'nın Görevini Yaptırmamak için Direnme başlıklı 265. maddesinin tamamen ilga edilmesi gerekir. İlga edilmediği takdirde ise ya direnme cezanın artırım sebebi, direnme bir indirim sebebi veya iyi hal indiriminin uygulanmasında bir ölçü olarak kabul edilmesi gerekir.

İlk derece ve istinaf mahkemelerinde hâkimlik ve savcılık mesleğine kabul ve atamalar:

- Hâkim ve savcılar liyakatlerine göre seçilerek atanırlar.
- Liyakatin gerekleri mahkemenin ihtiyacına göre belirlenir.
- Meslekî bilgi, uzmanlık, tecrübe, kişisel ve sosyal yetkinlikler ile önceki başarı durumu ile yazılı sınav puanları ile sözlü mülakat sonuçları dikkate alınır.
- Liyakati sağlayanlar arasında açık yarışma usulüyle seçim yapılır.
- Şartlarını sağlayan bütün hukuk meslekleri mensupları başvurabilir.
- Mahrumiyet bölgelerinde görev yapmak teşvik edilir.
- Revaçta olan yerlerdeki görevler için ilave nitelikler getirilir.

Yargı hizmeti için ihtiyaç duyulan görevler ve aranan liyakat nitelikleri ilan edilir; başvurular alınır.

Başvuranlar arasından aranan nitelikleri en iyi karşılayanlar belirlenerek ilan edilir.

İlan edilen listeye itirazlar hızla giderilir. En nitelikli aday göreve atanır.

Süreç, baştan sona yargı denetimine tabi

31.

KISA VADE

Cumhuriyet savcılarının ifadesine başvurmak istediği kişilerin zorla savcılığa getirilmesi hususunda kolluk makamlarına talimat vermesi yasaklanmalıdır.

Cumhuriyet savcılıkları tanık, şüpheli ve benzeri durumdaki kişilerin ifadesine başvurmak istediğinde ilgilileri ne sebeple ve ne için davet ettiğini açıklayan yazılarla davet etmeli; soruşturmanın gizliliğine karar verilmemiş ise şikayet dilekçesi ve ilgili belgelerin suretini de bu yazıya eklemeli ya da UYAP üzerinden bu belgelere ve eklerine erişebileceği bağlantıları göstermelidir.

Cumhuriyet savcılıkları şüphelinin zorla getirilmesini gerektiren durumlar var ise bu hususta yetkili Adli Hazırlık Mahkemesine başvurarak zorla getirme veya yakalama kararı çıkartmış olmak kaydıyla kolluk görevlilerine yakalama ve zorla getirme talimatını – mahkeme kararına dayanarak- vermelidir.

Kolluk hakkında zorla getirme veya yakalama kararı verilen ilgilileri, kaçmaları ya da kaçtıkları takdirde yakalanamayacakları yönünde kuvvetli şüphe olmayan durumlarda mesai saatleri içinde ve ilgilinin işinin, gücünün elverdiği en uygun zamanda savcılığa çıkarmalıdır.

Savcılıklar kolluk görevlilerine şüpheli, tanık ve diğerlerinin ifadesini alma gibi talimat ve yetki vermemeli; bu tür davranışlar yasaklanmalı; savcılar kolluk hizmetlerinden sadece delillerin toplanması ve araştırma yapılması gibi konularda yardım isteyebilmelidir.

Savcılığa çıkarılacak olan ilgililerin kolluk merkezlerinde

ifadelerinin alınması, bekletilmesi gibi durumlar yasaklanmalıdır.

Kolluk görevlileri önlemek ve adli makamlara intikal ettirmekle sorumlu oldukları, kendiliğinden harekete geçmek zorunda oldukları hususlarda sınırlı olarak ifade almaya başvurmalı, ifadenin kapsamı ilgililerin toplanmasını istedikleri delillerin ve yapılmasını istedikleri araştırmanın kapsamı ile sınırlı olmalıdır. Kolluk tarafından işlenmekte olan bir suç nedeniyle tutulan kişiler en geç 3 saat içinde yetkili savcılık makamına çıkarılmalı; karakollarda tutma süresinin sonuna kadar bekletme ve benzeri cezalandırıcı uygulamalar tam olarak ortadan kaldırılmalıdır.

32.

KISA VADE

CMK'daki "iddianamenin kabulü" müessesesi temel fikir olarak doğru ve haklıdır. Fakat getirilen ve benzer uygulamaların olduğu ülkelerden farklılaşan düzenleme, bu doğru fikrin istenilen amacı gerçekleştirilmesine, tersine lüzumsuz bir formalite haline gelmesine neden olmuştur.

Şüphelilerin, tanıkların ifadelerinin alınması, delillerin toplanması, bilirkişi görüşleri alınması gibi dosyanın Tek Celse yargılaması için tekemmül ettirilmesi işlemlerinin tamamı iddianame düzenlenmeden önce ve bu hususlarda çabucak harekete geçen ve işlemleri kısa sürede yapan Adli Hazırlık Mahkemeleri tarafından ve onların gözetiminde yapılmalıdır. Bütün hazırlık işlemleri ilgili tarafların da katılımıyla tamamlandıktan sonra iddianame düzenlenmeli ve düzenlenen iddiana-

AYM, Yargıtay, Sanıştay üyeliklerine adaylık, liyakat esaslı seçim ve atamalar:

- Üye olma şartlarını (üye seçim tarihinden 6 ay öncesinde) taşıyan herkes aday olabilir.
- Adalet Yüksek Kurumu (AYK), şartlarını taşıdığı tespit ettiği adayları ve bilgilerini kamuoyuna açıklar.
- AYK adayların liyakatlerine göre puanlamasını ve sıralamasını yapar.
- Adaylar bütün bilgilerini kamuoyuna açıklar ve sorulan sorulara cevap verir. Tarafsız bir panel huzurunda TRT'de röportaj yaparlar.
- AYK genel kurulu en yüksek niteliklere sahip 10 aday arasından her üyelik için 5'er aday belirler.
- Cumhurbaşkanı 5 aday arasından en liyakatli olanı üye olarak seçer.
- AYK'nın aday gösterme, Cumhurbaşkanı'nın adaylar arasında seçme kararları Adalet Yüksek Mahkemesi'nde dava edilebilir.

**Adaylık;
Aday listesi;
Röportaj.**

**AYK 5 aday
belirler;
CB seçim
yapar.**

**Kararlar yargı
denetimine
tabi.**

Süreç, baştan sona yargı denetimine tabi

menin kabulüne bu hususta yetkili hazırlık mahkemesi karar vermelidir.

Yani **“iddianamenin reddi” müessesesi “iddianamenin kabulü” kurumu ile değiştirilmeli; iddianamenin kabulüne karar vermek yargılama yapacak olan mahkemece değil; soruşturmanın tamamlandığını ve tek celse yargılamanın başlatılabileceğini değerlendirecek hazırlık mahkemesi tarafından gerçekleştirilmelidir.**

Bu aşamada davayı görmeye yetkili ve görevli mahkeme de net olarak belirlenmeli ve yargılamalar görev ve yetki sorunları nedeniyle ertelenmemeli, mahkemeler arasında dolaşmamalıdır.

İddianamenin kabulünden sonra kendisine tekemmül etmiş dosyanın intikal edeceği yetkili ve görevli mahkeme derhal Tek Celse süreci davanın duruşma gününü tayin ederek ilgili her tarafı mutlaka duruşmada olmaya çağırılmalı ve bütün meseleler orada tek celsede tartışılarak hemen karara bağlanmalıdır.

Böylelikle ceza yargılamasının 30 - 60 gün arasında bir sürede sonuçlandırılması mümkün olacaktır.

33.

KISA VADE

Herhalde siyasi tarihimizde siyasetçilerin birbirleri ile bu kadar çok davalı olduğu, en ufak bir polemikte hemen tazminat davası açtıkları bir dönem olmamıştır. Siyasi rakipleri sürekli tazminat ve ceza korkusu vererek yargı vasıtası ile baskılamak ülkemiz, toplum ve ekonomimiz için yararlı ve sağlıklı değildir.

Bu tür durumlarda kanıtlanma ve suç standardı eşiklerinin şimdi mevcut olduğundan çok yukarıya çıkarılması suretiyle siyasilerin tartışmalarının hakaret ve tazminat davalarına dönüşme oranları şimdiki oranın çok altına düşürülmelidir. Hükmedilecek tazminat miktarlarına da 2.000 veya 3.000 TL civarında bir sınırlama getirilerek tazminat davası açılması caydırılmalıdır.

34.

ACIL

AIHM ve AYM tarafından ihlal kararı verilen kişisel başvurularda ihlal kararının özeti açıklanmış anda bu kararların gerekleri yerine getirilmelidir.

35.

ORTA VADE

AIHM veya AYM'nin ihlal kararlarına derhal uymamak, kararın gereklerini yerine getirmesi gerektiği halde yerine getirmemek, getirilmesine fiilen, sözlü, psikolojik veya duygusal engel çıkarmak eylemleri ve davranışları **Anayasa'nın fikir ve hak özgürlüklerini ihlal ve ihlal etmeye yardım, yataklık ve teşebbüs suçları olarak düzenlenmelidir.**

Hâkimlik, savcılık, avukatlık ve noterlik mesleklerine kabul yazılı sınavı ve mülakatının değerlendirilmesi

Mülakatta mesleğe kabulüne engel bir durum çıkmaması halinde:

- Mülakatta verilen puanlarla, yazılı sınav puanlarının ortalaması bulunur.
- Ortalama puana göre tablodaki gibi karar verilir.
- Mesleği yapabileceklerine dair belge verilir.
- Hâkim ve savcıların göreve atanması uygun yer olmasına bağlıdır.
- Noterler açık noterlik varsa talip olabilirler.

SINAV PUANI

> 70

Avukatlar göreve başlayabilir. Hâkim ve Savcılar uygun boş kadro varsa talip olmaları halinde atanırlar. Noterler, açık uygun noterliklere talip olabilirler.

40-70

Uygun yer veya kadro bulunmadığı veya tercih etmedikleri takdirde mesleklerini "Yardımcı" olarak sürdürürler.

< 40

Mesleklerinde "Yardımcı" görevine devam ederler. (En fazla 10 yıl)

Mesleklerinde Özetmen seviyesine tenzil edilirler -geri atanırlar.

Bu suçun soruşturmasını -şüphelileri kim olursa olsun- yerine getirmeyen yargı mercileri ve bu hususta yazılı, sözlü ve sair şekillerde aksi talimat veya telkinde bulunanlar, hangi makam veya mercide olduklarına bakılmaksızın, haklarında bir soruşturma veya kovuşturma ön izni alınmasına gerek olmaksızın AYM'de Yüce Divan sıfatıyla yargılanmalıdır.

Yargıtay Cumhuriyet bu tür suçların soruşturmasını res'en veya şikayet üzerine derhal yapmalı; soruşturmayı acil olarak sonuçlandırmalı; başladığı soruşturma ve yaptığı işlemler hakkında kamuoyuna doğrudan ve güncel bilgi vermek zorunda olmalıdır.

C- Bilirkişilerin amaca ve doğasına uygun olarak kullanımının sağlanması ve Bilirkişilik Kanunu'nun köklü olarak değiştirilmesi hakkında önerilerimiz:

36.

ACİL

Yozlaşmış bilirkişilik sisteminin yargıya taşıdığı yolsuzluk ve yozlaşma yargı sisteminden kopartılmalı; Bilirkişilik Kanunu - bilirkişilik yapanların sicilinin tutulmasına ilişkin olan hükümler dışında acilen ilga edilmelidir.

Dava konusu teknik ve özel bilgi gerektiren hususlarda bilirkişi / uzman kişilere elbette ihtiyaç vardır. Yargı organ ve unsurları iddia ve savunmalarını ispat etmek için elbette bilirkişilere muhtaçtır. Dolayısıyla bilirkişiler uyuşmazlıkların isabetli olarak çözülmesinde ve adalet, uzlaşma ve iş birliğinin tesisinde vazgeçilemez hayati bir öneme haizdirler.

Ancak, yargılamalarda mahkemelerin bilirkişileri kullanma yöntemleri, kemikleşmiş kötü uygulamalar ve suistimaller bilirkişilik kurumunu yozlaştırmış ve hatta yolsuzlaştırmıştır. Bilirkişilik her meslekte o mesleğin en ilerisinde olmak, bilgisine başvurabilecek derecede bilgi ve tecrübe sahibi kişi demek olmasına rağmen - bilimsel uyarılara kulak asılmayarak - bilirkişilik diye bir meslek türü türetilmiştir. Bu yeni tür meslek amiyane olarak şöyle tarif edilebilir: "hâkimin tanıyıp güvendiği, hâkimin gördüğü dosyalarda özetmen veya yardımcı hâkim gibi çalışarak uyuşmazlığı, tarafların iddia ve savunmaları arasındaki fark ve bu farkın nasıl giderileceği, hâkimin nasıl karar vermesinin uygun olacağı yönünde fikir beyan eden kişi." Dolayısı ile bilirkişiler davalarda hâkimin kararının nasıl olacağını belirleyen ve bunda önemli bir etki yapan fakat hâkimler gibi denetime tabi olmayan, mahkemeler etrafında oluşan bir zümre olarak belirlemektedir. Yargı mercileri bilirkişileri hâkim yardımcısı gibi değerlendirmekte; gerçeğe aykırı rapor düzenlemiş olsalar bile haklarında soruşturma açılmasına izin vermemektedirler.

Böylelikle bilirkişilik hiçbir kontrole tabi olmayan, hakkında yasal işlem yapılması hâkimlerin ve komisyonların istemde bulunmasına bağlı olan ancak verilmesi gereken kararları belirleyen kişilerdir. Böyle bir konumdaki herkes ve grup gibi bilirkişilik de ciddi şekilde yozlaşmış ve yolsuzlaşmıştır.

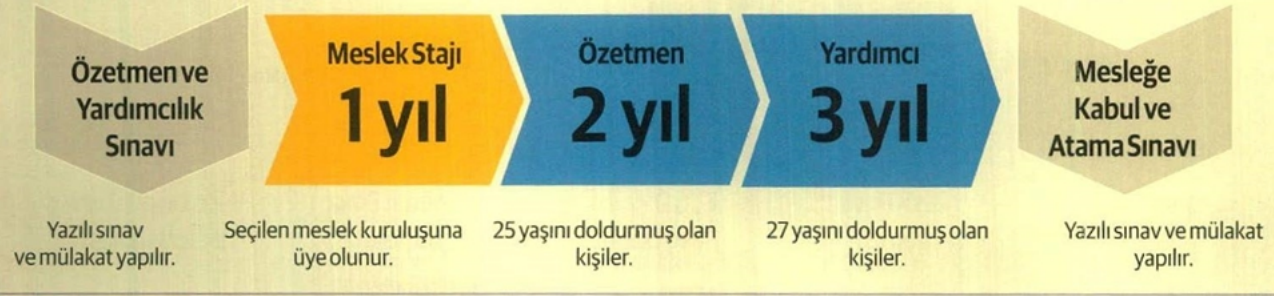
Bilirkişilik kanunu bu yozlaşmış ve yolsuzlaşmış kontrolsüz kurumu yargıya - bütün karşı çıkmalara rağmen - yamamış ve bütünleştirmiştir. Bunun sonucunda da yargı, bilirkişilikteki yozlaşma ve yolsuzlaşmayı kendi içine olduğu gibi ithal etmiştir.

Hâkimlik, Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Mesleklerine Giriş Süreci ve Şartları

- Mesleklerine giriş sınavları, mülakatlar, yetkilendirme ve görev atamalarını Adalet Yüksek Kurumu yapar.
- Meslek stajyerlerine ücret ödenir.
- Meslek Stajını bitirenler önce 2 yıl süreyle ilgili meslekte Özetmenlik yapar. Başarılı

- olmaları halinde 3 yıl süreyle meslekte Yardımcı olarak görev yaparlar.
- Hâkim ve savcı meslekleri Özetmen ve Yardımcı'larını AYK atar. Aynı yere talip olanlar arasında en liyakatli olanlar atanır. Avukat ve noter mesleklerinde yanında görev yapılacak

- olan avukat ve noter liyakat esasına göre seçim yapar.
- Bütün süreci AYK izler, denetler, karar verir ve kayda geçirir. AYK'nın tüm işlem ve kararları yargı denetimine tabidir.

37.

ACİL

Davalarda iddia ve savunmasını bilirkişi görüşü ile desteklemek ve aydınlatmak isteyen taraflar yeterli uzmanlığa sahip bilirkişileri bulmalı, görev vermeli, görüş raporlarını edinerek tebliğ ettirmelidir. **Uyuşmazlıkla ilgili görüş veren bilirkişilerin mahkeme görev vermiş gibi hukuk ve ceza sorumluluğu olmalı, mahkemeler sadece aleni bilirkişi sicillerini tutmalıdır.**

Davalarda iddia ve savunmasını bilirkişi görüşü ile desteklemek ve aydınlatmak isteyen taraflara mahkemeler ve Adalet Bakanlığı bünyesindeki bilirkişilik kurulu vasıtasıyla müdahale edilmesine derhal ve acilen son verilmelidir.

Bir davada gerekli ise yeterli uzmanlığa sahip bilirkişileri bulmak, görev vermek ve raporlarını edinmek yetkileri taraf avukatlarına tanınmalı, mahkemeye sunulmak üzere edinilen bilirkişi raporlarının karşı taraf avukatına tebliğ ettirilmesi; raporla ilgili sorularının cevaplarını alma, eleştirileri giderme imkanı sağlanmalıdır. Bu şekilde taraflarca bulunan ve raporları mahkemeye sunulan bilirkişiler mahkemeye görev verilmiş gibi hukuken ve cezaen sorumlu tutulmalıdır. Yargı mercileri bu şekildeki bilirkişilerin sicilini tutmalı ve bu sicil bilirkişi bulmak isteyen avukatların erişimine açık olmalıdır.

Yargı makamları, sadece tarafların isteği üzerine mahkemeye sunulması veya hukuki bir uyuşmazlığın çözülmesi amacıyla rapor düzenleyen bilirkişilerin bir sicile kaydedilmesini ve bu sicilin aleni hale getirilme-

sini, gerçeğe ve dürüstlüğe aykırı olan bilirkişilerin sıkı bir şekilde takibi ve soruşturulması ile meşgul olmalıdır.

Bu amaçla HMK'nın 268. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmeli; kanunun bilirkişilikle ilgili (266.) ile (287.) maddeleri arasındaki 5. bölüm bu hükme uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.

"BİLİRKİŞİLERİN GÖREVLENDİRİLMESİ

MADDE 268- (Değişik: 3/11/2016-6754/50 md.)

(1) Bilirkişileri, iddia ve savunmalarını açıklamak ve güçlendirmek için gerekli görürlerse ve yargılama sırasında hâkim böyle bir ihtiyaç duyarak bir ara kararı oluşturursa taraf avukatları bulurlar ve görev verirler.

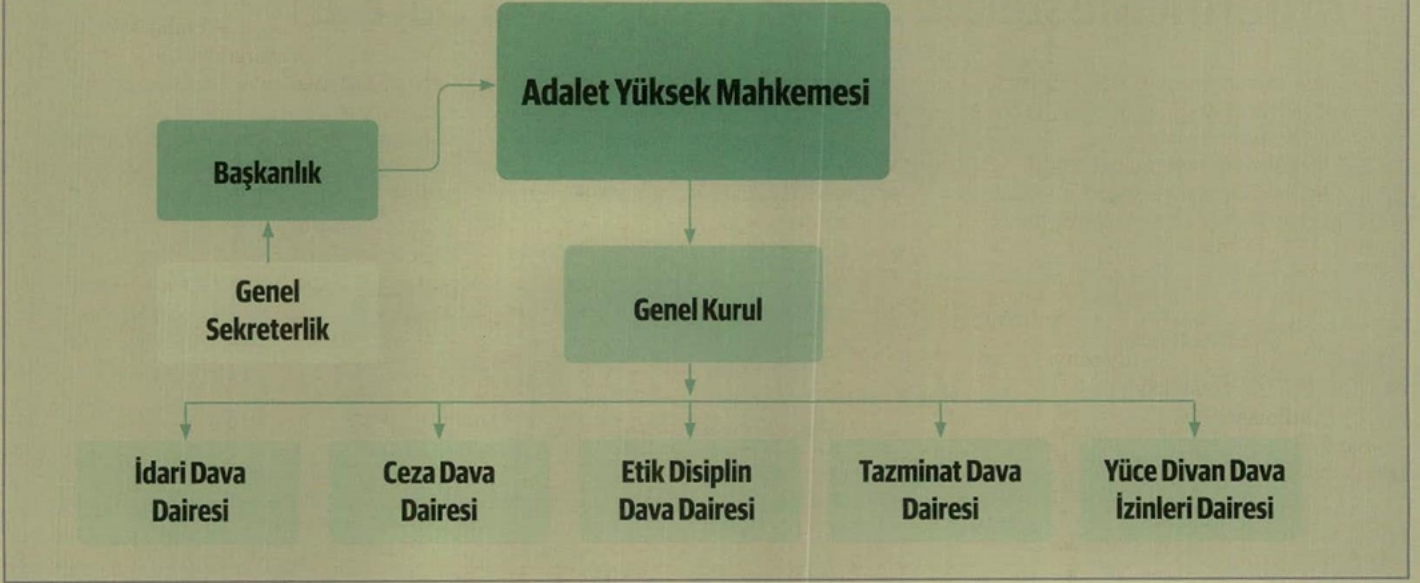
(2) Avukatlar mahkemeye görüşünü sunacakları bilirkişilere görev verirken görevinin hukuki ve cezai sorumlulukları hakkında tam olarak bilgilendirir; bilirkişi de raporunun girişinde bunu anladığını yazılı olarak beyan eder ve beyanın olduğu sayfayı ıslak imzası ile avukatın huzurunda imza eder.

(3) Mahkemelere sunulmak üzere rapor düzenlemiş olan bilirkişiler, uzmanlık sahalarını, mesleki tecrübelerini ve yapmış olduğu görevleri içeren bilgileri ve bunlara ilişkin belgeleri de ekleyerek aleni bilirkişi siciline kayıt eder. Sicil kayıtları herkese açıktır; internet üzerinden erişilebilir ve herkes bu kayıtlarla ilgili itirazlarını ve şikayetlerini bildirebilir.

(4) Kanunların görüş bildirmekle yükümlü kıldığı kişi ve kuruluşlara görevlendirildikleri konularda bilirkişi olarak öncelikle başvurulur. Taraf avukatları, raporun gecikmesi, yetkinlik yetersizliği, ücretlerin yüksekliği ve benzeri haklı gerekçelerini göstererek diledikleri uzman kişiden rapor alabilirler.

Adalet Yüksek Mahkemesi Teşkilat Şeması

(5) Mahkemelerde görülen davalarla ilgili görüş veren bilirkişiler mahkemenin belirlediği Tek Celse duruşmasına katılmak, duruşma süresince hâkim izin verinceye kadar mahkemede ve erişilebilir durumda olmak, çapraz sorgusu sırasında sorulara cevap vermek, cevaplarında bildiklerini dürüstçe tam ve doğru olarak söylemek, bilmesi gereken hususları bilmediğinde nedenlerini açıklamak zorundadır.

(5) Geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete uymayıp, tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayan yahut mahkemeye gelip de yemin etmektен veya süresinde görüş bildirmekten kaçınan, ya da sorulara hiç cevap vermeyen veya cevapları dürüst, tam ve doğru olmayan bilirkişiler hakkında, tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir.”

38.

KISA VADE

Hukuk ve Ceza muhakeme kanunlarında bilirkişilerin mahkemece bulunup atanacağına dair hükümler değiştirilmeli ve ancak ilgililer müştereken talep ettikleri ya da tarafların bilirkişi bulup görevlendiremeyeceği durumlarda mahkemeler bilirkişi bulmalı ve görev vermemelidir.

D- HSK, Yargıtay ve Danıştay başta olmak üzere yargıda şeffaflık, hesapverirlik ve liyakat aksamalarının giderilmesi hakkında önerilerimiz:

39.

KISA VADE

Yargıtay tetkik hâkimlerinin dosya inceleme raporları taraflara tebliğ edilmelidir. Tebligat, temyiz incelemesinin sözlü olarak yapılması halinde duruşma gününden en az 15 gün önce ulaşacağı şekilde taraflara tebliğ edilmiş olmalıdır.

Bu amaçla HMK'nın 368. maddesine aşağıdaki gibi bir fıkra eklenmelidir:

“(xx) Temyiz incelemesine gönderilmiş bulunan dosyaları incelemekle görevlendirilen tetkik hâkimleri tarafından düzenlenen raporlar taraflara tebliğ edilir; duruşmalı işlerde tebligatın duruşmadan en az 15 gün önce yapılmış olması şarttır. Tetkik hâkimi raporlarının bir sureti temyiz dosyasına eklenmek, bir sureti hususi sicilinde dosyalandırmak suretiyle hıfz olunur.”

40.

KISA VADE

Bütün ilk derece mahkemeleri ile istinaf mahkemelerinin, Yargıtay ve Danıştay'ın bütün aleni kararları, verildikleri andan itibaren bilgi işlem sistemlerinde aleni hale gelmeli, bilgi işlem sistemleri bu veri tabanlarına herkesin kolayca erişebileceği ve taraf, konu, kanun ve benzeri kriterlere göre süzebileceği ve indirebileceği şekilde erişime açılmalıdır.

Bu hususta Anayasa mahkemesi kararlarına erişimi sağlayan arayüz ve daha gelişmişleri UYAP'ta ve söz konusu mahkemelerin web sitelerinde yer almalıdır.

Böylelikle tüm mahkeme kararlarına kolayca erişilebilir ve işlenebilir olması sağlanmalı; **yapay zeka algoritmaları ile mahkemeler arasında oluşan içtihat farklılıkları ortaya çıkarılmalı ve giderilmelidir.**

41.

KISA VADE

Bütün mahkemelerde ve davalarda bütün dilekçe, belge ve delillerin elektronik olarak sınıflandırılması, erişilmesi ve incelenmesi hususunda UYAP alt yapısı geliştirilmeli ve tam elektronik yargılamaya geçilmelidir.

Klasörler dolusu belgelerin yazılı ve fotokopi olarak çoğaltılarak tebliğ edilmesi gibi artık geride kalmış uygulamalara son verilmeli; delil sunulması, çoğaltılması ve tebliği elektronik ortama taşınmalıdır.

Sahihliği için orijinallerinin saklanması gereken belgeler ve deliller tek bir nüsha olarak mahkemenin güvenli tesislerinde saklanmalı; ancak belgenin sıhhatine ve geçerliğine ilişkin hususlarda belgenin kendisine başvurulmalıdır.

Bu sistemlerin kurulması ile birlikte kötüye kullanım, elektronik tağşiş ve benzeri durumlar için etkin koruma ve caydırıcı yaptırımlar öngörülmalıdır.

42.

KISA VADE

HSK'nın hâkim ve savcılarının terfi, tayin ve Yargıtay ve Danıştay üyeliklerine atama kararları şeffaf, bilimsel esaslara uygun nesnel ölçütlere göre yapılmalı; bu ölçütlerin değerlendirmesi gerekçeli olarak gösterilmeli; ve bu kararlar uzman bir mahkemede yargı denetimi-ne açık olmalıdır.

43.

ORTA VADE

Hâkim, savcı, avukat ve noter mesleklerine giriş ve kabul sınavları ayrılmalı, bu mesleklere kabul edilecek hukukçuların staj, raporluluk ve meslek yardımcılığı gibi aşamalardan geçerek mesleklerini tam yetkin olacak şekilde öğrenmiş olmaları sağlanmalı; mesleğe tam yetkin olarak kabul edilmek için ayrıca sınava tabi tutulmalıdır. Mesleğe giriş sınavını kazanmış olanlara **stajyer, raportör veya meslek yardımcısı oldukları aşamalarda** yetkinliklerine, mesailerine ve görevlerinin önemine uygun olarak belirlenen **asgari ücretten az olmayacak makul bir ücret ödenmelidir.**

44.

KISA VADE

Hukuk mesleklerine giriş, ara değerlendirme ve nihai kabul sınavları Adalet Bakanlığı değil, bağımsız ve tarafsız yargı kurulu tarafından yapılmalı, yazılı ve sözlü olarak yapılmalı ve sözlü mülakatlar kayda alınarak yayınlanmalıdır.

45.

KISA VADE

Yargıtay, Danıştay, Sayıştay üyelerinin kişisel ve görev suçlarının soruşturmasına AYM karar vermeli; soruşturmayı da AYM yürütmelidir.

Bu amaçla bu üç temyiz mahkemesi kanunları aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

Yargıtay Kanunu'nun 46. maddesi, Danıştay Kanunu'nun 76, 77, 78 ve 79 maddeleri ile Sayıştay Kanunu 66. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

"KİŞİSEL VE GÖREVLE İLGİLİ SUÇLARIN SORUŞTURMASI:

Madde 46 – Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanları, üyeleri, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı vekilinin görevleriyle ilgili veya kişisel suçlarından dolayı haklarında soruşturma açılmasına Anayasa Mahkemesi tarafından Yüce Divan sıfatıyla karar verir.

Anayasa Mahkemesi kendisine intikal eden veya ettirilen ihbar ve şikayetleri inceleyerek soruşturma açılmasını gerektiren nitelikte gördüğü takdirde, ilk soruşturma yapılması için mahkemenin üyelerinden birini görevlendirir. Aksi takdirde dosyanın işlemde kaldırılmasına kesin olarak karar verir ve dosya gizli olarak arşivlenir.

Ancak, ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerinin hazırlık ve ilk soruşturması genel hükümlere tabidir.

İlk soruşturma açılmasına karar verildiğinde bütün deliller toplanıncaya kadar soruşturma gizli yürütülür. Soruşturmayı yürüten üyenin kanaatine göre son soruşturma açılmasına yeterli bulgu edinilmesi durumunda soruşturulan üyenin savunmasına başvurulurken savunmada ileri sürülen hususlar ve deliller toplanır.

Soruşturma ile görevlendirilen üye, soruşturmayı ikmal ettikten sonra evrakı Yüce Divan Genel Kurulu'na gönderir. Soruşturmayı yapan üye sulh ceza hâkiminin yetkisini haiz olup Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun ilk soruşturmaya ait hükümlerini uygular. Vereceği tutuklama ve tutuklamanın kaldırılması veya kefaletle salıvermeye ait kararları Yüce Divan'ın onaması ile tekmül eder.

Yüce Divan Genel Kurulu soruşturma evrakında eksiklik bulursa tamamlanmasını ister. Son soruşturmanın açılmasına gerek görmediği takdirde evrakın işlemde kaldırılmasına kesin olarak karar verir. Aksi halde son soruşturmanın açılmasına karar verir. Görevle ilgili suçlar Yüce Divan'da; kişisel suçlar da Yargıtay'ın suçla ilgili ilgili ceza dairesinde soruşturulup karara bağlanır."

Dairelerde Üye Dağılımı

Dairelerin üye sayıları 10'dur; fakat işlevlerinin gereklerine uygun olarak değişik disiplinlerdeki hukukçulardan ve akademisyenlerden oluşması öngörülmüştür. Aşağıdaki tablo her bir dairede görev yapacak olan üyelerin niteliklerine göre dağılımını göstermektedir.

	Anayasa Hukuku Profesörü	İdare Hukuku Profesörü	Ceza Hukuku Profesörü	İdare Hukuku (Av.)	Ceza Hukuku (Av.)	İdare Hukuku (Hâkim)	Ceza Hukuku (Hâkim)	Toplam
İdari Dava Dairesi	2	1		2		2	3	10
Ceza Dairesi		1	2		2	1	4	10
Tazminat Dairesi		2	1	1	1	2	3	10
Etik Disiplin Dairesi	1	1	1	1	1	2	3	10
Yüce Divan Dava İzinleri Dairesi	2		1	1	1	1	4	10
	5	5	5	5	5	8	17	50
	15		10		25		50	

46.

KISA VADE

HSK'nın kararları yargı denetimine açılmalı, bunu gerçekleştirmek için bir özel mahkeme kurulmalıdır.

Bu amaçla 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nun 33. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

"YENİDEN İNCELEME, İTİRAZ VE YARGI YOLU

MADDE 33 - (1) Kurulun ve dairelerinin aldığı her türlü karar ve yaptığı idari işlem hakkında ilgilileri ve ilgililer dışında herkes yetkili yargı merciiine başvurabilir, yürütmesinin durdurulmasını ve iptalini isteyebilir.

(2) Genel Kurul'un veya dairelerin kararlarına karşı ilgililer ve herkes kararın tebliğinden veya ilanından itibaren 10 gün içinde yeniden inceleme talep edebilir. Dairelerin yeniden inceleme talebi üzerine verdiği kararlara karşı Genel Kurul'a itiraz edilebilir.

(3) Genel Kurul'un yeniden inceleme talebi üzerine ve dairelerin kararlarına karşı itirazlar üzerine verdiği kararlara karşı ilgilileri tebliğ edildiği tarihten itibaren, herkes kararın ilan edildiği tarihten itibaren 15 gün içinde yetkili yargı merciiinde dava açabilir.

(5) Genel Kurul'un veya dairelerin, meslekten çıkarma cezasına ilişkin kararları yargı mercilerine yapılan başvurunun kesin olarak sonuçlanmasına kadar yürütülemez. Diğer kararları Kurul'un itiraz üzerine

verdiği karar üzerine yürütülür; ancak yargı mercii bu kararın yürütmesinin durdurulmasına karar verebilir.

(6) Kurul'un her türlü işlem ve kararına karşı iptal ve yürütmenin durdurması davaları ilk derece mahkemesi sıfatıyla Anayasa Mahkemesi'nde görülür. Bu davalara bakmakla görevli uzman bir Adalet/Yargı Yüksek Mahkemesi kurulduğunda davalar bu mahkemeye devredilir.

(7) Bu davalar, acele işlerden sayılır."

47.

ORTA VADE

Hâkim, savcı, avukat ve noterlerin görevleri ile ilgili suçlarının soruşturmasında kurumlarının ve Adalet Bakanlığının izin vermesi ön şartı ilga edilmelidir.

Ancak bu meslekler hakkındaki şikayetler bu konuda uzmanlaşmış bir heyet mahkemesi tarafından görülmelidir.

48.

ORTA VADE

Yargı etiği kuralları meslek örgütlerinin ve baroların da katılımıyla uluslararası standartlarda oluşturulmalıdır. Bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük ve hukuku uygulamada yetkinlik aynı zamanda yargı etiğinin par-

Yargılama Usullerine İlişkin Genel Esaslar

Dava Öncesi	1. Aşama Dava ve Cevap Dilekçesinin Teatisi	2. Aşama Replik ve Döplik Dilekçesinin Teatisi	3. Aşama Karar Duruşması
Dava açma süresi, kararın muhatabına tebliğinden veya Adalet Yüksek Kurumu'nun (AYK) web sitesinde yayınlanmasından itibaren 30 gündür. İsteyen herkes her türlü işlem ve kararı dava edebilir. Davaya konu teşkil edebilecek her türlü karar AYK web sitesinde yayınlanır.	Cevap dilekçesi verme süresi tebliğinden itibaren 10 gündür. Bu süreler uzatılamaz. Taraflar delillerini dilekçe ekinde sunar; toplanması gerekenler için yetki verilir. Bu yetki verildiğinde delillerin replik aşamasına kadar toplanması zorunudur.	Davacı, cevap dilekçesinin tebliğinden itibaren 10 gün içinde cevaba cevap dilekçesi; Davalı da davacının 2. dilekçesinin tebliğinden itibaren 15 gün içinde ikinci cevap dilekçesi verebilir. Bu duruşmada tüm deliller, iddialar ve savunmalar tartışılır.	Dilekçelerin teatisini sonlanmasını takip eden 15 gün içinde taraflar duruşmaya çağılır. Duruşma tek celsede bitirilir. Delillere ilişkin hukuki argümanlar ve çıkarımlar tartışılır. Karar duruşmanın sonunda tarafların huzurunda hemen öz olarak açıklar. En geç 15 gün içinde gerekçeli ve yazılı olarak taraflara tebliğ edilir.

çalarıdır. Etik kuralların bağımsız, saydam ve etkin uygulanması, yargıda gerek hizmet kalitesini gerekse karar kalitesini artıracak ve en önemlisi hesapverirliği sağlayacak bir araçtır. Etik kurallarının uygulanması yargı teşkilatı dışındaki aktörlerce de izlenebilmeli ve saydamlık mutlaka sağlanmalıdır.

Etik kurallar disiplin ve denetleme işlemleri ile etkin olarak uygulanmalı ve yaptırım gücü kazandırılmalıdır.

49.

ORTA VADE

Temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerle ve AİHS ile uyumlu olmayan kanunlar, başta ifade ve toplanma özgürlükleri olmak üzere, Anayasa'nın çizdiği sınırların ötesinde dahi sınırlayıcı olabilmektedir. Yetkisini tanıdığımız uluslararası yargı makamlarının veya iç hukuktaki üst mahkemelerin karar ve yorumlarının uygulamaya yansımadağı durumlar, hukuk uygulamamız için olumsuz bir görünüm oluşturmaktadır. Uygulamada alt derece mahkemelerinde AİHM ve AYM kararlarındaki ölçülere uyulmalıdır. Nitekim Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde de AYM'nin bireysel başvuru üzerinden verdiği ihlal kararlarının, usul kanunlarında yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak yer almasının sağlanacağı belirtilmektedir.

Temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerle ve bu

çerçevede AİHS ile uyumlu olmayan kanunlar süratle AİHS ölçülerine getirilmelidir.

AİHM ve AYM başvurularına konu edilen konular, yargı kurulu tarafından ciddi şikayetler olarak değerlendirilmeli; tespit edilecek aykırılıkların hemen giderilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalı ve tespit edilecek aykırılıklar ve ihlaller bu kurumların kararları beklenmeden giderilmeli; böylece bu konularda ülkemiz hakkında şikayet ve başvuruların konusuz kalması ve kendiliğinden ortadan kalkması sağlanmalıdır. AİHM ve AYM kararları yine süratle ve gerçek sonuçlarını sağlayacak şekilde icra edilmelidir.

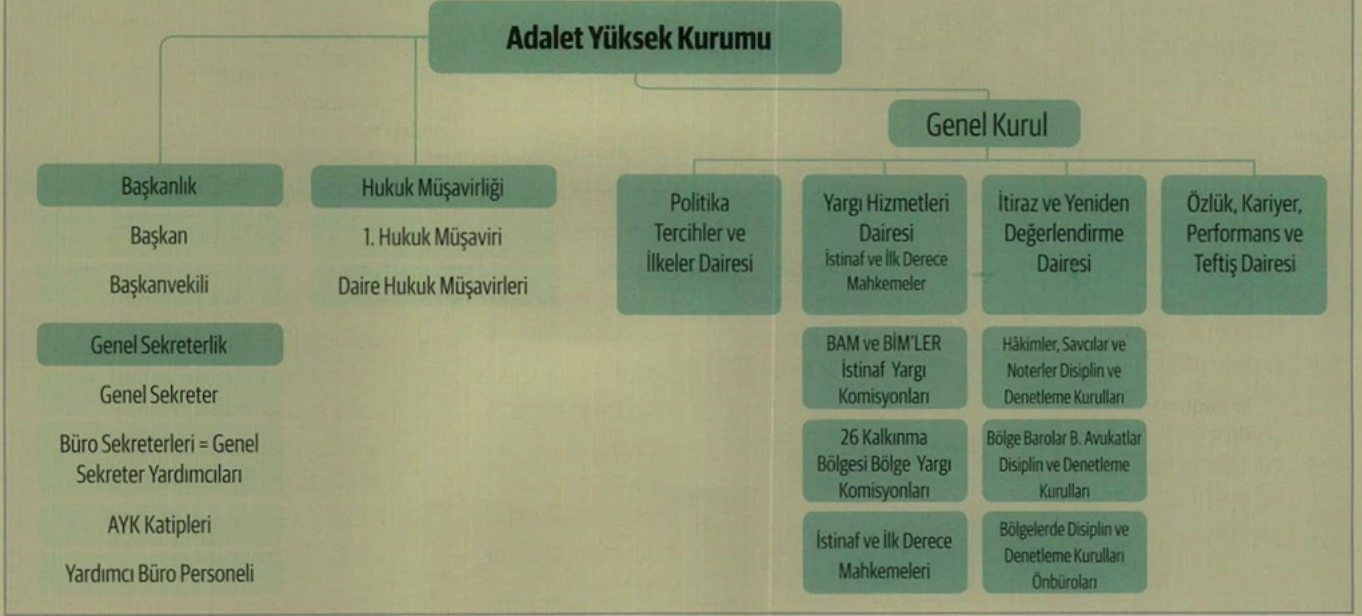
50.

KISA VADE

İnsan hakları ihlallerini takip edecek ve inceleyecek kamu makamlarının (il ve ilçe insan hakları kurulları, Kamu Denetçiliği Kurumu ve mümkün olduğunca Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İnsan Hakları İnceleme Komisyonu vb.) özerkliği ve oluşumlarında çoğulculuk ve toplumsal katılım ve gözetim mutlaka sağlanmalıdır (baro, insan hakları dernekleri, meclisteki tüm siyasi partiler vb. taraflar).

Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde öngörölmüş olan makul sürede yargılama hakkının ihlali konusundaki başvuruları incelemek ve tazmin etmek üzere etkili bir mekanizma oluşturulması hedefi hayata geçirilmelidir.

Adalet Yüksek Kurumu teşkilat şeması

51.

ORTA VADE

Hâkim, savcı, avukat ve noterlerin disiplin suçlarının soruşturulması sistemi etkinleştirilmeli, **avukatlar için bölge adliye mahkemeleri çevresindeki illeri kapsayan yetkiye sahip disiplin ve denetleme kurulları oluşturulmalıdır.**

Hâkim, savcı ve noter mesleklerinde merkez teşkilatlarının olduğu yerde faaliyet gösteren fakat ondan özerk olan Disiplin ve Denetleme Kurulları (DDK) oluşturulmalıdır.

Bu kurulların kararlarına karşı düzenleyici kurum nezdinde itiraz edilebilmeli; itiraz üzerine verilen karar uzman bir mahkemede dava edilebilmelidir.

52.

ORTA VADE

Hâkim ve savcılarının reddi, çekilme talepleri ve görevleri ile ilgili olarak yapılan her türlü şikayet ve işlem DDK'na iletilmeli; ayrıca bu mesleklerin özlüklerinden sorumlu bulunan düzenleyici kurula bildirilmelidir.

Red ve çekilme talepleri DDK'nca hızlıca incelenmeli ve hâkimin hizmetinden memnuniyetsizlik de çekilme sebebi olarak görülmeli; böylece tarafların hâkimi ve savcığı benimsemesi ve onlara itimat etmesi sağlanmalıdır.

Bu tür memnuniyetsizlikler hem düzenleyici kuruluş hem de DDK'larınca incelenmeli ve birbirinden bağımsız olarak karara bağlanmalıdır.

53.

ORTA VADE

Hâkim teminatı ve yargı bağımsızlığını destekleyebilecek tedbirler süratle hayata geçirilmelidir. Anayasal düzeyde değişiklik yapılmadan getirilecek tedbirler tam olarak ihtiyacı karşılayamayacak olsa da iyi çalışma ile kanun seviyesinde yapılabilecekler araştırılmalı ve yargı bağımsızlığı konusunda umut verecek adımlar atılmalıdır.

E- İdarenin hukuka uyarlılığının, kamu görevlilerine karşı hukukun üstünlüğünün ve kanun önünde eşitlik ilkesinin güçlendirilmesi hakkında önerilerimiz:

54.

KISA VADE

Kamu görevlilerinin görev (ilgili olduğu ölçüde ve kişisel) suçlarının soruşturulmasının idari amirlerinin izin vermesi, bu iznin de idari bir soruşturmadan sonra verileceğine dair soruşturma şartı yargının işlevini idari amirlere bağımlı hale getirmekte; yargılamaları geciktirmekte, bu da fiili bağımsızlık ve cezasızlık durumlarına neden olduğu gibi ülkemizde hukukun üstünlüğünün en büyük aksama alanı haline gelmiş bulunmaktadır.

Suç işlediğinden şüphe edilen bir kamu görevlisinin yargılamayı yargılanmayacağına ve suçlu olup olmadığına yargı makamları tarafından yapılacak aleni bir soruşturma ve yargılama sonucunda karar verilmelidir.

Bu amaçla **4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun tamamıyla ilga edilmelidir.**

Kamu görevlilerinin görevlerinin hassasiyetleri yargının bağımsız işlevinin kısıtlanması için sebep olamaz. Bu hassasiyetler ancak kamu görevlilerinin yargılanmasında uzmanlaşmış mahkemeler vasıtasıyla giderilebilir.

Bu hususta ayrı bir düzenleme yapmak yerine **kamu görevlilerinin davalarına uzman bir mahkemenin bakması düşünülebilir:** alt düzey kamu görevlilerinin yargılanmasında Ağır Ceza Mahkemeleri'nin 1. dairesi ya da istinaf mahkemeleri ilk derece mahkemesi olarak bakabilir. Üst düzey kamu görevlilerinin yargılanmasına ise bu hususta yeni oluşturulacak uzman bir üst mahkeme bakabilir. **Daha İyi Yargı Derneği bu amaçla "Adalet Yüksek Mahkemesi" kurulmasını önermektedir.**

55.

KISA VADE

Kamu görevlilerin soruşturmasına ilişkin soruşturma ön izninin temeli olan Anayasa'nın 129/son maddesi, memurlar hakkında ceza soruşturması açılmasını, bazı istisnalar dışında, idarenin iznine tabi kılmaktadır.

Memurların işledikleri iddia edilen suçlarla ilgili olarak ceza soruşturmasının yapılabilmesi için izin alma zorunluluğunun yarattığı sorunları gidermek için 129/son maddesi Anayasa'dan çıkarılmalıdır.

56.

ORTA VADE

Kamu görevlilerinin hukuka uyarlı kararları nasıl alacaklarına, kendilerine tanınan yetkileri nasıl kullanacaklarına, bunları yaparken vatandaş ile nasıl iletişim kuracaklarına, karar alma sürecine vatandaşın nasıl katılacağına dair ilkeler mevcut fakat çok fazla sayıda mevzuata dağılmış

durumdadır. Bu da hukuka uyarlı karar alınmasını zorlaştırmakta; bir yandan isabetli idari kararlar alınmasını engellerken diğer yandan vatandaşın idari süreçlere katılmasını engellemektedir. Bu durumun giderilmesi, ayrıca hukuka uyarlı karar alan kamu görevlilerin kendilerinin ibrasını da sağlamış olacak, doğru karar almaları sebebiyle ileride dava ve yaptırımlara karşı korunacaklardır.

Bu husus doktrinde uzun zamandan beri tartışılmaktadır ve bu amaçla bir Genel İdare Usulü kanunu çıkarılması gerektiğinde ülkenin idare hukukçuları ve akademisyenleri mutabıktır.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan taslak kamuoyu ile tartışmaya açılmalı ve kısa sürede olgunlaştırılarak kanunlaştırılmalıdır.

F- Halkın devlet yönetimine katılma ve yönetimde söz sahibi olma hakkının geliştirilmesi, fiili bir kısım engellerin giderilmesi hakkında önerilerimiz:

57.

ORTA VADE

Siyasi partiler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve demokratik yönetim esasına tabi diğer kuruluşların merkez yönetimlerinin oluşturulmasında kullanılan arkaik delegelik sistemi ilga edilmelidir. Siyasi partilerde merkezdeki liderler ve yönetim organları tüm üyelerce seçilmelidir.

Bu amaçla: Siyasi Partiler Yasası'nın 14. maddesinin ilk iki fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmeli; diğer fıkralar buna göre uyarlanmalıdır.

"BÜYÜK KONGRE:

Madde 14 – Büyük Kongre, siyasi partilerde parti merkez yönetiminin izleyeceği ve temel politikaları, ilke ve yaklaşımları belirler.

Büyük kongre, siyasi parti başkanı, başkan yardımcıları, merkez yönetim üyeleri, toplam üye sayısının %15'ini geçmemek kaydıyla partinin kurucularından en kıdemli olanlar, bakanlar, milletvekilleri, il, ilçe teşkilatlarının başkanları ve her ilçeyi temsilen büyük kongre toplantısından en az (1) ay önce seçilmiş olan büyük kongre delegelerinden oluşur. İlçelerden seçilecek delege sayısı, o ilçedeki üye sayısının partinin toplam üye sayısına orantılanarak belirlenir."

Siyasi Partiler Yasası'nın 15. maddesinin ilk fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

"GENEL BAŞKAN:

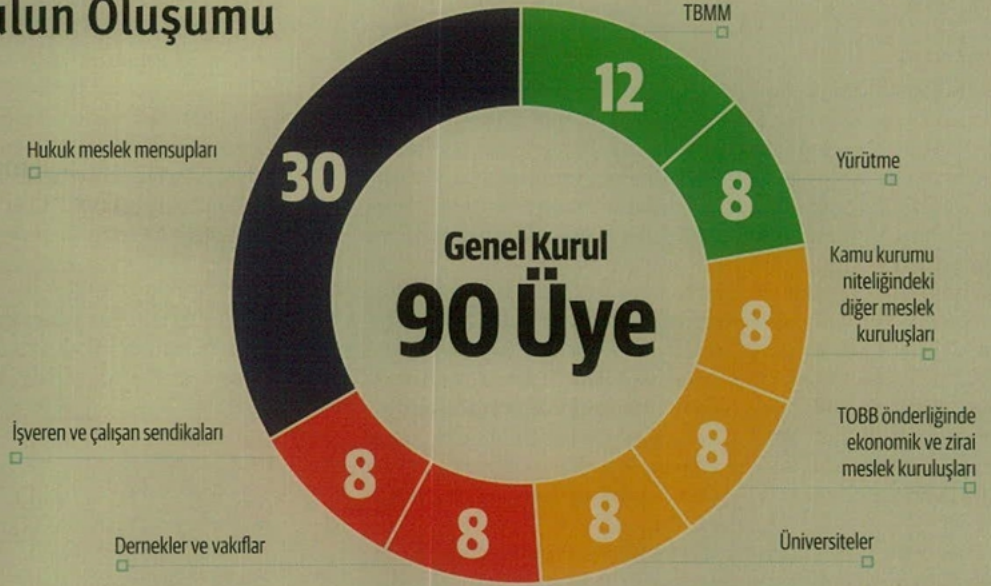
Madde 15 – Parti genel başkanı, partiye kayıtlı üyelerin tamamının katılacağı ülke çapında yargı denetimde yapılacak seçimle gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçilir. İlk turda tam üye sayısının salt çoğunluğunu sağlayan aday olmazsa en çok oy alan iki aday arasında iki hafta sonra ikinci tur seçim yapılır. İkinci turda en yüksek oy alan aday seçilmiş sayılır.

Siyasi partiler il ve ilçe başkanlıkları ve yönetimleri de benzer şekilde düzenlenmelidir.

AYK Genel Kurulun Oluşumu

AYK üyelerinin toplumun tüm kesimlerini dengeli olarak temsil etmesi, sivil ve kamu, bireysel ve kurumsal dengesi kurulması gözetilmiştir.

Tüm paydaşların ülke yargı hizmetlerinde söz ve etki sahibi olması amaçlanmıştır.

58.

ORTA VADE

Siyasi partiler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve demokratik yönetim esasına tabi diğer kuruluşların liderlerinin ve merkez yönetimlerinin yetkileri (Merkez yoklaması) gösterilecek adayların %10'u ile sınırlandırılmalı ve bu husustaki merkez kararlarının diğerlerinin seçiminden önce açıklanması zorunlu kılınmalıdır.

Siyasi partilerin, genel seçimlerde ve yerel yönetim seçimlerinde gösterecekleri – merkez adayları dışındaki- adayların ön seçim yoluyla belirlenmesi zorunlu kılınmalıdır.

Bu amaçla Siyasi Partiler Kanunu m. 37 aşağıdaki şekilde değiştirilmeli; aynı hüküm kısas yoluyla diğer demokratik yönetime tabi kuruluşların kanunlarına yansıtılmalıdır.

“PARTİ ADAYLARININ TESPİTİ:

Madde 37 –

Siyasi partiler, milletvekilliği genel veya ara seçimlerinde, adaylık için müracaat eden ve adaylığı uygun olanlar arasında, adayların tespiti temel olarak serbest, eşit, gizli oy, açık tasnif esasları çerçevesinde, önseçim yoluyla belirlerler.

Siyasi partiler, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının %5'ini aşmamak üzere, ilini, seçim çevresini, aday listesindeki sırasını, merkez adayı gösterebilirler. Bu adayların ön seçim tarihinden en az on gün önce Yüksek Seçim Kurulu'na bildirilmesi ve ilan edilmesi şarttır; aksi halde Merkez adayları gösterilmemiş sayılır.

Merkez adayları dışındaki parti aday seçimleri seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçime katılacak bütün siyasi partilerin tüzüklerindeki usullere göre il ve ilçelerde yapacakları aday tespitleri bütün yurttaki aynı günde yapılır.

Cumhurbaşkanlığı, belediye başkanlığı ve muhtarlık gibi tek kişinin seçileceği görevlere gösterilecek adaylar iki turlu seçimlerle yapılır. İlk turda oyların salt çoğunluğunu alan aday olmadığı takdirde en çok oy alan iki aday arasında ikinci tur seçim yapılır. Oyların çoğunluğunu alan o görev için aday olarak seçilmiş olur.

Partilerin tüzüklerinde herhangi bir seçim çevresinde bütün üyelerin iştiraki ile yapacakları ön seçimde bu Kanun'un ön seçimlerle ilgili hükümleri uygulanır.

Merkez yoklaması ve önseçim yoluyla aday tespit edileceği en son tarih, Yüksek Seçim Kurulu tarafından genel seçimlerden en az (150) gün önceki bir tarih olarak belirlenip ilan edilir.

Genel seçimler için kabul edilen seçim çevresi, aday tespiti için de esas alınır.

59.

KISA VADE

Yüksek Seçim Kurulu (YSK) kararları yargı denetimine açılmalı; bu kararların denetim mercii AYM olarak belirlenmelidir.

Bu amaçla Yüksek Seçim Kurulu'nun Görevleri hakkında 7062 sayılı Kanun'un 6. maddesinden sonra aşağıda önerilen 6/A maddesi eklenmelidir.

AYK Üyelerinin nitelikleri ve üye seçen kaynaklara göre dağılımı

□ Belirlenen kaynakların AYK'ya gönderecekleri üyelerin, Kurum işleyişi için gerekli mesleki nitelikleri sağlamanın yanı sıra, münferit kaynakların hangi disiplinlere mensup kalifiye üyelere erişimi olabileceği de göz önünde bulundurulmuştur.

Örneğin: Hukuk meslek mensupları; hâkim, savcı, avukat, noter, adliye personeli, Anayasa profesörü üye gönderirken, üniversiteler çoğunlukla eğitimci, profesör, araştırma görevlisi üyeleri belirlemektedir.

	Hâkim	Savcı	Avukat	Noter	Adliye Personeli	Anayasa H. Prof.	İdare H. Prof.	Yönetim ve Siyasal B. Prof.	Kamu Yön. Uzm.	İstatistik Ekon. Uzm.	Kamu Maliyesi ve Bütçe Uzm.	Sosyolog-Antropolog	Eğitimci-İletişimci Öğr. Üy.	Psikolog-Psikiyatrist	TOPLAM
TBMM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1		12
Yürütme /Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar						1	1	1	1	1	1	1	1		8
Hukuk Meslek Mensupları	8	8	8	1	4	1									30
Sendikalar	1	1	1			1	1	1	1				1		8
Dernekler ve Vakıflar	1	1	1			1		1			1	1	1		8
Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları (TTB, TVHB, TDB, TMMOB, TEB)	1	1	1	1					1		1			2	8
Diğer Meslek Kuruluşları (TOBB önderliğinde)	1	1	1	1	1			1	1	1					8
Üniversiteler				1		2	2	1				1	1		8
TOPLAM	13	13	13	5	6	7	5	6	5	3	4	3	5	2	90

Yargısal meslek kuruluşları

(Kamu kurumu niteliğinde, tüzel kişiliğe sahip ve bağımsız)

Yargısal Meslek Kuruluşları Kanunu aşağıda belirtilen tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki bağımsız yargısal meslek kuruluşlarını ve tabi oldukları ortak genel hükümleri düzenlemektedir:

- Hâkim Odaları ve Birliği
- Savcı Odaları ve Birliği
- İl Baroları, Bölge Baro Birlikleri ve Türkiye Barolar Birliği
- Noter Odaları ve Birliği
- Hukuk Şurası

Adalet Yüksek Kurumu
(Düzenleyici Kurum)

Bağımsız Yargısal Meslek Kuruluşları

Hâkim Odaları
Birliği

Savcı Odaları
Birliği

Türkiye Barolar
Birliği

Türkiye Noterler
Birliği

Bölge Hâkim
Odaları

Bölge Savcı
Odaları

Bölge Baro
Birlikleri

Bölge Noter
Birlikleri

İl Baroları

“KURULUN KARARLARININ YARGISAL DENETİMİ

MADDE 6/A- Kurulun seçimlerin kesin sonuçlarına dair kararlarına karşı kesin sonuçların açıklanmasından itibaren en geç 7 gün içinde Anayasa Mahkemesi'ne başvurulabilir. Kurulun başkanı ve yardımcısı ile asil ve yedek üyelerinin seçilmesine ilişkin kararı ile ilke kararlarına karşı da bu kararların açıklanmasından itibaren en geç 7 gün içinde Anayasa Mahkemesi'nde dava açılabilir. Anayasa Mahkemesi başvurular hakkında incelemesini en geç 30 gün içinde vermek zorundadır. Kurulun seçimlerin yürütülmesine ilişkin kararları kesindir.”

60.

ORTA VADE

Ülkemizde yapılacak tüm seçimler aşağıdaki iki temel seçim yönteminde, yetkili yargı mercilerinin denetimi altında yapılmalıdır.

Tek kişilik pozisyonlara; siyasi parti, belediye, meslek kuruluşu vb. başkanlığı ve muhtarlık gibi pozisyonlara yapılacak seçimler cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olduğu gibi iki turlu olmalı; birini turda salt çoğunluğu sağlayan olmazsa, en çok oyu alan iki aday ikinci turda yarışarak seçim yapılmalı; böylelikle farklı fikirlerin uzlaşması sağlanmalıdır.

Birden fazla kişinin seçileceği pozisyonlara yapılacak seçimler nispi temsil usulü ile seçilmeli ve en çok oy alanlar seçilmelidir.

Siyasi Partilerin aday belirleme süreçlerinde ön seçim yapılmalı; ön seçimlerde de yukarıdaki ilkeye uygun hareket edilmeli; tek kişilik pozisyonlar için gösterilecek adaylar iki turlu seçimle; birden çok kişinin

seçileceği pozisyonlar için gösterilecek adaylar nispi temsil usulü sistemiyle seçilmelidir.

Bu amaçla 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 2. maddesinin 1. fıkrasından sonra aşağıda gösterildiği şekilde 4 yeni fıkra ilave edilmektedir.

“SEÇİM ESASLARI:

Madde 2 – Seçimler, serbest, eşit, tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır.

(yeni ek 1) Tek kişinin seçileceği görevler için yapılacak cumhurbaşkanlığı, belediye başkanlığı ve muhtarlık gibi seçimler iki turlu olarak yapılır. Birinci turda seçime katılan seçmenlerin salt çoğunluğunu alan aday bulunmadığı takdirde ikinci tur seçim yapılır. İlk turda en çok oyu alan iki aday arasında ikinci tur seçim yapılır. Geçerli oyların çoğunluğunu alan aday seçilmiş sayılır.

(yeni ek 2) Siyasi partilerin bu görevlere göstereceği adayların belirlenmesinde aday adayları arasında yapılacak seçimler de aynı hükümlere tabidir.

(yeni ek 3) Çok kişinin seçileceği görevler için yapılacak seçimler nispi temsil esasına göre yapılır. Adaylar arasından en çok oyu alanlar sırasıyla d'Hont sistemine göre siyasi partiler arasında dağıtılarak seçilenler belirlenir.

(yeni ek 4) Seçimlerde seçmenlerin iradesini etkileme ihtimali bulunan blok liste ve benzeri her türlü yöntemin kullanılması yasaktır. Seçmen oyunu kendisi kullanır.

Oy gizli verilir.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.”

Yargı ve Bölge Adliye Mahkemeleri çevrelerine uyumlu meslek kuruluşları yapılanması

Daimi Hukuk Şurası Ankara'da
Yargısal Meslek Kuruluşları
Birlikleri Merkezi Ankara'da
Bölge Adliye Mahkemeleri
çevresinde Meslek Kuruluşları
Bölge Birlikleri
800 avukat olan (veya toplamı
800 üyeyi bulan birleşik)
illerde İl Baroları

- 15 Bölge Hâkim Odaları
- 15 Bölge Savcı Odaları
- 15 Bölge Baro Birlikleri ve yaklaşık 75-80 İl Baroları
- 15 Bölge Noter Odaları

Bölge Adliye Mahkemeleri Yargı Çevreleri (15 BAM)

61.

ORTA VADE

Genel milletvekili seçimlerinde seçmenlerin önemli bir kısmının temsil dışı kalmasına neden olan "artık oylar" konusu nüfusu küçük olan mülki birimlerin birleştirilmesi gibi veya diğer yöntemlerle çözüme kavuşturulmalıdır.

62.

ORTA VADE

Farklı siyasi görüşlerin TBMM'de temsil edilmesini sağlamak, Meclis'te kutuplaşmayı önlemek ve daha geniş temsili sağlamak için seçim barajları % 3,5'la sınırlanmalı; %10 barajı %3,5'a çekilmelidir.

Bu amaçla 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 33. maddesinin ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir.

"GENEL BARAJ VE HESAPLANMASI:

Madde 33 -Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların %3,5'ini geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar."

G- Yargı gücünün kendi kendini yönetebilir, bağımsızlığını koruyabilir ve unsurlarını geliştirir şekilde güçlendirilmesi hakkında önerilerimiz:

63.

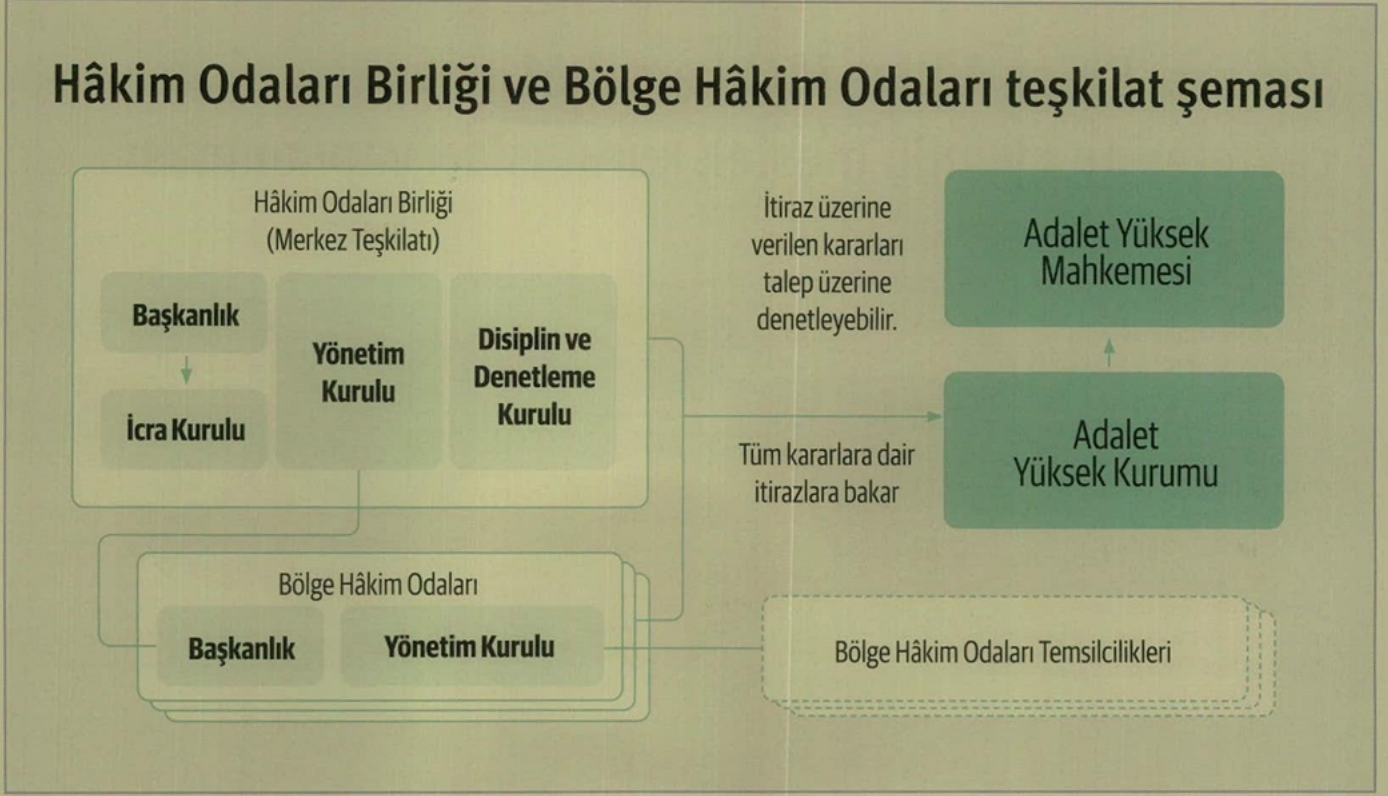
ORTA VADE

Daimi Hukuk Şurası kurulmalıdır.

Hukukun üstünlüğü toplum hayatının her alanını ve toplumun bütün kesimlerini doğrudan etkilemektedir. Hukukun üstünlüğü her alanda aksamaktadır. En başta fikir ve ifade özgürlüğü, temel insan hakları, stratejik yenilikçi ve buluşçu hakları olmak üzere mülkiyet hakkı alanlarında toplum hayatını ve ekonomiyi olumsuz etkileyen ciddi aksamalar; hukuk güvenliğini ve adalet inancını ciddi şekilde eritmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla hukuktaki sorunlar her kesimin bir araya gelerek sorunları, çözüm önerileri ve fırsatları ortaya koymasına suretiyle en iyi ve kapsamlı olarak tespit edilebilecektir.

Hukuk, toplumun ve ekonominin gelişimine paralel olarak gelişmek ve hatta gelişimin önderliğini yapmak durumundadır. Bu nedenle, marjinal

Hâkim Odaları Birliği ve Bölge Hâkim Odaları teşkilat şeması

düşünceler de dahil olmak üzere bütün paydaşların bir araya gelmesi ve bunun düzenli olarak sürdürülmesi zorunludur.

Bunu sağlamak üzere **siyaseten tarafsız, hukuk ve yargı gündemi-ne hâkim, yürütmenin ve Adalet Bakanlığının katılımcılarından biri olacağı geniş katımlı bir Daimî Hukuk Şurası oluşturulmalıdır.** Şura senede iki kere toplanmalı; toplantılardan birisine tüm paydaşların katılımı sağlanırken, yıl içinde bir ara değerlendirme de yapılacak olan diğeri ise hukuk meslekleri kuruluşlarının en üst temsilcilerinin, yüksek yargı organlarının, AYM başkanının katılımı ile yapılmalıdır.

Ülkenin temel adalet, hukuk, yargı, harç ve hukuk ekonomisi politikaları, ilke ve tercihleri konusunda temel politika ve tercihler bu Şura tarafından belirlenmeli ve gelişmelere göre her yıl başında güncellenmelidir.

Bu amaçla Hâkimler ve Savcılar Kanunu'na aşağıdaki şekilde yeni bir madde eklenmelidir.

"DAİMÎ HUKUK ŞURASI:

Madde xxx – Daimî Hukuk Şurası hukukun üstünlüğü, adalet inancının güçlendirilmesi, yargı bağımsızlığı ve içtihat birliği hususlarında yargı kurumlarının ve hukuk mesleklerinin aralarında iş birliğinin geliştirilmesi, sorunların belirlenmesi, çözümü için tavsiye verilmesi ve kamuoyuna bildirilmesi gibi hususlarda bir danışma kurumudur.

Daimî Hukuk Şurası; Anayasa Mahkemesi, Adalet Yüksek Mahkeme-

si, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay, Hâkimler Kurulu, Adalet Yüksek Kurumu, Savcılar Kurulu, Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Noterler Birliği başkanlarından oluşur.

Daimî Hukuk Şurası en yaşlı üyenin başkanlığında, yılda en az 2 kez toplanır.

Şura'nın her yıl yapacağı toplantıların birincisine toplumun her kesiminin özellikle sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı sağlanır. Toplantılar arama toplantıları şeklinde moderatörlü olarak gerçekleştirilir; toplantıya katılanların her gündem konusu hakkında fikirlerini, tespit ve önerilerini paylaşabileceği şekilde tasarlanır ve yürütülür. Hukukun üstünlüğü ve yargı ile ilgili olarak gündemdeki konuları başkan derler, toplantıya katılacakların önceden bildireceği konular da eklenerek toplantının gündemi belirlenir; gündem konuları toplantının etkili ve verimli sürdürüleceği şekilde gruplara ayrılır ve toplantıdan en az 7 gün önce ilan edilir, tüm katılımcılara duyurulur.

Şura toplantılarının sonucunda alınan kararlar tavsiye niteliğindedir. Kamuoyuna duyurulur ve ayrıca Şura'nın sitesinde ilan edilir; tartışmalar kitapçık haline getirilir ve yayınlanır.

Şura'nın ikinci toplantısı ilk toplantıdan 6 ay sonra yapılır. İlk toplantıda alınan kararlarla ilgili gelişmeler değerlendirilir; gelişmeleri hızlandıracak ek tavsiye kararları alır ve ilgili kurumlara ve kamuoyuna bildirilir.

Daimî Hukuk Şurası sekretaryasını en yaşlı üyenin görevli olduğu kurum üstlenir."

Hâkim Odaları Birliği, Bölge Hâkim Odaları ile İl Temsilciliklerinin Hiyerarşik Yapılanması

Hâkim Odaları Birliği'nin **merkezi** Hâkimler Disiplin ve Denetleme Kurulu da Ankara'dadır.

Bölge Adliye Mahkemesi bulunan il merkezlerinde, bölge çevresindeki tüm hâkimleri temsil etmek üzere bölge hâkim odaları kurulur.

Yönetim kurulu kararıyla bölge çevresindeki illerde ya da diğer mülki merkezlerde Bölge Hâkim Odası **il temsilcilikleri** açılabilir.

64.

KISA VADE

Yargı hizmetleri hakkında "Yargı Hizmetleri Düzenleyici Kurumu" olarak adlandırılacak yeni oluşturulacak bir kurum tarafından düzenli olarak kamuoyu anketleri yaptırılmalı ve sonuçlarını kamuoyu ile paylaşılmalı, değişik paydaşların genel katılımı ile bunlarda gelişme olması için geliştirme tedbirleri belirlemeli, uygulamalı ve alınan tedbirleri, etkilerini kamuoyu ile paylaşmalıdır.

65.

ORTA VADE

II. Dünya Savaşı sonrasında, savaşın çıkmasına neden olan sebeplerden alınan dersler sonrasında geliştirilen AYM fikri; demokrasilerde hukukun üstünlüğünü sağlama konusunda sağlanan çok büyük bir ilerlemedir. Çünkü anayasalar toplumları bir arada tutan, toplumsal organizasyonu, ilkeleri belirleyen, kurumsal oluşturan temel toplum sözleşmeleridir.

Anayasa fikrinin bir parçası olarak anayasayı koruma gayesi ile ortaya çıkan anayasa mahkemesi kurum olarak toplumun en temel sözleşmesini korumak ve devlette istikrarı sağlamak için getirilmiştir. Anayasa mahkemeleri devletin temel hukuk kurumlarıdır. Anayasa mahkemesi toplum sözleşmesinin en ileri derecede uygulanmasını sağlamak, çıkacak

farklılıkları gidermek ve toplumları her daim ileri götürmekle görevlidir.

Dolayısıyla AYM üyelerinin bu konularda temayüz etmiş olan, mahkemeye atanmadan önce ve mahkemeye atandıktan sonra arandığı şekilde siyaseten tam tarafsız ve ayrıca sosyal, mali ve hukuki olarak bağımsızlıkları hiçbir şekilde etkilenemeyecek olan kişilerden oluşması gerekir. Bu nitelikleri taşıyan kimselerin gerçekten bu nitelikte olup olmadıklarına onları aday gösteren veya atayanlar değil; tam şeffaflık, hesapverirlik ilkelerine tabi bir sürecin arkasından nitelikli bir tartışma sonucunda toplumun kanaat getirmesi gerekir.

Dolayısıyla **AYM üyeliklerine aday olma, aday gösterilme, gösterilen adaylar arasında seçim yaparak üye atama gibi işlem ve kararların tamamı hem içerik olarak hem de yöntem olarak bu hususta uzman bir mahkemenin yargısal denetimine tabi olmalıdır.**

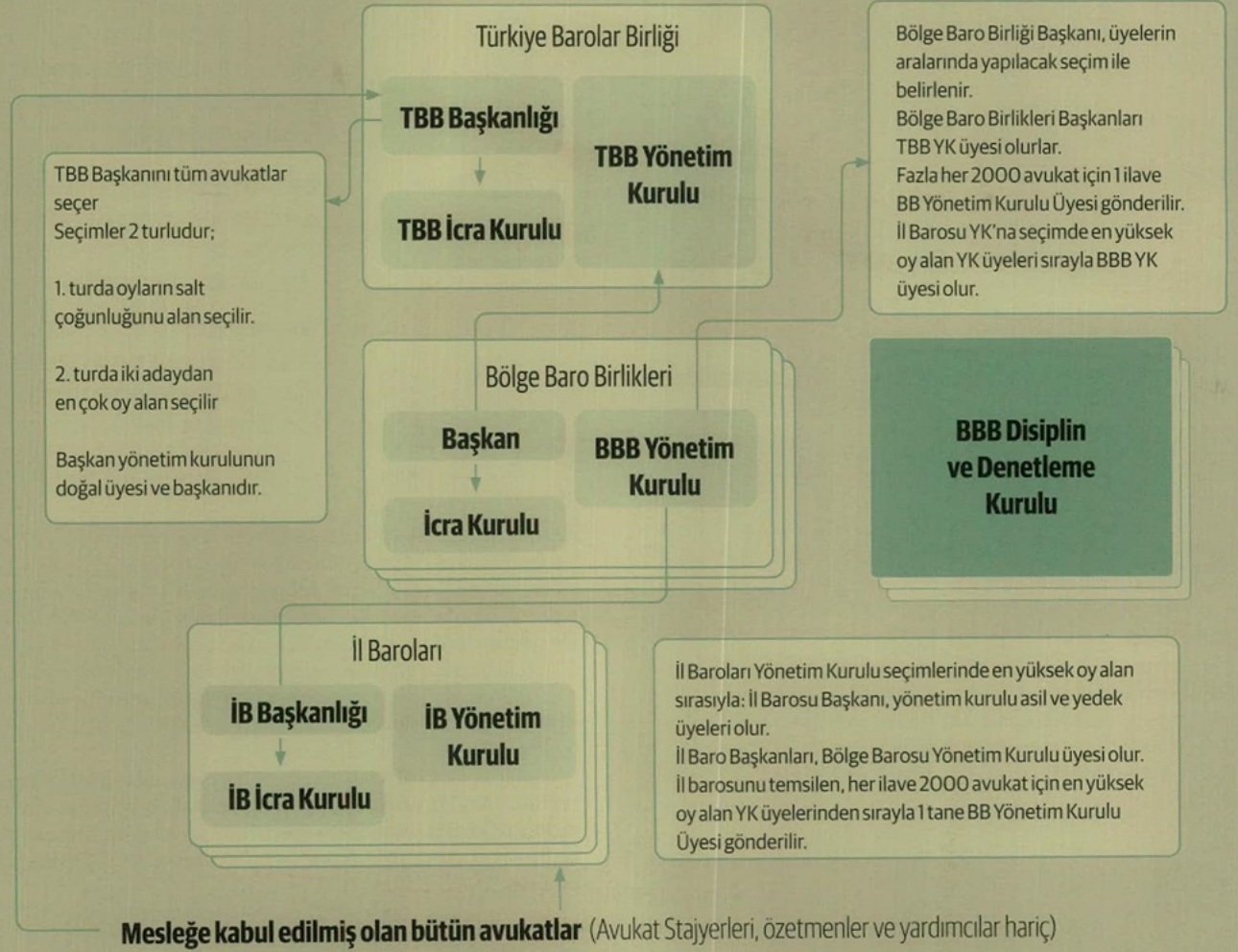
66.

ORTA VADE

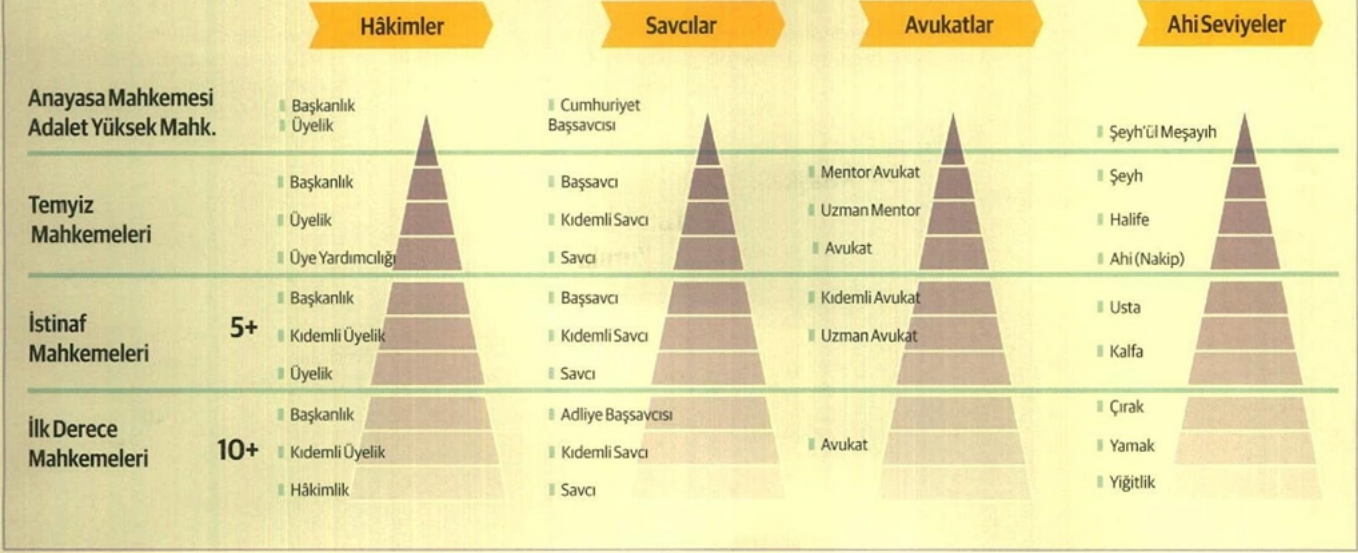
Anayasaya aykırılık iddiaları ile AYM'ye iptal başvurusunda bulunma hakkı hali hazırda olduğu gibi küçük bir grubun tekelinde olmamalı, isteyen herkes AYM'ye iptal davası açabilmelidir. Bu yöntem kabul edildiği takdirde mahkemelerin itiraz yolu ile Anayasa'ya aykırılıkları AYM'ye getirmesi uygulamasına gerek kalmayacak, önemli bir gecikme sebebi kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Mahkeme aynı konudaki tüm başvuruları derleyerek hepsi hakkında tek bir karar verebilir olmalıdır.

TBB ve Barolar Seçim Şeması

Hâkimlerin Kariyer Seviyeleri, İlerlemeleri ve Gereklilikleri

Her türlü idari düzenlemelerin Anayasa'ya aykırılığı iddia edildiği takdirde bu konular da idare mahkemeleri veya Danıştay tarafından değil, AYM tarafından karara bağlanmalıdır.

Böylelikle Anayasa'nın yorumu ve uygulanması konusunda AYM tek yetkili mahkeme olmalı; Anayasa içtihatlarında mahkemeler arasında yeknesaklık farklı çıkmamalıdır.

AYM üyelerinin keyfi, gerekçesiz veya yeterli makul derecede ikna edici gerekçe göstermeden AYM'nin önceki içtihatlarından farklı oy kullanmaları halinde disiplin ve benzeri şekillerde hesap verir olmaları ve gerektiğinde üyelikten çıkarılmaları sağlanmalıdır. Bu durumlar bu tür üyelerin üyelikten atılması için ilgili herkes veya kurum tarafından şikayet edilmesi ve disiplin soruşturması açılması, çıkarma dahil yaptırım uygulanması için yeterli sebep olmalıdır.

67.

ORTA VADE

Yargı Hizmetleri Düzenleyici Kurumu oluşturulmalıdır:

Yargı gücünün bağımsızlığı ve yargı kurullarının kendi kendilerini bağımsız olarak yönetebilir olmaları hususu bütün dünyada tartışılan ve geliştirilmeye çalışılan bir husustur. Yargı bağımsızlığının temel ilkeleri Türkiye'nin de imzalamış olduğu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararlarında sayılmıştır. Uluslararası tartışmalarda ihmal edilen ve yeni yeni hakkında konuşulmakta olan husus; yargı kurullarının, yargının temel varlık sebebi TOPLUMA KALİTELİ YARGI HİZMETLERİ ÜRETİLMESİ amacına uygun olarak düzenlenmesi gerektiğidir.

Yargı hizmetlerinde politikayı belirleyen, ülkedeki tüm paydaşların dengeli olarak temsil edildiği bir düzenleyici kurum oluşturulmalı; bu kurum toplumun ihtiyacı açısından bakarak yargı hizmetlerinde kalitenin ne olduğunu ve hangi unsurlardan oluştuğunu tanımlamalı, kamuoyuna açıklamalı ve yargının unsurları olan meslekleri bu standartlarda hizmet vermeye yönlendirmelidir.

Hukuk meslekleri kariyer planı yapılması, mesleğe kabul, terfi, tayin ve tenzil gibi hususlara bu kurul karar vermelidir.

Mahkemelerin kurulmasına, kapatılmasına, hâkimlerin ve yardımcı görevlilerin mahkemelere tayinine, rotasyonuna bu düzenleyici kurul yetkili ve görevli olmalıdır.

Kurumun bütün işlem ve kararları yargı denetimine açılmalı; isteyen herkes menfaatini veya alakasını göstermeye gerek olmaksızın yasal denetim yoluna başvurabilmelidir.

68.

ORTA VADE

Yargı yapılanmasına, işleyişine ve yargısal mesleklerle ve meslek kuruluşlarına ilişkin olarak yasama tarafından çıkarılacak kanunlar ve mevcut kanunlarda yapılacak değişiklikler hakkında TBMM alt komisyonlarında ve Genel Kurulu'nda yapılacak görüşmelerde toplantı nisabı en az üyelerin 1/2'si ve karar nisabı da katılan üyelerin 2/3'ü olarak belirlenmeli ve Anayasa ile TBMM iç tüzüğüne bu konuda özel bir hüküm eklenmelidir.

Hukuk meslekleri arasında geçiş

Hukuk meslekleri arasında geçişin temel amaçları:

■ Yetişmiş insan kaynaklarının ihtiyaca en uygun olarak dağılmasını sağlamak,

■ Belli mesleklerde oluşabilecek ihtiyaca hızlıca cevap verebilmek

■ Meslek mensuplarını kaynaştırmak, karşılıklı saygı ve dayanışmayı geliştirmek,

■ Farklı roller üstlenerek hep birlikte gerçekleştirdikleri hukuk güvenliğini sağlama ve uyumsuzluk çözme işlevlerini değişik yönleriyle gözlemelerini sağlamaktır.

Hâkimlik			Hâkimlik Meslek Stajı Özetmen Hâkim	Yardımcı Hâkimlik		İlk Derece Hâkimliği	İlk Derece Mahkeme Üyeligi	İlk Derece Mahkeme Başkanlığı	İstinaf Mahkeme Üyeligi	İstinaf Kudemli Üyeligi	İstinaf Mahkeme Başkanı	Temyiz Mahkeme Üye Yardımcılığı	Temyiz Mahkeme Üyeligi	Temyiz Mahkeme Başkanlığı
Savcılık	Hukuk Mesleklerine Giriş Genel Sınavı	Hukuk Mesleklerine Giriş Stajı	Savcılık Meslek Stajı Özetmen Savcı	Yardımcı Savcılık	Mesleğe Giriş Kabul Sınavı ve Mülakat	Savcı	Kudemli Savcı	Adliye Başsavcısı	İstinaf Savcısı	İstinaf Kudemli Savcısı	İstinaf Başsavcısı	Temyiz Savcısı	Temyiz Kudemli Savcısı	Temyiz Başsavcısı
Avukatlık			Avukatlık Meslek Stajı Özetmen Avukat	Yardımcı Avukatlık		Avukat			Kudemli Avukat			Mentor Avukat		

69.

ORTA VADE

Adalet Bakanlığı'nın yerine getirdiği yargısal görevler yargı hizmetlerini düzenleyen bu kuruma devredilmeli, Bakanlık yargı bütçesinin garanti edilmesi ve yargı yan hizmetlerinin verilmesi hususlarında sorumlu olmalıdır.

Zira yürütme gücünün az ya da çok derecede yargı yapılanmasına ve işlevlerine müdahil olduğu durumlarda öncelikle yargı bağımsızlığından ödün verilmiş olmakta; bu da demokraside güçler ayrımının fiilen işlevsiz kalmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda da yargı giderek siyasallaşmakta; asıl zemin ve mekanında sorunlarını çözemeyen siyaset, tartışmayı yargı platformuna taşımaktadır. Böyle olunca sorunların çözümü için gerekli olan karşılıklı tartışma ve farklılıklardan zenginlik çıkarma işlevi yerini kısır ve diğerini cezalandırma amaçlı yargısal hesaplaşmalara dönüşmektedir. Kuşkusuz ülkemizin gelişmesi için farklı fikirlerin mahkemelerde değil konferanslarda, ortak toplantılarda ve benzeri mekanlarda hoşgörü kültürü içinde tartışılması ve ortaya çıkacak sonucu hayata geçirmemiz en verimli ve evla olanıdır.

70.

ORTA VADE

Hukuka güveni ulusal ve uluslararası alanda yükseltebilmenin ön-

celikli koşullarından biri -belki de en önemlisi-; yargının siyasallaştığı yönündeki en küçük bir endişeye bile yer vermemektir. Dünyanın ileri demokrasilerinde bile yargının siyasallaşması endişesi mevcuttur.

Yargının siyasallaşması denildiğinde aslında siyasallaşan yargı değildir; siyaset siyasi mücadelesini olması gereken yoldan çıkarmış; artık yargı üzerinden kavga etmeye başlamış demektir.

Bu durumda yargı unsurlarının da hızla siyasi bir tavır alması ve kamplara bölünmesi kaçınılmazdır.

Türkiye bunun bir örneğini 1980 öncesinde kamu görevlileri arasında yaşamış; hızla değişen iktidarlar sırasında kamu görevlileri farklı siyasi görüşlerine göre farklı ve birbirine düşman kamplarda toplanmışlardır. Yargıda böyle bir durumun oluşmayacağına garantisi yoktur; tersine tabiatın kuralları ve yakın zamana kadar tecrübelerimiz, bunun yargıda da olduğunu ve olabileceğini göstermektedir.

Bunu "siyasetin yargısallaşması" olarak adlandırmak daha doğrudur. 15 Temmuz öncesinde düşmanca yapılan kadrolaşmanın tahribatını ortadan kaldırmaya çalışırken yeni bir kadrolaşmaya ve kamplasma-ya izin verilmemesi gerekir. Siyasetin, bizzat kendisinin buna neden olmamak için büyük özen göstermesi gerekir.

Hangi sebeple ve şekilde olursa olsun siyasallaşan yargıdan tarafsız, bağımsız, adil ve nitelikli olması beklenemez.

Öte yandan yargının siyasetin etkisi altında kalması, bu etkiyle bölünmesi hukuk devletinin sonunu getirir.

Yargı mercilerine atanacak hâkimlerin yargıçların kendilerinin belirlediği, yürütmenin hâkimlerin belirlediği kişiler arasından formalite icabı atama yaptığı Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık'ta bile yargının siyasallaşması endişesi mevcuttur.

Avukatların Kariyer Seviyeleri, İlerlemeleri ve Gereklilikleri

Yargı gücünün 1948 Anayasasından beri kendi bağımsızlığını savunma imkanına sahip olana İtalya'da bütçe ve disiplin soruşturmaları bakımından Adalet Bakanlığının etkisinin olması eleştirilmektedir. Türkiye'dekine benzer bir sistemi kabul etmiş olan İspanya'da, 2/3 yükseltilmiş karar nisabı getirilmiş olmasına rağmen yargının siyasallaştığı kabul edilmektedir.

Dolayısıyla, siyasetin sadece yürütme vasıtasıyla değil muhalefet vasıtasıyla bile yargıda söz sahibi olması ya da herhangi bir etkisinin olması yargıyı siyasallaştırır.

Öte yandan böyle bir nüfuz veya etki olmasa bile yargının kendi bağımsızlığını savunamaz olması da yargıyı siyasallaştırır. Yargının kendi bağımsızlığını savunabilmesi ise bütün organ ve unsurlarının bağımsız ve bağımsızlığını savunabilir olmasını gerektirir.

71.

ORTA VADE

Hâkim, savcı ve avukat meslekleri yargı gücünün kurucu unsurlarıdır. **Noterlik ve arabuluculuk meslekleri de yargının hizmetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.**

Fakat söz konusu mesleklerin meslek kuruluşları Anayasa'da yargının ayrılmaz bir parçası olarak özel olarak düzenlenmemiştir.

Bu mesleklerin kuruluşları yargı meslek kuruluşu olarak yargı bölümü içinde ayrıca düzenlenmeli; Anayasa m. 135 kapsamından çıkarılmalıdır. Demokratik yönetimleri ve işleyişleri yargı bağımsızlığı ilkelerine tabi olmalıdır.

72.

ORTA VADE

Yargının kurucu unsuru olan hâkim, savcı, avukat ve noter meslek kuruluşları ve çatı örgütleri tamamen kendi üyeleri tarafından oluşturulmalı ve tam bağımsız hale getirilmelidir.

73.

ORTA VADE

Avukatlık mesleği hem mali hem de mesleki manada mesleğin tam bağımsızlığı esaslı temel alınarak güçlendirilmelidir. Bunun için avukatların üstlendikleri görevler artırılarak iş sahaları genişletilmeli, yaptıkları işlerle orantılı olarak makul gelir elde etmeleri sağlanmalıdır.

Avukatlar mesleklerini yerine getirirken aynı meslek kuruluşlarına üye olmalı, aynı esaslara uygun olarak faaliyet göstermeli ve sorumlu olmalıdırlar. Bu bağlamda **avukatların serbest çalışan, bağlı çalışan, kamuda çalışan veya şirketlerde çalışan gibi şekillerde çalışmalarını sorumluluk, görev ve yetkilerinin değişik şekilde düzenlenmesinin gerekçesi olmamalıdır.**

Avukatlar, görevlerini yerine getirirken, yetkilerini kullanırken bağımsız olmalı; ekip olarak çalıştıkları konularda diğer ekip arkadaşları ile birlikte müştereken, diğer konularda münferiden bağımsız olmalıdırlar. Avukatın idari amiri veya şirket patronu olmamalıdır. Avukatlık bu hususlar dikkate alınarak gözden geçirilmelidir.

Mahkemelerde müvekkil temsil edecek olan avukatların tamamı serbest çalışıyor ya da serbest çalışan bir avukata veya avukatlık bürosuna bağlı olarak çalışıyor olmalı; büronun bulunduğu yerdeki il barosuna kayıtlı olmalıdır. Şirketlerde veya kamuda hukukçu olmaları sebebiyle istihdam edilen avukatlar hukuki konulardaki görüşleri bakımından işverenlerinden bağımsız olmalı; mütalaanın doğruluğundan kayıtlı olduğu baroya ve yargı kuruluna karşı sorumlu olmalıdır.

74.

ORTA VADE

Kamu avukatları veya hazine avukatları olarak bilinen avukatlarının hukuki statüsü baroya kayıtlı avukat statüsü ile eş olmalıdır. Hazine avukatlarının, bünyesinde istihdam edildikleri kurumların formalitelerine tabi olarak değil; serbest çalışan avukatlar gibi görev yapmaları, ücret, tazminat ve sair özlük haklarını da serbest avukatlar gibi hak etmeleri sağlanmalıdır.

Kamu kurumlarının ihtiyaç duyduğu hukuk hizmetlerinin, tüm hukuk hizmetleri sektöründe önemli bir ağırlığı vardır. Sektördeki hizmet ihtiyacının bordrolu hazine avukatları tarafından karşılanma yoluna gidilmesi serbest avukatlık hizmetleri piyasasını küçültmekte ve bu da avukatların yeterli iş kaynaklarına sahip olmaması sonucunu doğurmaktadır. Son yıllarda ihale yolu ile bu hizmetlerin satın alınması yoluna gidilmesi bile bir ilerleme sağlamıştır.

Bu sebeplerle **kamuya danışmanlık yapacak, ya da kamu kurumlarının yargılamalarda temsil edecek olan avukatların serbest faaliyet gösteren avukatlardan seçilmesi, kamu avukatlarının da serbest avukatlığa geçmeye teşvik edilmesi uygun olacaktır.**

75.

ORTA VADE

Hukuk meslek mensuplarının tamamı için ortak ve aralarında geçişi kolaylaştıran meslek mensuplarının niteliğini yükselten ileri bir kariyer planı oluşturulmalı ve bu plana göre kariyer ilerlemeleri en az hizmet süresi ile iyi performans kriterlerine göre yapılmalıdır.

Hukuk mesleklerinin tamamında mesleğe girişten önce yeterli gelişimi sağlayacak staj, özetmenlik ve meslek yardımcılığı kademeleri oluşturulmalı; bu kademeler meslekte tecrübe ve yetkinlik kazanmak için ve aynı zamanda mahkemelerdeki iş yükünün yüklenilmesi için değerlendirilmelidir. Bu aşamaları başarı ile tamamlayarak tam yetkin hale gelmiş olan kişiler mesleklere tam yetkili olarak kabul edilmelidir.

Performans kriterleri yargı hizmetlerinde kalite unsurlarını baz alarak ve verilen hizmetten toplumun yararının ve memnuniyetinin en yükseğe çıkarılması amaçlanarak belirlenmelidir.

Hukuk meslekleri kariyer planları, ayrıca, bu mesleklerin değişik seviyelerdeki mahkemeler nezdinde yapacakları işlerin mahiyetlerine ve gerektirdiği tecrübe ve bilgi birikimine uyarlı olarak da yapılandırılmalı; yapılacak işler ile mesleki kariyer yetkinlikleri buluşturulmalıdır.

Performans değerlendirme sistemi hizmetin kalitesinin artırma amacı ile bütünleştirilerek performans yönetimine dönüştürülmelidir.

Meslek içi eğitim, hizmetin gereklerine ve meslek mensuplarının kariyer gelişimlerini hızlandırmaya, performanslarını artırmaya yönelik olarak ve hizmette kesintilere neden olmayacak şekilde planlanmalıdır.

Böylece kariyer planı, performans yönetimi, etik ve disiplin denetimi bir bütün haline getirilmeli; yargı kurumlarının ihtiyacı olan yetkinliklerde ve tecrübeye insan kaynağı gelişimi hızlandırılmalıdır.

76.

ORTA VADE

Hukuk eğitiminin kalitesi yükseltilmeli, eğitim kurumları hukuk mesleklerinin ihtiyacı olan hususlarda belirlenecek minimum standartlarda eğitim verme kapasitesine sahip olmalı, öğretim üyesi kadrosu tüm zamanını ve mesaisini eğitime vermeli, öğrenci kontenjanı da nitelikli bir eğitimin gerektirdiği optimum kapasite ile sınırlanmalı ve bu hususlar ciddi olarak denetlenmelidir.

77.

ORTA VADE

Hukuk fakültelerinden her yıl 15.000'in üzerinde öğrenci mezun olmakta; çoğunlukla hâkimlik ve savcılık mesleklerine giremeyen öğrenciler avukatlık mesleğine yönelmekte ancak staj imkanları bulmakta zorlanmaktadır. Temmuz 2019 itibarıyla 125 binden fazla avukat, 21 binden fazla stajyer avukat mevcuttur. Avukatlık stajı yaptırabilmek için en az 5 yıllık tecrübe şartı arandığından yanında staj yapılacak kıdemde avukat sayısı görece olarak düşüktür.

Öte yandan staja alınan avukatların ücretli bir iş yapması yasak olup, staj süresinde ücret almadan çalışmak zorunda olmak gibi Anayasa'ya ve temel hak ve özgürlüklere aykırı bir durum ortaya çıkmaktadır.

Burada bahsedilen iki zorluğu aşmak için aşağıdaki değişiklikler yapılmalıdır:

(i) Staj yaptırma kıdemine sahip olan avukatlar en az (1) stajyer kabul etmek zorunda olmalı; bu sayı avukatın işlerinin ve gelirlerinin büyüklüğü ile orantılı olarak optimum bir rakam ile sınırlandırılmalı;

(ii) Stajyere asgari ücretten az olmayan net bir ücret ödenmeli;

(ii) Geliri stajyerine asgari ücret ödemeye yeterli olmayan avukatlara TBB tarafından, kaynağı baro pulları suretiyle toplanan miktarlardan uygun bir destek sağlanmalıdır.

Hukuk meslekleri stajına kabulde aranan minimum kriterler oluşturulmasını önerdiğimiz düzenleyici yargı kurulu tarafından belirlenmeli; avukatlar avukatlık büroları bu şartların üzerine kendi kriterlerini ekleyebilmeli, bu şekilde oluşan kriterler kamuoyuna açıklanmalı, başvuran adaylar bu kriterlere göre değerlendirilerek staja kabul veya ret kararı verilebilir olmalı; böylelikle avukatlık mesleğine girişte de liyakate göre yerleşim sağlanmalıdır.

Hukuk mesleğine kabulde bu tür yetkinlik yükseltici kriterler getirilmesinin hukuk eğitiminin kalitesini yükseltmekte zorlayıcı etki yaratacağıdır.

H- Yeni ve sivil bir anayasa ile toplumsal mutabakat, uzlaşma ve hoşgörü sağlanmalıdır:

78.

UZUN VADE

Yeni ve sivil bir anayasa yapılması Türkiye'nin acil ihtiyacıdır. Mevcut Anayasa Türkiye'nin ihtiyacına cevap vermeye yeterli değildir.

Ancak yeni anayasa'nın sivil bir anayasa olması ve geniş katımlı toplumsal uzlaşma ile oluşturulması hayati öneme sahiptir.

Bu amaçla anayasa oluşturulması çalışmalarında sürekliliği, sonuç almayı sağlayacak stratejik amaç, çerçeve, metodoloji ve sekretarya konularını düzenleyen bir yasa çıkarılmalıdır.

Yeni ve sivil anayasa geniş toplumsal mutabakat, farklılıklarda uzlaşma, ayrık düşüncelere hoşgörü yoluyla oluşturulmalıdır.

I- Ekonomik sürdürülebilirlik sağlayıcı ve uyumsuzluk önleyici fikirlerimiz:

79.

ACİL

Sözleşme Serbestliğine getirilen dövizli sözleşme, altın, gümüş kıymetli maden yasaklaması şartı kaldırılmalıdır.

Öncelikle bu yasağın getirilebilmesi hukuken tartışmalıdır. Öte yandan bu yasak Anayasa'da güvence altına alınan sözleşme serbestliğine aykırıdır. Daha da önemlisi bu yasak karşılıklı değer değişimi yapan taraflar arasındaki ilişkiyi belirleyen sözleşme teorisine uyarlı değildir.

Bu yasak ekonomik ilişkileri daraltmakta, uzun vadeli plan yapılmasını önlemekte; vatandaşı ya yasağı dolanmaya ya da başka ülkelerde iş ve yatırım yapmaya yöneltmektedir.

Değer değişimi tuzu olmayan limonunu limonu olmayanla değiştirdiğinde hem tuzu olmayanın hem de limonu olmayanın arzu ettikleri yemeği yapabilmelerini sağlar; eğer aradaki değişim olmazsa her ikisi de yemek yapamazlar. Ekonomiye canlandıran ve güçlendiren işte ihtiyaç duyulan, değerlerin karşılıklı olarak değişimidir. Sözleşmeler de bu değer değişimini güvenceye alan hukuki belgelerdir.

Değişilen değerler doğal olarak birbirinin aynı değildir. Elma veren karşılığında elma almaz; başka bir şey alır. Değişilen her şeyin değeri kendi içinde bulunduğu şartlara göre değişiklik gösterir. Parasal olarak değerleri inip çıkar. En nihayetinde bir değer değişimi vasıtası olan para ile bir malın değiştirilmesinin insanlığa ve ekonomiye katkısı çok eskilere dayanır. Dolayısıyla ekonomiye ilişkilerin değişilen şeylerin değerlerinin değişiyor olmasına göre kurulması doğal ve hayatın gereğidir.

Dövizle, altın, gümüş ve sair şeylere endeksli olarak değişim yapılmasını yasaklamak sözleşmelerdeki güven ilişkisini de sözleşme yapma arzusunu da zedeler.

Bu nedenle dövizli sözleşme yasağının kaldırılması gerekir.

80.

ORTA VADE

Türkiye kültürüne, ekonomik şartlarına uygun geleneksel olarak denenmiş olan İMECE'den esinlenen, niteliği kooperatif ile sermaye şirketi arasında olan bir şirket türü geliştirmeli; bu tür şirketler krizlere karşı işletmelerin dayanıklılığını, sürdürülebilirliğini, yeni ve değişen şartlara kolay uyumunu sağlayabilen esnek ve üretilen değerini adil paylaşımını öngören bir şirket türü olmalıdır. Bu şirket türünün esnekliği temerrüt erteleme, teknik iflas önleme ve benzeri piyasa bozucu yöntemlere ihtiyacı ortadan kaldırmalıdır. Zor dönemlerde iflasları, işe ara vermeleri ve istihdam azalmalarını ortadan kaldırmalı; üretilenin adil paylaşılmasına imkân veren bir yapıda olmalıdır.

Ekonomik zorluk ve kriz dönemlerinde, finansal sistemin tıkandığı durumlarda işletmelerimizin varlığını, faaliyetlerini, üretimi ve istihdamı sürdürmek önemli bir zorluk ve zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Teknik iflasları önlemek, iflas erteleme gibi tedbirler ve bankacılık sistemine yük getiren temerrüt ertelemeleri gibi tedbirler esasında normal şartlarda varlığını sürdürebilecek sağlıklı olan işletmeleri, dışarıdaki şartların olağanüstü değişmesine dayanamadıkları için varlıklarının tehlikeye düşmesine karşı korumak içindir. Ancak bunlar için alınan tedbirler diğer alanlardaki kazanımların yok olmasına neden olmakta; işletmeler yine de zorluktan kurtulamamaktadırlar.

Covid-19'dan olumsuz etkilenen sektörlerde birçok işletme normal şartlarda karlı ve verimli olan işletmelerdir. Ancak kriz şartlarında batmakta, tasfiye edilmekte; buna bağlı olarak da üretim ve artı değer yaratma işlevi sekteye uğramaktadır.

Kriz şartlarında bu işletmelerin batmasına ve tasfiye olmasına neden olan hususlar bir işletmeye öz sermaye, kredi, yönetim, işçilik ve tedarik gibi değişik yöntemlerle katkıda bulunanların kriz şartlarında içine girdiği kendi payını alarak ayrılma, payımı alabilmek için diğerlerinin katkılarına ipotek koyma, el koyma ve benzeri iktisadi davranışlarıdır. Bu tür yıkıcı davranışlar ortaya çıktığında en çok zarar görenler işletmelerin çalışanları olmaktadır.

Böyle durumları dikkate alarak **kriz zamanlarında da verimli olarak faaliyetini sürdürecektir, faaliyetini ticari işletme mantığı ile sürdürürken, üretilen katma- artı değerden verdiği katkıya orantılı olarak pay alacak bir şirket türü oluşturulmalıdır.** Bu şirket türü kooperatif gibi sadece dayanışma amaçlı olmamalı; sermaye şirketi gibi sadece kâr amaçlı olmamalı; profesyonel yönetilen, bankaların işletme projelerinin fizibilitesini ve denetimini üstlendiği bir yeni şirket türü olmalıdır.

İMECE kültürü ile büyük zorlukları başarmış olan **Türkiye, bu hususta düşünürlerini, ekonomistlerini ve hukukçularını seferber ederek yeni bir şirket türünü - İMECE ŞİRKETİ denilebilir - hukuk literatürüne kazandırmalıdır.**